

VIII^{de} HOOFDSTUK.

(2. VIII. 11.)

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 11 December 1909.)

Ter beantwoording van de in het Voorloopig Verslag betreffende het VIII^{de} hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1910 voorkomende opmerkingen en beschouwingen heeft de ondergeteekende de eer het navolgende mede te deelen.

Algemeene beschouwingen.

Optreden van den Minister. Beleid.

Bij de hulde in het Verslag gebracht aan de bekwaamheid en de werkkraft van zijn ambtsvoorganger, den Minister SABRON, sluit de ondergeteekende zich volgaarne aan. Gewichtig voorzeker zijn de maatregelen onder diens bewind tot stand gekomen, niet minder belangrijk zijn ook de plannen door hem in staat van voorbereiding nagelaten. De daaraan bestede arbeid zal den ondergeteekende in hooge mate ten goede komen; dankbaar wordt dit door hem erkend. Die arbeid is voor hem van te grooter waarde, omdat hij zich, gelijk hierna meer in bijzonderheden zal blijken, in hoofdzaak geheel met de door Minister SABRON ontwikkelde plannen kan vereenigen. Ditzelfde geldt ook ten aanzien van de beginselen, in het onderwerpelijke begrotingsontwerp nedergelegd.

Instemming met het beleid van zijn ambtsvoorganger en van diens beginselen sluit evenwel, voor wat de toepassing betreft, niet in zich algeheele overeenstemming op alle punten zelfs ook op die van meer ondergeschikt belang. Hier zal verschil in opvatting zich uiteraard doen gevoelen, alleen reeds te verklaren als een natuurlijk gevolg soms van ander inzicht, soms van middelerwijl opgedane ervaring.

De gelegenheid om bij deze Memorie zijne zienswijze te doen kennen aangaande de belangrijke vragen betreffende de ontwikkeling onzer weermacht in de naaste toekomst, grijpt de ondergeteekende gaarne aan.

Voorop zij gesteld zijne welgevestigde overtuiging, dat in een klein land als het onze de onafhankelijkheid alleen dan naar vermogen gewaarborgd is, als in tijden van nood over de geheele mannelijke bevolking in den krachtigsten leeftijd ten bate van de landsverdediging kan worden beschikt. Aan het leger valt hierbij de hoofdactie ten deel; het leger moet echter, die taak vervullende, kunnen rekenen op den steun van het weerbare volk.

Hoe krachtiger het weervermogen der bevolking zich alsdan kan doen gelden, des te grooter de kans op goeden uitslag. De werkkraft nu van de bevolking hangt voor een groot deel af van de hoegrootheid van het aantal mannen die te voren eene plaats innamen in het leger en in deze leerschool zich hebben leeren gewennen aan orde en tucht en hebben geleerd vertrouwen te stellen in de kracht der wapenen, zoo deze in handen zijn van ervaren goedgeoefende mannen.

In het vorenstaande ligt reeds de verklaring, waarom de ondergeteekende zich geheel aansluit bij het denkbeeld van zijn ambtsvoorganger tot eene niet onaanzienlijke uitbreiding van het tegenwoordige contingent. Aanvankelijk lag het, zooals kan

blijken uit § 1 der Memorie van Antwoord betrekkelijk de Oorlogsbegroting voor 1909, in de bedoeling van Minister SABRON, bij het ontwerp tot herziening der Militiewet niet verder te gaan dan tot een getal van 22 000 man, met een dienstdienst van 5 jaar. Bij de nadere uitwerking zijner plannen was echter dien bewindsman reeds gebleken, dat, wilde bij behoud der bestaande organisatie geen tekort aan manschappen ontstaan, het noodzakelijk zou zijn het contingent te stellen op 23 000 man en den dienstdienst op 6 jaar. De herhalingsoefeningen bij de militia zouden op twee kunnen blijven bepaald. Ten aanzien van de landweer gaf de nadere uitwerking geene aanleiding tot wijziging van den oorspronkelijken opzet: met 5 landweerjaren, waarin één herhalingsoefening, bleek te kunnen worden volstaan. Deze gewijzigde plannen van Minister SABRON hebben ondergeteekende's volle sympathie en hij zal zich beijveren een op die beginselen berustend ontwerp van wet in gereedheid te brengen.

Evenwel hoopt de ondergeteekende voor het blijvend gedeelte bij de onbereden korpsen, dat volgens de plannen van zijn ambtsvoorganger op den bestaanden voet behouden zou worden, in andere richting eene bevredigende oplossing te vinden.

De vermeerdering van kosten, die de verwezenlijking van deze plannen zal medebrengen, is betrekkelijk niet groot, vooral als men in aanmerking neemt de verreweg billijker verdeling van personeele lasten en de belangrijke voordeelen die voor het leger verkregen worden.

Bij het vele dat overigens ook nog ter verbetering van het leger en de legertoestanden noodig is, meent de ondergeteekende op de vraag van sommige leden, of het mogelijk zal zijn te komen tot een verlaging van het budget voor Oorlog, ontkennend te moeten antwoorden. Hij geeft intusschen de verzekering, dat bij zijne aanvragen de meest mogelijke *zuinigheid* zal worden betracht.

Waar de ondergeteekende reeds vroeger verklaard had in te stemmen met de plannen van zijn ambtsvoorganger, vestigden eenige leden in dit verband de aandacht op eene door hem bewerkte proeve van legerorganisatie, ten deele opgenomen in den *Militairen Spectator* van 1903.

Ongetwijfeld was de ondergeteekende, overeenkomstig de denkbeelden door hem in die proeve ontwikkeld — denkbeelden die hij in hoofdzaak nog koestert —, gaarne nog een stap verder gegaan en, met afschaffing van de loting, tot een contingent van 26 500 man gekomen, waardoor, aan de tegenwoordige legersterkte vasthoudende, met een dienstdienst bij de militia van 5 jaar had kunnen worden volstaan.

Bij die denkbeelden ging hij echter uit van de onderstelling, dat het voorbereidend militair onderwijs zulke goede resultaten zou opleveren, dat het aantal dienstplichtigen, bij de onbereden korpsen voor een volledigen eerste-oefeningstijd van 8½ maand en voor een verkorten eerste-oefeningstijd van 6 maanden in te deelen, nagenoeg even groot zou zijn.

De uitkomsten van het voorbereidend militair onderwijs hebben evenwel de daarvan gekoesterde verwachtingen niet verwezenlijkt, terwijl het voorbereidend lichamenlijk volks-onderwijs nog pas in wording is. Aan de te stellen eischen van lichamenlijke geoefendheid zal dus slechts door de minderheid der dienstplichtigen kunnen worden voldaan. Waar alzoo op een grooter aantal achtmaanders moet worden gerekend dan de ondergeteekende zich in 1903 voorstelde, daar dwongen de eischen van 's lands financieele draagkracht tot een kleiner contingent en — om daarbij niet beneden de tegenwoordige legersterkte en daarop gebaseerde legerorganisatie te dalen — tot 6 jarigen dienstdienst. Uiteraard zal daardoor de loting niet meer geheel kunnen worden gemist. De reeds ingevoerde verscherpte keuring en de in het voornemen liggende vrijstelling voor kostwinners zullen echter de kans op vrijloting aanzienlijk beperken, en daarmee de betekenis der loting doen dalen.

Het *Spectator*-artikel van 1903 wijdde ook eene beschouwing aan het toen nog jeugdige instituut der viermaanders. Bij raadpleging van dit artikel zal blijken, dat de gebreken aan de regeling van de recruiteering dezer viermaanders verbonden.

reeds in dat jaar de aandacht van den ondergeteekende hadden getrokken. Toch meende hij aanvankelijk, dat, bij wegneming der gebreken, de instelling wel reden van bestaan had, maar dan beperkt, zooals het artikel aangaf, tot de enkelen die zouden voldoen aan de hoogste te stellen lichamelijke en militaire eischen, en niet verzuimde hij daarbij te doen opmerken, dat er eerst op een meer verwijderd tijdstip, wanneer aan allerlei eischen zou zijn voldaan — zooals verplichte gymnastische oefeningen in alle deelen des lands voor alle jongelingen van een bepaalden leeftijd — plaats zou zijn voor de door hem gedachte viermaanders van hoogere orde. Hij schetste dit verbeterde instituut als een beeld van de toekomst, maar tevens van zoo verre toekomst, dat hij in het vervolg zijner beschouwingen met eene verkorting der eerste-oefening tot op vier maanden geen rekening hield.

De ervaring is sedert aan het woord gekomen en deze heeft geleerd, dat het meer ontwikkelde deel der jongelingschap in het instituut der viermaanders het middel vindt om zich van den voornaamsten staatsburgerplicht op de kortste en gemakkelijkste wijze te kwijten en zich niet beschikbaar te stellen voor de opleiding tot kader van hooger rang.

Het gehalte van het militiekader is daardoor niet wat het wezen moet, en juist in een leger als het onze, is het een eisch, die onverkorte erkenning vordert, dat het militiekader talrijk zij en aan hooge eischen beantwoordt, eischen zoowel van kennis en ontwikkeling als van militaire geoefendheid. Na het vorenstaande behoeft het nauwelijks vermelding, dat, naar zijne overtuiging, de tegenwoordige viermaanders hoe eer hoe liever moeten verdwijnen uit onze organisatie.

Waar het gedeelte, in het Voorloopig Verslag aan het *Speculator*-artikel van 1903 gewijd, de gedachte zou kunnen wekken, alsof er eene diepe kloof zou liggen tusschen zijne ideeën van 1903 en die van 1909, daar meent de ondergeteekende op afdoende wijze te hebben aangetoond, dat de verschillen veelal slechts schijnbaar zijn en nergens het beginsel raken.

Intusschen heeft de passus omtrent zijne studie van 1903 hem gereede aanleiding gegeven tot gelijktijdige en doorgaans volledige beantwoording van elders in het Verslag gestelde vragen. Het is daarbij zijn streven geweest zijne denkbeelden duidelijk en onomwonden weer te geven, zoodat hij meent zich thans verder te mogen bepalen tot de vragen die hiervoren nog geheel of ten deele buiten den kring der beschouwingen bleven.

Het voornaamste punt, dat alsdan eerst de aandacht vraagt, is de opkomst in twee ploegen. Van deze regeling is de ondergeteekende, ook thans nog, evenals in zijn artikel van 1903, een beslist voorstander; zij is trouwens het aangewezen middel om bij den korten oefeningstijd toch te kunnen voldoen aan den eisch, dat het geheele jaar door over een voldoende aantal geoefende manschappen moet kunnen worden beschikt. Het dient echter erkend, dat de rapporten nopens de eerste oefening bij tweedeelige opkomst voorshands nog niet spreken van bevredigende resultaten.

Voor een deel is dit zeker toe te schrijven aan het nieuwe der regeling; de proef werkt voorts nog te kort, om reeds nu tot een gegrond oordeel te kunnen komen. Eerst in September 1910, wanneer de beide ploegen der lichting van 1909 voor gezamenlijke oefening onder de wapenen zijn geweest, zal volledig over de uitkomsten van eene lichting zijn te oordeelen. Dit evenwel valt nu reeds te zeggen, dat vrij algemeen bezwaar wordt gezien in het betrekkelijk gering aantal manschappen bij elke lichtingsheft. In contingentsuitbreiding en afschaffing der viermaanders ligt hier het middel tot afdoende verbetering, en voor den ondergeteekende is dit een spoorslag te meer om zich onverpoosd te wijden aan de toegezegde herziening der Militiewet.

Bij de herziening ligt het in de bedoeling om te komen tot vrijstelling van kostwinners en tot verplichte keuring vóór de loting, beide zaken ook reeds door Minister SABROX voorgestaan.

Omtrent de vrijstelling van kostwinners zij medegedeeld, dat eene regeling wordt ontworpen, waarbij deze vrijstelling

ten goede komt aan alle lotelingen voor wier verblijf onder de wapenen vergoeding zou moeten worden toegekend boven een zeker, niet te hoog bedrag. Evenwel, ook dan zal het vergoedingsinstituut niet geheel kunnen vervallen. Behalve voor opkomst voor herhalingsoefeningen zal het moeten behouden blijven voor de gevallen waarin met een lager dan het hiervoren bedoelde bedrag kan worden volstaan, alsmede voor gevallen waarin belangrijke ongunstige veranderingen in de huishoudelijke omstandigheden intreden eerst na de uitspraak nopens de vrijstellingen.

Het voornemen bestaat, om het onderzoek naar de lichamelijke geschiktheid der ingeschrevenen op te dragen aan keuringsraden, die zitting zullen houden in alle voornamen binnen de te vormen keuringsdistricten gelegen gemeenten.

In de wet zal voorts de verplichting zijn neer te leggen om voor den keuringsraad te verschijnen.

Naast deze algemeene verplichting zal echter moeten staan de bevoegdheid om voor hen die tot het verschijnen buiten of zeer bezwaarlijk in staat zijn, genoeg te nemen met eene geneeskundige verklaring, evenwel onder zoodanige waarborgen, dat de recruteering van de militie met krachtige manschappen niet in gevaar wordt gebracht.

Kaderplicht bij de militie achtte Minister SABROX noodzakelijk. De ondergeteekende is geheel van hetzelfde gevoelen. Naar zijne meening is het een ethisch beginsel van groote betekenis, dat de hoogstgeplaatsten, de materieel en intellectueel meest begunstigten, waar het geldt den duursten plicht jegens het land, ook de grootste persoonlijke offers brengen, althans indien het vragen van die hoogere offers overigens door de omstandigheden gerechtvaardigd is. En dit laatste nu valt, naar hem wil voorkomen, met betrekking tot den kaderplicht bezwaarlijk te ontkennen.

In ander verband werd hiervoren reeds betoogd, dat het gehalte van het militiekader thans niet voldoet aan redelijke eischen. Bovendien is er een steeds wassend tekort, zoodat de officieren de onderofficiersrangen niet tot het volle getal kunnen worden bezet. De kaderplicht is bij ons niet nieuw, het beginsel is reeds neergelegd in art. 106 der tegenwoordige Militiewet. Evenwel, zooals deze plicht daar omschreven werd is de strekking zoodanig beperkt, dat het verkrijgen van voldoende krachten voor de aanvoering uit de militie niet bereikbaar bleek. De daar gegeven omschrijving heeft daarom behoefte in de eerste plaats aan verscherping, opdat niet de meest geschikte elementen zich aan de kaderopleiding kunnen onttrekken, en in de tweede plaats aan uitbreiding, opdat de bevoegdheid tot aanwijzing voor de kadervorming zich ook kan uitstrekken tot de opleiding voor den officiersrang. Bij de regeling dier opleiding zal evenwel rekening zijn te houden met de studiebelangen, zoodat vrije keuze zal worden gelaten tusschen eene onderbroken en eene onafgebroken opleiding.

Voor zooveel de bereden korpsen aangaat, is hij, na overweging opnieuw, voorshands gekomen tot dezelfde slotsom als bij zijne meerbedeelde studie van 1903, namelijk dat bij deze korpsen eene eenigszins belangrijke wijziging in den bestaanden toestand niet in uitzicht mag worden gesteld. Een voorbehoud wenscht hij echter nog te maken ten aanzien van het eerste verblijf onder de wapenen bij de bereden-artillerie. Hier zal eene reeds door zijne ambtsvoorgangers bevolen proef moeten uitmaken of verkorting van dit verblijf met eenige maanden, zij het niet voor het geheele dan toch voor een deel van het wapen, zonder schade voor den dienst mogelijk is. De resultaten van deze proef dienen te worden afgewacht.

Alvorens deze beschouwingen te eindigen, meent hij goed te doen nog eenige woorden te wijden aan het voorbereidend militair onderricht en aan de regeling van het nieuw in te stellen instituut van den landstorm.

Het voorbereidend militair onderricht heeft, na de ten deze opgedane ervaring, niet meer ondergeteekende's sympathie.

De resultaten van dit onderricht bleven verre beneden de verwachting. Als middel om te geraken tot verkorting der eerste oefening kenmerkte het zich als ondoelmatig, vooral ook

omdat het eene illusie bleek, het platteland in voldoende mate bij het onderricht te betrekken. Maar vóór alles geldt het groote nadeel, dat voor het legerkader uit dit onderricht voortsproot. Dit nadeel is al zoo menigmaal en zoo in den breede aangetoond, dat nadere uiteenzetting thans veilig acaterwege kan blijven.

Voor het verkrijgen van vóórgeoefendheid zal daarom in de toekomst niet meer op daadwerkelijke hulp van legerkader te rekenen zijn.

Met betrekking tot de vóórroefening der jeugd en de lichamelijke ontwikkeling der jongelingschap, als middelen tot verhooging van de geschiktheid voor den militiedienst en tot verkorting van den eerste-oefeningstijd, zij opgemerkt, dat deze niet in korten tijd kunnen worden samengedrongen. De gymnastische ontwikkeling eischt verdeeling van de leerstof over vele jaren. De ondergeteekende is dan ook van meening, dat bedoelde vóórroefening plaats moet vinden op de lagere school en dat de voortgezette lichamelijke ontwikkeling moet geschieden in het tijdperk tusschen het verlaten der lagere school en het bereiken van den dienstplichtigen leeftijd. Naar hem wil voorkomen, ligt hier eene dankbare taak weggelegd voor den burger-onderwijzer. De drijfkracht voor deze goede zaak, die ook van hooge waarde is voor de lichamelijke ontwikkeling van het geheele volk, moet daarom zijns inziens uitgaan van het Departement van Binnenlandsche Zaken. Krachtige medewerking dezerzijds zal daarbij echter desgewenscht gaarne in ruime mate worden verleend. Het overleg, dat over deze aangelegenheid tusschen beide Departementen geopend is, zal, naar de ondergeteekende vertrouwt, tot alleszins gunstige uitkomst leiden.

Wat eindelijk den landstorm aangaat, is de ondergeteekende met zijn onmiddellijken ambtsvoorganger van oordeel, dat eerst met de totstandkoming dezer nieuw te scheppen instelling voldaan zal zijn aan den eisch van art. 180 der Grondwet. In vredetijd zullen van de landstormmannen geen diensten worden gevorderd. Voor het gebruik in oorlogstijd ware echter, naar gelang zij te voren al dan niet in het leger hebben gediend, eene verdeeling te maken in eene categorie voor dienst met de wapenen en in eene andere categorie voor diensten zonder wapenen.

In antwoord op de vraag, of de ondergeteekende ook voor wat de aan hem toevertrouwde belangen betreft, zal streven naar de toepassing van Christelijke rechtsbeginselen, zij medegedeeld, dat hij zich hoopt te gedragen naar de beginselen, welke door het Kabinet, waarvan hij de eer heeft deel uit te maken, worden voorgestaan.

Ten aanzien van de in dit verband hieronder besproken punten, beoogt de ondergeteekende geheel hetzelfde als de leden die hier aan het woord waren, zij het ook dat hij ten aanzien van de ter bereiking van het doel aan te wenden middelen niet al het te dezer plaatse aangevoerde kan beamen.

Evenals zijne ambtsvoorgangers, is hij een groot vijand van het vloeken en het bezigen van ruwe taal; hij zal dan ook niet schromen te dien opzichte in te grijpen, wanneer zulks noodig mocht blijken. Echter is hij er van overtuigd, dat zoowel de officieren als het mindere kader in dit opzicht over het algemeen een goed voorbeeld geven en het mogelijke verichten.

Ook de Zondagsrust zal zooveel doenlijk door hem bevorderd worden. Opgemerkt zij evenwel, dat de geldende bepalingen betreffende het verrichten van diensten op Zon- en Christelijke feestdagen voldoende zijn te achten.

Het handhaven van de bestaande bepaling, dat op Zon- en feestdagen alleen des morgens de paarden geпоетst worden (en niet tweemaal daags, zooals, als regel, op werkdagen geschiedt), is noodig in het belang van het kostbare paardenmateriaal, ook omdat bij dat poetsen nauwkeurig wordt onderzocht, in hoeverre gedurende den nacht verwondingen zijn opgedaan of andere afwijkingen van den normalen toestand zijn ontstaan, welke veelal bij onmiddellijke behandeling geen ernstige gevolgen na zich zullen slepen. Aangeeteekend zij, dat het poetsen plaats heeft vóór de uren, waarop in den

regel in den voormiddag de godsdienstoefeningen aanvangen.

Eene bepaling te geven met betrekking tot de tenue, als wordt voorgestaan door de leden, die hier aan het woord waren, acht de ondergeteekende niet gewenscht. In de kazerne, dus ook op de daartoe behoorende pleinen, is de kazernetenue voorgeschreven; in deze tenue voelt de man zich meer op zijn gemak, meer thuis. Werd nu eene bepaling, als de verlangde in het leven geroepen, dan zou de kazernebewoner bijv. om zich van zijne woonkamer te begeven naar de afzonderlijk en buiten het woongebouw gelegen cantine, privaten, enz., zich in de Zondagsche tenue moeten kleeden.

Dit voorbeeld, waaraan nog meerdere toegevoegd zouden kunnen worden, spreekt naar zijne, 's Ministers, meening echter voor zich zelf.

Hoewel alzoo het hier aanbevolen middel tot aanmoediging van den kerkgang den ondergeteekende niet aanbevelenswaardig en trouwens ook niet afdoende voorkomt, gaat hem echter het kerkbezoek door militairen zeer ter harte, en is in onderzoek, welke middelen nog tot aanmoediging daarvan kunnen worden aangewend.

Wat betreft het verbieden van het verkoopen van sterke dranken in de cantines, moge het volgende worden opgemerkt:

Hoe meer het verbruik van sterken drank in de cantines afneemt, des te meer zal de ondergeteekende zich verheugen, doch gevreesd wordt, dat met het uitvaardigen van een verbod, als hier bedoeld, het tegendeel bereikt zal worden van hetgeen men met zulk een verbod zou wenschen te bereiken. Terwijl thans toch langs natuurlijken weg het drankgebruik in de cantines voortdurend afneemt, zoodat het gebruik zelfs zeer gering is te noemen, wordt gevreesd, dat een algemeen verbod als bedoeld door de leden die hier aan het woord zijn, als het ware tot verzet zal prikkelen en sommigen juist er toe zal brengen om alcoholhoudende dranken van wellicht schadelijk gehalte te gaan gebruiken in drankgelegenheden in de nabijheid der kazernes gelegen. Waar nu elke commandeerende officier — krachtens de bepalingen van het „Cantinevoorschrift” — het recht heeft om het gebruik geheel te verbieden, wanneer hij dat wegens plaatselijke of andere omstandigheden gewenscht acht, van welk recht reeds door een enkele gebruik is gemaakt, wenscht de ondergeteekende den daardoor aangewezen geleidelijken weg te blijven volgen.

Nog wordt opgemerkt, dat het reeds thans verboden is, om in de cantines en hare aanhoorigheden sterken drank te verkoopen aan militairen, die den leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt.

De bedoeling van het door zijn ambtsvoorganger uitgevaardigde voorschrift met betrekking tot het geven van gelegenheid tot bidden bij de gemeenschappelijke maaltijden in de kazernes is geweest, dat daàr, waar zulks mogelijk wordt geacht, ook bij het eindigen van den maaltijd bedoelde gelegenheid zal worden gegeven.

Bij enkele korpsonderdeelen geschiedt dit dan ook.

Niettemin is het scheppen van de gelegenheid tot bidden (danken) na den maaltijd aan grooter bezwaren onderhevig, dan bij den aanvang van den maaltijd, daar het tijdstip waarop het maal eindigt, voor de verschillende personen zeer uiteenloopt en volgens de bestaande gewoonte een ieder, die met eten klaar is, de tafel verlaat. In deze gewoonte verandering te brengen, door allen aan tafel te doen verblijven tot de laatste man met eten gereed is, zou aanleiding kunnen geven, dat de ernst, die bij het uitspreken van het gebed moet voorzitten, werd verstoord. Intusschen zal ondergeteekende nog zijne gedachten er over laten gaan, in hoever, zonder aan dien ernst afbreuk te doen, aan de hier geuite wenschen te gemoet ware te komen.

Levende en doode weermiddelen.

De ondergeteekende betuigt in algemeenen zin zijne instemming met de leden, die in het tweede lid van dit onderdeel van het Voorloopig Verslag aan het woord waren.

De oplossing van het eigenlijke legervraagstuk heeft de volle

aandacht van den ondergeteekende en hij stelt zich voor, daaraan in de eerste plaats zijne krachten te wijden.

De ondergeteekende zal daarom den meest mogelijken spoed betrachten bij de maatregelen, vereischt tot het indienen van ingrijpende wijzigingen in de Militiewet, die, wanneer zij tot stand komen, van belangrijken invloed zullen zijn op de weerbaarheid des lands. Evenzoo zal hij met kracht voortgaan in de reeds door zijnen ambtsvoorganger gebaande richting, om tot eene goede oplossing te geraken van het vraagstuk der volksweerbaarheid buiten het leger.

Hij kan aldus de verzekering geven, dat de goede organisatie en de oefening der levende strijdkrachten geen nadeel zullen ondervinden van de omstandigheid, dat hij uit het wapen der genie is voortgekomen.

Bij dat alles mag de ondergeteekende echter niet uit het oog verliezen, dat daarnaast het verbeteren van de kustversterkingen zeer urgent is. Moge het leger in staat zijn landingen op de open kust te vrijdelen of eene gelande tegenpartij terug te werpen, tegen aanslagen op onze havens met eene moderne oorlogsvloot kan het leger niet veel uitrichten. Daartegen kan slechts worden gewaakt door doelmatig aangelegde kustversterkingen, voorzien van eene goede en goedbediende artillerie, in verband met eene goede marine.

Wat de Stelling van Amsterdam betreft, is de ondergeteekende van oordeel, dat allereerst de kringstelling zal moeten worden gesloten.

Wat voorts de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangaat, zoo treedt deze bij een aanval uit het Oosten op den voorgrond en zal dus in dusdanig geval zeer zeker van het verdedigingsvermogen dier linie moeten worden partij getrokken.

Intusschen ligt het niet in zijn voornemen voor die linie aanzienlijke bedragen te vragen, en wenscht hij zich te beperken tot in stand houden van het reeds verkregen verdedigingsvermogen.

Ten aanzien eindelijk van het door hem geschreven artikel in het jongste Jaarbericht der Vereeniging tot beoefening der krijgswetenschap, welk artikel in herinnering werd gebracht, veroorlooft de ondergeteekende zich te verwijzen naar de noot op bladz. 434 van dat Jaarbericht, waaruit moge blijken, dat door hem werd beoogd het geven van een overzicht van de naaste plannen der toenmalige Regeering, natuurlijk voor zoover die hem uit openbaar gemaakte stukken bekend waren.

Eindeijfer.

De ondergeteekende sluit zich ten deze aan bij die leden, die in de tweede alinea aan het woord waren. Ter nadere toelichting heeft hij de eer het navolgende aan te voeren.

De herhalingsoefeningen der militie betreffen de lichtingen 1903 en 1904, die het eerst aan de beurt zijn om in de landweer over te gaan. Ten einde te voldoen aan het wettelijk voorschrift moeten die lichtingen nog 11 dagen onder de wapenen worden geroepen en wel, in verband met dien overgang naar de landweer: de lichting 1903 in 1910 en de lichting 1904 in 1910 of in 1911. Uitstel zou dus alleen aan de lichting 1904 kunnen gegeven worden. Daardoor zou de begroting voor 1911 moeten worden verhoogd met het bedrag hetwelk op het jaar 1910 zou worden uitgezuinigd. Dit nu is, gelet op de noodzakelijkheid, om in 1911 weer andere lichtingen op te roepen, niet raadzaam. Het komt den ondergeteekende voor te zijn eene zaak van beleid, om o. a. te zorgen voor eene regelmatige verdeeling der aan te vragen bedragen, welke gevorderd worden ter uitvoering van wettelijke voorschriften.

Voor de oproeping der landweer in 1910 gelden overeenkomstige redenen.

Wat betreft de organisatie der wielrijders-compagnieën en van de mitrailleurafdeelingen, is de ondergeteekende van oordeel, dat ons leger reeds te lang heeft gewacht op de toevoeging van die voor de oorlogsvoering — vooral in ons land — zoo nuttige afdeelingen.

Waar de wielrijderscompagnieën tevens zullen moeten dienen voor de opleiding van wielrijders-ordonnansen, terwijl bij de thans te vormen mitrailleurafdeelingen personeel moet worden opgeleid voor nog twee, later te vormen, bereden mitrailleurafdeelingen voor de andere divisieën, mag de ontworpen organisatie niet als te weelderig worden beschouwd.

Dat er aanleiding zou zijn geweest om o. m. de aanvragen voor artilleriematerieel te beperken, wordt door den ondergeteekende niet toegestemd. Eensdeels toch dient tijdig te worden voorzien in de behoefte aan vuurmonden, mitrailleurs e. d. (f 97 662 op art. 121, b), alsmede in die aan affuiten e. d. (f 97 580), alles van reeds ingevoerd model en noodig voor de bewapening van in aanbouw zijnde forten of ter aanvulling van ontbrekend materieel; anderdeels dient op het voetspoor van vorige jaren te worden zorg gedragen voor den verderen aankoop van mitrailleurmaterieel voor het veldleger (f 71 340 op art. 121, b en f 64 130 op art. 121, c).

Wat aangaat de buitengewone werken der genie zij aangevend, dat onder de aanvragen slechts die zaken zijn opgenomen, wier uitvoering bepaaldelijk noodig wordt geacht: ondergeteekende vermeent te dien opzichte te mogen verwijzen naar het in de Memorie van Toelichting sub art. 178 gestelde.

Aan de volkomen juiste opmerking in het Voorloopig Verslag voorkomende met betrekking tot eenige voornamen oorzaken, welke tot verhooging van het eindcijfer hebben medegewerkt, als daar zijn: de gewijzigde soldijregeling en de invoering van de „Weduwenwet voor de landmacht 1909”, heeft de ondergeteekende overigens niets toe te voegen.

De ondergeteekende acht eene Staatscommissie, als hier bedoeld, voor zich niet noodzakelijk.

Het ligt niet op zijn weg, om te verklaren, dat zij gewenscht is tot herstel van het vertrouwen van het volk in 's lands weerbaarheid. De hier door eenige leden uitgesproken meening moet hij dan ook geheel voor hunne rekening laten.

Lichting 1909. Werking der gewijzigde Militiewet.

Naar aanleiding van de in het eerste lid gestelde vraag, meent de ondergeteekende in het midden te moeten brengen, dat de proef met de gewijzigde Militiewet nog niet als afgevoerd kan worden beschouwd, aangezien de eerste-oefentijd der winterploeg van de lichting 1909 nog niet is geëindigd en de eerste herhalingsoefening — welke moet dienen om die lichting in het bataljonsverband op te leiden — eerst op 15 Augustus 1910 aanvangt.

Intusschen is, bij de eerste-oefening der voorjaarsploeg van de lichting 1909 gebleken, dat, vooral ten gevolge van de geringe sterkte dier ploeg wegens talrijke — meer dan gewone — afkeuringen, detacheringen, enz., na het vertrek van het blijvend gedeelte der lichting 1908, zich, ten aanzien van de geregelde voortzetting der eerste-opleiding van de jongste lichting, bezwaren hebben voorgedaan, grooter dan aanvankelijk door de Regeering werden voorzien.

De ondergeteekende hoopt, door zoo spoedig mogelijke indiening van wijzigingen in de Militiewet 1901, waardoor zijns inziens de thans ondervonden nadeelen worden ondervangen, tot beteren toestand te geraken, en inmiddels, door nog meerder beperking van het aantal corveeën en detacheringen, door betere regeling van een en ander en, zoo noodig, door aanwerving van meer burgercorveeërs, zooveel mogelijk tijdelijk de bezwaren op te heffen of te verminderen.

Klachten over den gezondheidstoestand werden niet vernomen. Met zorg zal er voor worden gewaakt, dat de gezondheid der miliciens geen schade lijdt.

Bij de behandeling van het wetsontwerp heeft de Minister SABRON zich voorbehouden, ten aanzien van de indeeling der achtmaanders een anderen weg te volgen dan die van indeeling bij twee compagnieën per bataljon.

Na nadere overweging dier aangelegenheid, en na ter zake ook het gevoelen van troepenofficieren te hebben ingewonnen, is die Minister tot het besluit gekomen, dat indeeling van elke ploeg bij ééne compagnie per bataljon het meest was aan te

bevelen. Van de beschrijving en de graphiek — waarnaar wordt gevraagd — is, voor ieder van de leden der Kamer, een exemplaar hierbij gevoegd.

Of de inlijving tot moeilijkheden aanleiding heeft gegeven is dezerzijds niet bekend. Ter bevordering, dat aan dienstplichtige jongelieden zoodra doenlijk worde bekend gemaakt, wie tot de eerste, wie tot de tweede ploeg behooren, zijn de daartoe noodige voorschriften gegeven.

Ingevolge het bepaalde in de derde zinsnede van art. 95 der Militiewet 1901, ontvangt de loteling, die voor den dienst is aangewezen, ten minste tien dagen vóór den dag waarop hij zal worden afgeleverd, door tusschenkomst van den burgemeester der gemeente, waar hij voor de militie werd ingeschreven, een brief van oproeping, vermeldende den dag, het uur en de plaats voor de aflevering bepaald.

Wegens de verrichtingen van den Commissaris der Koningin tot aanwijzing van acht- en viermaanders, zal de toezending van den brief van oproeping aan de lotelingen, die ingevolge het hun ten deel gevallen lotingsnummer voor inlijving in het tijdvak 1—15 Maart moeten worden bestemd, niet veel eerder dan op den daarvoor bij de wet vastgestelden tijd kunnen geschieden.

Voor de overige lotelingen zijn, in overleg met den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij § 10 der militiebeschikking 1909 de maatregelen getroffen, waardoor, gelijktijdig met of anders kort na de uitreiking der oproepingsbrieven voor de in het tijdvak van 1—15 Maart in te lijven lotingen, ook de lotelingen, die bestemd zijn om krachtens art. 95 der wet te worden ingelijfd, hetzij in het tijdvak van 16—31 Mei, hetzij in het tijdvak van 16—30 September, van deze bestemming worden onderricht, en de lotingen, wier nummer later aan de beurt van oproeping komt om ingevolge art. 99 der wet te worden ingelijfd, zoodra dit laatste vaststaat, daarmede worden in kennis gesteld.

Buitendien worden, in overeenstemming met het bepaalde in de tweede zinsnede van art. 103 der Militiewet 1901, de lotelingen, die van hunnen wensch hebben doen blijken om aan een bereden korps te worden toegewezen, vóór hunne aflevering aan een geneeskundig onderzoek naar hunne geschiktheid voor inlijving bij het door hen opgegeven korps onderworpen, en worden dezen, dadelijk na ontvangst dezerzijds van de rapporten betreffende den uitslag van dat onderzoek, in kennis gesteld, wanneer zij ter inlijving zullen worden bestemd. Hoe grooter het aantal dezer lotelingen is, des te geringer wordt het aantal lotelingen, die bij inlijving in het tijdvak 1—15 Maart aan een bereden korps toegewezen, met verlof tot nadere oproeping huiswaarts worden gezonden.

Meer kan in deze bij de tegenwoordige wetgeving niet worden bereikt. Bij de aanstaande wetswijziging ware in dit opzicht voorziening te treffen.

De op de kosten voor verblijf onder de wapenen verkregen besparing, als gevolg van de tweeledige opkomst bij de infanterie, is nog niet met volkomen nauwkeurigheid vast te stellen, doch bedraagt ongeveer f 375 000.

Op art. 57 zijn f 4000 geraamd voor het kwijten van kosten, verbonden aan het betreden van terreinen alsmede voor uitgaven, vallende op kleine oefeningen in compagniesverband ten behoeve van de najaarsploeg der lichting 1909.

Van de ingedeelden der lichting van 1909 bij de bereden korpsen hebben 800 zich daarvoor vrijwillig opgegeven, ongetrekt nog een zeker aantal lotelingen, die zich in de provincie Zeeland vóór of staande de inlijving in Maart bij den provincialen adjudant vrijwillig hebben aangemeld, doch van wier aanmelding geen aantekening meer voorhanden is.

Vermits vrijwillige aanmelding voor een bereden korps zelfs nog bij den provincialen adjudant kan geschieden staande de inlijving van de tweede ploeg in de tweede helft van September, kan het gezamenlijk aantal van de aldus aangemelden niet bekend zijn bij het opmaken van de begroting en mitsdien in de daarbij behorende stukken niet worden vermeld.

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1909—1910.

Officieren.

Op 1 November 1909 ontbraken er aan het organiek aantal luitenants der artillerie 54, terwijl bij de Koninklijke Militaire Academie nog een 80tal cadets in opleiding is voor dat wapen.

Er wordt overwogen, om het aantal luitenants bij iedere compagnie vesting-artillerie te verminderen met één beroeps-officier, en den laatsten te vervangen door een verlofsofficier.

Naar de meening van den ondergeteekende is de herziening van de officierstraktementen noodig en zal deze binnen een niet ver verwijderd tijdstip moeten worden ter hand genomen.

Hij stelt zich voor hieromtrent bij de ontwerp-begroting voor 1911 de noodige maatregelen voor te stellen.

Dat de schuld van het incompleet voor een groot deel bij de zeer ongunstige promotiekansen bij het leger ligt, kan echter niet worden toegegeven.

Juist in de eerste jaren van de werking van de thans vigeerende wet tot regeling van het militair onderwijs bij de landmacht, enz., was de toeloop bij de wapens der artillerie en infanterie, beide van het leger hier te lande, uiterst gering, niettegenstaande de promotiekansen bij eerstgenoemd wapen destijds (1895) beter waren dan thans.

Daarentegen worden thans, nu de promotiekansen bij de artillerie geringer zijn dan bij de infanterie, de bij de Koninklijke Militaire Academie opengestelde plaatsen voor eerstgenoemd wapen, gemakkelijker aangevuld dan voor het laatstgenoemde.

Het ligt in de bedoeling een drietal kapiteins der artillerie werkzaam te stellen op de bureelen van de Stellingcommandanten van den Helder, Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie, welke maatregel uit den aard der zaak aan de bevordering bij dat wapen ten goede zal komen.

In verband hiermede wordt, bij nevensgaande Nota van Wijzigingen, art. 18 verhoogd met f 1500.

Met het treffen van tijdelijke maatregelen, als het scheppen van nieuwe functiën, het opdragen van speciale betrekkingen aan kapiteins in plaats van aan luitenants, moet uiterst voorzichtig te werk worden gegaan.

De ervaring bij het wapen der infanterie opgedaan, heeft geleerd, dat maatregelen in dezen zin, bij het terugkeeren naar den vroegeren toestand steeds tot groote teleurstellingen aanleiding geven.

Tegen het toekennen van den titulair rang van kapitein aan de oudste luitenants bestaat dezerzijds bezwaar.

Die maatregel is bepaaldelijk in strijd met het gestelde in het 1ste lid van art. 16 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Zooals boven reeds werd medegedeeld, wordt overwogen om door de vervanging van beroeps- door verlofsofficieren, den tragen gang der bevordering duurzaam te verhelpen.

Op welke wijze de gelegenheid voor jongere officieren om in het korps verlofsofficieren over te gaan, zou kunnen worden verruimd, wordt niet recht ingezien; zou men aan zoodanigen overgang een aan de dienstjaren geëvenredigd pensioen willen verbinden, dan zou die maatregel zeker tot niet onaanzienlijke uitgaven leiden, en zonder zoodanig uitzicht zouden zeker weinigen tot dien overgang bereid zijn.

Kader.

Hoewel de ondergeteekende niet aarzelt om toe te geven, dat het euvel der tekorten aan korporaals bij de onderscheidene wapens en korpsen aanleiding geeft tot moeilijkheden in de uitoefening van den dienst in het algemeen, zoo mag hij er nochtans op wijzen, dat daartegenover in andere rangen het overcompleet niet onbelangrijk is gestegen. En voegt men nu hierbij, dat, in vergelijking met het vorige jaar, het aantal aanwezige vrijwillige soldaten met 365 is vooruitgegaan en dat men, om meer beroepskorporaals te bekomen, beginnen moet met meer vrijwillige soldaten te hebben, dan schijnt de verwachting niet te gewaagd, dat in zake het tekort aan vrijwillig kader

gaandeweg vooruitgang zal intreden. Zelfs is die vooruitgang reeds te constateeren door het feit (hetwelk bij de samenstelling van het Voorloopig Verslag niet bekend kon zijn), dat het wapen der artillerie over het 3de kwartaal van dit jaar eene vermeerdering aanwijst van 30 aanwezige korporaals.

Ook moet niet uit het oog verloren worden, dat de twee factoren welke ten deze veel gewicht in de schaal leggen, t. w. de nieuwe wervingsvoorschriften en de gewijzigde soldij-regeling, nog veel te kort gewerkt hebben dan dat omtrent hunne uitkomsten reeds nu een beslissend oordeel zou kunnen worden uitgesproken.

Overigens moge hier worden aangeteekend, dat met de aangehaalde zinsnede uit de Openingsrede inderdaad het in het leven roepen van eene regeling in zake de toekenning van burgerlijke betrekkingen aan gewezen militairen bedoeld is.

Omtrent eene invoering van zoodanige regeling, op den voet als in het rapport der betrokken commissie wordt voorgesteld, is de ondergeteekende bereids met zijne ambtgenooten in overleg getreden, en hij kan hierbij tot zijne voldoening de mededeeling voegen, dat meerdere zijner ambtgenooten zich, in beginsel, bereid verklaard hebben, om tot de invoering van een stelsel, als in dat rapport bepleit, mede te werken.

De meening, dat de toeloop naar het leger, in het bijzonder naar de kaderrangen, zou worden bevorderd indien de regeling van den rechtstoestand anders was, en ook de meening, dat de lust om in de lagere kaderrangen eene eervolle carrière te zoeken, grooter zoude zijn, indien de geest in het leger beter was dan het geval is, moet de ondergeteekende geheel laten voor rekening van de leden die haar hebben uitgesproken.

Voor hem staat het vast, dat — al zal er ook in dit opzicht wel steeds iets te wenschen overblijven — de rechtspositie door de bestaande voorschriften voldoende verzekerd is, en dat er bij de waarlijk goede elementen in het leger een geest heerscht, welke wijst op waardeering voor hetgeen in het belang van den mindere wordt tot stand gebracht.

Onder de 15 leerlingen, waarmede op 1 October j.l. het onderwijs aan de Militaire School-compagnie is aangevangen, bevinden zich 8 aspiranten-militie-officier: de overigen behooren tot het reservekader. Erkend wordt, dat dit aantal gering is te noemen. Men moet intusschen niet uit het oog verliezen, dat in Maart j.l. ook nog 23 aspiranten in opleiding zijn genomen en voorts dat de nieuwe bepalingen eerst dagteekenen van de maand Juli j.l. en ondersteld mag worden, dat die bepalingen nog niet genoegzaam naar buiten zijn doorgedrongen. Maatregelen zijn beraamd om aan het instituut tot opleiding der militie-officieren meer algemeene bekendheid te geven, zoodat de hoop mag gekoesterd worden, dat in de eerstvolgende jaren de lust tot het sluiten van eene verbintenis als aspirant-militie-officier weder zal toenemen. De ondergeteekende vertrouwt dan ook, dat de vrees van sommige leden, dat de centralisatie in de opleiding velen zal afschrikken om zich voor de opleiding op te geven, niet bewaarheid zal worden.

Mocht de toeloop groot worden, dan bestaat er geen bezwaar tegen, om in nog een garnizoen, c. q. meerdere garnizoenen, eene inrichting als bovenbedoeld, te vestigen, waardoor voor de jongelui de eventuele bezwaren tegen toetreding zullen verminderen.

Aan de leden die hier aan het woord zijn, zij, in verband met hunne meening, dat eerst eene proef ware te nemen, alvorens de wijziging definitief in te voeren, opgemerkt, dat, indien de nieuwe regeling onverhoopt niet aan de dienaangaande gekoesterde verwachtingen mocht blijken te beantwoorden, er geen bezwaar bestaat, om den thans ingeslagen weg te verlaten. De ondergeteekende vertrouwt echter, dat daartoe geene aanleiding zal bestaan, gelet op de voordeelen welke de nieuwe regeling biedt, met name voor de studeerende jongelingen.

Van eene mislukking van eene soortgelijke proef in Denemarken is den ondergeteekende niet gebleken; integendeel schijnt de daar te lande bestaande gecentraliseerde kaderopleiding zeer goed te voldoen.

Eindelijk zij nog vermeld, dat de behoefte aan eene soortgelijke regeling als is getroffen voor de opleiding tot militie-officier bij de infanterie, zich mede doet gevoelen met betrekking tot de opleiding van de aspiranten-militie-officier bij de vesting-artillerie.

Het komt den inspecteur van genoemd wapen, evenals den ondergeteekende, zeer wenschelijk voor, de nieuwe regeling reeds in September 1910 in werking te doen treden.

Vertrouwd wordt, dat het betreffelijk geringe bedrag, dat in verband daarmede noodig mocht blijken, zal kunnen worden bestreden uit de betreffelijke artikelen der begroting voor het dienstjaar 1910. Mocht dit onverhoopt niet het geval zijn, dan zullen de gelden afzonderlijk worden aangevraagd.

De gegevens gevraagd in de eerste alinea op bladz. 7 van het Voorloopig Verslag, nopens de opleiding van het militiekader der lichting 1908, worden hieronder medegedeeld.

LICHTING 1908.		Infanterie.	Cavalerie.	Bereden-artillerie.	Vesting-artillerie.	Genie.
Miliciens in opleiding	vrijw. aangemeld	1448	108	202	549	33
voor korporaal	aangewezen	—	—	1	—	—
Miliciens aangesteld tot korporaal		1161	56	135	340	29
Milicien-korporaals	in opleiding tot sergeant (wachtm.)	701	18	78	152	9
	aangesteld tot sergeant (wachtm.)	(a) 548	opleiding nog niet afgelopen		(b) 85	(c) 7
Sergeanten	die deelnamen aan de opleiding tot militie-officier	33	—	—	6	—
	die benoemd zijn tot militie-officier	26	—	—	6	—
(a.) Het gestelde maximum bedraagt		576.				
(b.) " " " "		110.				
(c.) " " " "		9.				

Met waardeering nam de ondergeteekende kennis van de instemming betuigd met de onlangs in de regelingen, betreffende het reservekader, aangebrachte wijzigingen, welke beoogen de toetreding tot dat kader vóór den militieplichtigen leeftijd te bevorderen. Ter voldoening aan het daaromtrent te kennen gegeven verlangen, zij aangaande het reservekader der verschillende wapens het volgende overzicht gegeven.

		van nevenvermeld aantal werden						
WAPENS.	Aantal toegetreden tot 1 November 1909 sedert :	bevorderd tot				van de vrijw. verb. ontheven en traden in de militie als:		
		reserve- luitenant,	vaandrig (kornet),	reserve-sergeant (-wachmeester),	reserve- korporaal.	militie-serg. (-wachtm.)	militien- korporaal.	militien- soldaat.
Infanterie.	1 Aug. 1906 (a)							
militieplichtig	273	6	31	57	76	21	2	1
niet militieplichtig	40	0	4	9	19	—	—	—
Cavalerie.	1 Jan. 1907 (b)							
militieplichtig	10	0	5	3	0	0	0	0
niet militieplichtig	2	0	2	0	0	—	—	—
Bereden-artillerie.	1 Jan. 1907 (b)							
militieplichtig	7	0	4	1	0	0	0	0
niet militieplichtig	1	0	0	1	0	—	—	—
Vesting-artillerie.	1 Aug. 1906 (a)							
militieplichtig	43	1	3	11	15	4	1	0
niet militieplichtig	8	0	3	0	4	—	—	—
Genie.	1 Jan. 1907 (c)							
militieplichtig	3	0	0	0	0	0	0	0
niet militieplichtig	4	0	0	2	0	—	—	—

(a) Datum van in werking treden van het Kon. besluit van 8 Mei 1906 n°. 96.

(b) Als voren van 9 November 1906 n°. 52.

(c) Als voren van 31 October 1906 n°. 27.

De ondergeteekende is van meening, dat, zooals thans de bevoegdheid van den hoofdofficier voor het reservekader is geregeld, deze ten volle in staat moet worden geacht om de belangen van het reservekader te behartigen; de toevoeging van dien hoofdofficier aan den inspecteur der infanterie maakt het mogelijk, die behartiging te doen geschieden, zonder schade voor den dienst bij de korpsen.

Voor wat de vermoedelijke oorzaken van den geringen toeloop van jongelieden tot het reservekader der veldartillerie betreft — in welken toeloop intusschen eenige verbetering valt te constateeren — zij het volgende medegedeeld.

De burgerjongelieden, die het paardrijden beoefenen en die zich kunnen veroorloven gedurende hunnen diensttijd er een eigen paard op na te houden, geven de voorkeur aan eene verbintenis bij het reservekader der cavalerie, van welk wapen, blijkens de ondervinding, eene grootere bekoring uitgaat dan van het wapen der veldartillerie. Tot het reservekader bij laatstbedoeld wapen treden als regel toe jongelieden, die wel is waar bedreven zijn in paardrijden, doch die, om welke reden dan ook, bij het in dienst treden niet beschikken over een eigen (huur)paard.

Gaarne zal de ondergeteekende maatregelen treffen ter bevordering van de, zijns inziens noodzakelijke, vorming van meer verlof-officieren bij de bereden artillerie. Dienaangaande zijn reeds maatregelen in overweging genomen. Bij de opleiding dezer officieren zal echter de wetenschappelijke kennis niet verder kunnen worden beperkt, dan, gelet op de praktische bruikbaarheid, noodig is.

Voor wat de vraag betreft, of aan militie- dan wel aan reserve-officieren de voorkeur moet worden gegeven, meent de ondergeteekende het volgende te moeten opmerken.

Een onderbroken opleiding, zooals deze tot nog toe door het meerendeel der kaderreservisten werd gevolgd, geeft beter gelegenheid tot het bezinken der leerstof. Daarentegen leidt de onafgebroken opleiding der aspirant-militie-officieren sneller tot het doel.

In verband met de noodzakelijkheid, om zoo mogelijk eenigszins spoedig een einde te maken aan het groot incompleet aan verlof-officieren, verdient op dit oogenblik de achtereenvolgende opleiding de voorkeur. Deze opleiding (te Amersfoort) wordt thans reeds door 5 kaderreservisten gevolgd.

Militaire rechtspleging.

Ten aanzien van de hier gestelde vragen en opmerkingen, meent de ondergeteekende te kunnen volstaan met te verwijzen naar het hetgeen door den Minister van Justitie, op bladzijde 14 van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910, onder het opschrift *Militaire Rechtspleging* is medegedeeld.

Hoogere bevelvoering.

De ondergeteekende acht de tegenwoordige regeling der hoogere bevelvoering in hoofdzaak goed. Hij kan zich dan ook geheel vereenigen met het oordeel der „andere leden”, die van meening zijn, dat de bezwaren tegen de tegenwoordige regeling der hoogere bevelvoering door eenige leden geuit, moeten worden beschouwd als een veel te zwarte schildering van den bestaanden toestand.

Voor het vervullen van de hoogst gewichtige functiën van commandant van het veldleger en van chef van den generalen staf zal het zijn streven zijn steeds de meest geschikte personen te vinden, zonder dat daarbij behoeft rekening te worden gehouden met de ancienniteit, welke deze autoriteiten ten opzichte van elkander bezitten.

Hij deelt geenszins het gevoelen der leden, die meenen, dat een commandant van het veldleger in vredetijd een onnoodige schakel in de organisatie en in tijd van oorlog een overbodige functie is. Integendeel, eene regeling waarbij reeds in vredetijd de divisien onder een commandant van het

veldleger zijn gesteld en waarbij de verschillende wapens, tot tactische verbanden vereenigd, onder het bevel van divisie-commandanten staan, bevordert in hooge mate de samenwerking tusschen de wapens.

De divisie-commandanten, die niet uitsluitend uit het wapen der infanterie, maar ook uit de andere wapens kunnen voortkomen, zijn in het bijzonder de aangewezen personen om te beoordeelen, welke officieren van het veldleger voor bevordering in aanmerking komen, ongeacht het wapen waartoe deze officieren behooren, omdat zij meer dan andere autoriteiten, in de gelegenheid zijn zich te overtuigen of die officieren, naast de kennis omtrent hun eigen wapen, de noodige wetenschap bezitten aangaande het tactisch gebruik der andere wapens, zonder welke wetenschap geen behoorlijke samenwerking mogelijk is.

De inspecteurs der wapens zijn blijven bestaan en hebben de bevoegdheid van den divisie-commandant ten opzichte van de niet tot het veldleger behorende officieren van hun wapen.

In tijd van oorlog wordt onze weermacht gesteld onder een opperbevelhebber van land- en zeemacht. Het veldleger, als belangrijk onderdeel dezer weermacht, moet onder een eigen commandant staan, aan wien in vredetijd de zorg voor de opleiding is opgedragen.

Bij de invoering van elke nieuwe regeling is wrijving te overwinnen, alzoo ook hier in zake de hoogere bevelvoering. Wanneer leemten in de instructiën voor den dag mochten komen, zullen zijnerzijds voorstellen tot wijziging of aanvulling worden gedaan, c. q. bepalingen ter zake worden vastgesteld.

De meening, als zouden de bezwaren van den nieuwen toestand zich in het bijzonder bij het wapen der artillerie doen gevoelen, is niet juist. Integendeel bevordert de nieuwe regeling, in meerdere mate dan vroeger het geval was, de spoedige afdoening van tal van aangelegenheden, de artillerie betreffende, en kunnen de verantwoordelijke artillerie-autoriteiten, in meerdere mate dan vroeger, voor de gegeven adviezen e. d. aansprakelijk gesteld worden, daar bij den ouden toestand de inspecteur der artillerie als tweede autoriteit mede de verantwoordelijkheid droeg.

In verband hiermede zij dan ook nog medegedeeld, dat, nu ten gevolge van het eervol ontslag op verzoek van den luitenant-generaal VAN ERMEL SCHERER, de betrekking van inspecteur-generaal der artillerie opengevallen is, deze voorshands niet zal worden vervuld, mede om de noodige ondervinding op te doen of deze toestand al dan niet zal kunnen worden bestendigd.

Dat de inspecteur-generaal niet meer als machthebbende autoriteit ten opzichte van het wapen optrad, is een gevolg van de instructie voor dien opperofficier. Die instructie toch plaatste den inspecteur-generaal feitelijk buiten het wapen der artillerie, met dien verstande evenwel, dat hij adviezen had uit te brengen indien deze hem door den Minister werden gevraagd en dat hij inspectie hield, indien de Minister hem deze opdroeg. Alleen in de gevallen dus, dat zich daartoe de behoefte deed gevoelen, raadpleegde de Minister den inspecteur-generaal. Indien de inspecteur-generaal met alle oefeningen, bevorderingen, verplaatsingen, beoordeelingen en proeven bemoeiing had moeten hebben, zou men wederom den werkkring van den vroegeren inspecteur der artillerie in hoofdzaak hebben doen voortbestaan, hetgeen men bij de nieuwe regeling juist heeft willen vermijden.

Uit de mededeeling in het Voorloopig Verslag, dat de inspecteur-generaal vreemd zou zijn gebleven aan de beproeving van het nieuwe geschut, zou zijn af te leiden, dat deze opperofficier daarvan geheel onkundig zou zijn geweest. Daargelaten dat dit niet het geval is geweest, zij opgemerkt, dat het nieuwe geschut bestemd is voor de vesting-artillerie en dat, krachtens de instructie voor den inspecteur der vesting-artillerie, die autoriteit, wanneer hij de invoering van nieuw materieel wenschelijk acht, dienaangaande de vereischte voorstellen doet aan den Minister van Oorlog. De beproeving c. a.

van dit geschut, als voorbereiding voor eene definitieve invoering, behoort dus geheel tot den werkkring van den inspecteur der vesting-artillerie, zullen diens inzichten nopens keuze en gebruik van dit materieel in allen deele tot hun recht komen.

De ondergeteekende spreekt beslist de meening tegen van de leden, die onderstellen, dat op het Departement van Oorlog in bevorderingsaangelegenheden beslist zoude worden door burgerambtenaren en kapiteins.

Administratie in het leger.

Het is den ondergeteekende aangenaam te ontwaren, dat de pogingen, aangewend om de administratie van sommige onder het Departement ressorteerende inrichtingen te verbeteren, waardeering hebben gevonden. Het ligt in zijn voornemen, daar waar zulks noodig mocht blijken, met het aanbrengen van verbeteringen voort te gaan. Dit laatste geldt zoowel ten aanzien van de administratie van de onderdeelen van het leger, als van die der magazijnen en verplegingsinrichtingen.

Wat betreft de administratie van de korpsen — waarvan het beheer der korpskassen een onderdeel uitmaakt — zij medegedeeld, dat bij het Departement van Oorlog bereids een aanvang is gemaakt met de herziening van de betreffende bepalingen. Bij die herziening zal rekening worden gehouden met de in het Voorloopig Verslag aangegeven bezwaren. Maatregelen tot het verkrijgen van praktische voorlichting zijn reeds genomen.

Scheiding der artillerie.

Naar de meening van den ondergeteekende is eene scheiding van de officieren der artillerie in twee afzonderlijke korpsen, namelijk die der bereden en die der vestingartillerie, voor ons land niet aan te bevelen.

Het oordeel van de leden, dat die scheiding noodzakelijk zou zijn, omdat officieren, die hun luitenantstijd nagenoeg geheel bij de bereden artillerie hebben doorgebracht, voor de vesting-artillerie ongeschikt zouden zijn geworden, kan, op grond van de ondervinding, niet worden onderschreven, terwijl in verband met de omstandigheid, dat luitnants der vesting-artillerie die ouder zijn dan 30 jaar slechts in bijzondere gevallen bij de bereden artillerie worden overgeplaatst, het omgekeerde moeilijk als vaststaande mag worden beschouwd.

Dit laatste is evenmin het geval met de uitspraak van die leden, dat het geheele korps voor scheiding is gestemd en wordt veelmeer de meening van de andere leden gedeeld, dat omtrent dit vraagstuk eenstemmigheid onder de officieren ontbreekt.

Genie.

Al werden de genie-officieren bij het voorbereiden van en het houden van toezicht bij den bouw van kazernementen, magazijnen, woningen en dergelijke vervangen door burgers, dan zou toch de samenstelling van het wapen der genie, met het oog op het aantal door die officieren te vervullen oorlogsbetrekkingen van technischen aard, slechts met weinigen hunner verminderd kunnen worden. Zou reeds om deze reden de vraag of afschaffing van het wapen der genie, met uitzondering van de technische troepen, aanbeveling verdient, ontkennend beantwoord moeten worden, daarbij komt nog, dat het ontwerpen, bouwen en onderhouden van alle werken op vestingbouwkundig gebied niet anders dan aan militaire ingenieurs kan worden opgedragen.

De mededeeling, volgens welke bij onlangs te Amersfoort gebouwde woningen voor gehuwde militairen van de mindere geschiktheid dier officieren voor den bouw van kazernes en woonhuizen zou zijn gebleken, moet eene vergissing zijn, aangezien sedert 1889 aldaar onder beheer der genie geen woningen gebouwd zijn.

Om de genie-officieren ter zijde te staan bij het houden van toezicht op en bij het vervaardigen van de teekeningen voor de uitvoering worden steeds burger- bouwkundige opzichters

gebezigd, doch dat toezicht en het beheer van bouwwerken kunnen niet geheel aan die opzichters worden overgelaten.

De klacht omtrent het duur bouwen door de genie werd reeds uitvoerig weerlegd in de Memorie van Antwoord op de Voorloopige Verslagen betreffende de VIIIste hoofdstukken van de Staatsbegrotingen voor de dienstjaren 1902 en 1905 (Gedrukte Stukken 1901-1902 2, n°. 21, bladz. 22, en 1904-1905, 2, n°. 20, bladz. 75), en blijkens de groote aantallen gegadigden, die bij de aanbestedingen van werken onder beheer der genie in den regel inschrijven, is de vrees, dat de aannemers zich ten gevolge van eischen van de genie van het dingen naar de uitvoering van die werken zouden onthouden, ongegrond.

In verband met de gemaakte opmerkingen omtrent door de genie gestelde bezwarende voorwaarden aan de aannemers, welke duur bouwen ten gevolge zouden hebben, wordt als voorbeeld de kazernebouw te Ede, en met name het met de paardenboksen voorgevallene genoemd.

De ondergeteekende meent hieruit te moeten afleiden, dat bedoeld worden bezwarende voorwaarden, die aan de aannemers van de bestekken wegens den bouw van het kazernement voor bereden wapens te Ede gesteld zouden zijn.

Bij het deswege ingesteld onderzoek is gebleken, dat, bij het bouwen van genoemd kazernement, de omstandigheid, dat de aannemer van één der betreffende bestekken niet bekend was of althans voorgaf niet bekend te zijn met de, in het bestek en de daarop toepasselijke Algemeene Voorwaarden omschreven, eischen, betreffende de hoedanigheid van de materialen, inderdaad aanleiding heeft gegeven tot wrijving.

Dat de omschrijvingen van die eischen door de genie-officieren, die met het toezicht op de uitvoering van het werk waren belast, niet op onredelijke wijze zijn geïnterpreteerd geworden, blijkt daaruit dat de aannemer nimmer gebruik gemaakt heeft van zijn recht, om van hunne beslissingen bij den ondergeteekende in beroep te komen en zelfs nimmer van zijne bevoegdheid om een geschil met de directie te onderwerpen aan het oordeel van den betrokken genie-commandant.

Aan de paardenboksen in genoemd kazernement had de aannemer plankhout willen doen verwerken, dat nog niet was gekeurd, hetgeen door den met het toezicht belaste genie-officier niet mocht worden toegelaten. Van dat hout zijn bij de keuring slechts eenige reeds vóór de keuring op maat gezaagde plankjes afgekeurd behoeven te worden.

Geest in het leger.

Het was den ondergeteekende aangenaam te ontwaren, dat hetgeen in het Verslag onder dit deel ten aanzien van de verhoudingen en den geest in het officierskorps is aangeteekend, niet onweersproken is gebleven. Ook bij acht de te dezer plaatse gegeven voorstelling van zaken geheel bezijden de waarheid; van kuiperijen en intrigues, welke de kameraadschap in het leger zouden ondermijnen, is geen sprake en een fiesstelsel, als in het Verslag bedoeld, bestaat hier te lande niet. Informatiën buiten de beoordeelingslijsten om worden niet gegeven, althans niet uit eigen beweging; vraagt de Minister echter, zooals in de te dezer plaats aangehaalde zaak-RÖMER is geschied, buiten de beoordeelingslijsten om nadere inlichtingen, dan moeten deze uit den aard der zaak naar waarheid verstrekt worden en het is in zoodanig geval aan den Minister, om, naar gelang van het gebruik dat hij van die nadere inlichtingen maakt, te beslissen, of zij al dan niet ter kennis van den betrokkene behooren te worden gebracht.

Zoolang echter in het belang eener goede aanvoering van het leger moet worden vastgehouden aan het in de Bevorderingswet neergelegde beginsel, dat alleen de meest geschikte officieren tot en in de hoofdoorficersrangen worden bevorderd, zoolang is het te verwachten, dat degenen die zich zelf rekenen tot die categorie te behooren, zich verongelijkt zullen achten door hunne chefs, indien deze te kennen geven, zoodanige opvatting niet te deelen. Dat het inzenden van reclames aan de volksvertegenwoordiging over vermeende onrechtvaardige behandeling wordt bevorderd door de wijze, waarop de hande-

lingen van de chefs in den laatsten tijd dikwijls in de pers en elders worden beoordeeld en besproken, zal de ondergeteekende wel niet in het licht behoeven te stellen.

Hij is echter overtuigd — en het aandeel dat hij in zijne vorige dienstbetrekking bij herhaling genomen heeft in het onderzoeken van reclames, op de wijze als dit in § 24 van het voorschrift beoordeelingslijsten is voorgeschreven, heeft hem daarin bevestigd — dat de chefs de zoo belangrijke en moeilijke taak, om hunne onderhebbende officieren naar waarheid te beoordeelen, met de noodige nauwgezetheid en eerlijkheid vervullen.

Het verwijt, dat op het punt van een wezenlijk rechtvaardige behandeling van officieren bij de hoogste autoriteiten van het leger ergerlijke wanbegrippen zouden bestaan, wijst hij dan ook met beslistheid terug.

Ter voldoening aan het verzoek om inlichtingen omtrent eene door een kapitein der vesting-artillerie opgelegde straf, zij het volgende aangeteekend.

Door bedoelden officier was aan een milicien de straf van acht dagen politiekamer opgelegd en daarbij in de strafreden vermeld: „door een sergeant zingende, zwaaiende en onder den invloed van sterken drank op straat aangetroffen.”

Op grond van het bepaalde in punt 4° der beschikking van den Minister van Oorlog van 8 Juli 1907, 1ste afdeling, n°. 344 (*Recueil Militair*, bladz. 607) is daarop door den regimentscommandant de bijvoeging van de woorden „1ste dronkenschap” gelast, nadat gebleken was, dat deze door den kapitein opzettelijk waren weggelaten.

Toen voorts door genoemden regimentscommandant aan dien kapitein was opgemerkt, dat, indien de gestrafte milicien niet dronken was, de woorden: „onder den invloed van sterken drank” niet hadden mogen worden gebezigd, gaf deze te kennen, dat die woorden waren opgenomen omdat ze juist waren en eene verzwarende omstandigheid opleverden, waarvan hij de vermelding noodzakelijk achtte.

Het is dus eenvoudig de vraag, of iemand die op de straat wordt aangetroffen „zingende en zwaaiende en onder den invloed van sterken drank”, al dan niet dronken moet worden genoemd.

Die vraag is destijds door den regimentscommandant toestemmend beantwoord. Weshalve dezerzijds geene termen zijn gevonden, om de woorden „eerste dronkenschap” uit het strafregister te doen royeeren.

Ter beoordeeling van de houding van den afgetreden Minister van Oorlog in de zaak van een kapitein te Breda, is het noodig den geheelen loop dezer zaak te kennen, en kan niet worden volstaan met hetgeen daaromtrent in het Voorloopig Verslag is opgenomen.

Daarom heeft de ondergeteekende zich tot het verkrijgen van volledige inlichtingen gewend tot zijn ambtsvoorganger, die daarop het geheele verloop der zaak en de overwegingen welke hem tot zijne beslissing geleid hebben, heeft samengevat in eene Nota met bijlagen, onder mededeeling, dat overlegging van die stukken aan de Kamer door hem op prijs zou worden gesteld. In verband daarmee is die Nota e. a. in haar geheel bij deze Memorie gevoegd.

Het is den ondergeteekende niet doenlijk, zich bij het meest nauwgezette onderzoek in deze zaak, hetwelk voor een goed deel door hem als voorzitter eener commissie, bedoeld in § 25 van het voorschrift beoordeelingslijsten, persoonlijk werd geleid, in te denken in de mogelijkheid, dat de kolonel zich ten deze aan eigenlijk misbruik van gezag zou hebben schuldig gemaakt.

Ware het wellicht in de bestaande verhoudingen voorzichtiger geweest, indien door den kolonel de geheele familieaangelegenheid, welke voor een goed deel ingreep in het militaire leven van den kapitein en waarvan de kolonel, als zoodanig, verplicht was kennis te nemen, schriftelijk te behandelen, daartegenover mag niet uit het oog worden verloren, dat eene mondelinge behandeling aan den kapitein eene ruimere gelegenheid bood, om zijn standpunt in deze aangelegenheid in vertrouwelijke

vorm tegenover een tweetal oudere kameraden toe te lichten. Daarbij was de kapitein geheel vrij gelaten, om al of niet op de vragen te antwoorden.

Hoe bij deze handelwijze aan een eigenlijk misbruik van gezag kan worden gedacht, is dan ook den ondergeteekende — onder eerbiediging overigens van de meening van het Hoog Militair Gerechtshof — niet duidelijk; hij vermeent te mogen aannemen, dat in den gedachtengang van het hof, aan de woorden misbruik van gezag meer de beteekenis moet worden gehecht van misbruik van moreel overwicht, dat een kolonel op een kapitein bezit.

Immers de elementen van het misdrijf „misbruik van gezag” namelijk dat het gezag is aangewend om te *dwingen* iets te doen, na te laten of te dulden, waren in het onderwerpelijke geval niet aanwezig.

Door den hierbedoelden kolonel is — dit staat ook voor den ondergeteekende vast — met de beste bedoeling gehandeld.

Met het afgeven van de bedoelde verklaring heeft de voorganger van ondergeteekende dan ook niet anders bedoeld, dan ter handhaving van het gezag den kolonel een stuk in handen te geven, waarmede een tegenwicht werd gevormd tegen het gebruik, dat de kapitein van het in zijne handen gestelde afschrift van de resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof, waarin de handelwijze van den korpscommandant werd geëlaakt, zou kunnen maken.

Waar de kolonel zich ter zake van het hem gedane verwijt niet ter purge kon stellen, achtte de voorgaande Minister van Oorlog de gevolgde handelwijze ter bevestiging van het gezag raadzaam.

Alhoewel niet geroepen een oordeel uit te spreken over de gedragslijn, die zijn ambtsvoorganger in deze heeft gemeend te moeten volgen, is ook de ondergeteekende van meening, dat, waar de kolonel zich ter zake van het hem gedaan verwijt niet ter purge kon stellen, en ook naar het oordeel van zijn ambtsvoorganger langs anderen weg geen middel was te vinden, om de schade te veronzijdigen, welke door een verkeerd gebruik van het stuk aan de krijgstuicht kon worden toegebracht, eene verklaring als door zijn ambtsvoorganger gegeven, tot steun van het gezag des kolonels noodig was.

Ten aanzien van de onderscheiding, welke den kolonel kort daarop is ten deel gevallen, moge worden aangeteekend, dat deze hoofdofficier steeds gesignaleerd is geworden als een ijverig en flink korpscommandant, die ook in vorige betrekkingen goed voldeed, zoodat, toen hij door zijn chef voor eene decoratie werd voorgedragen, er geen aanleiding bestond, die voordracht niet over te nemen.

De ondergeteekende kan zich geheel vereenigen met de beginselen, waarop het, bij Koninklijk besluit van 23 September 1908 (*Staatsblad* n°. 300) vastgestelde voorschrift betreffende de beoordeelingslijsten van de officieren der landmacht berust. Mocht hij er toe overgaan, om daarin enkele wijzigingen voor te stellen, dan zullen deze zich bepalen tot veranderingen van louter formeelen aard, met het doel om het voorschrift, zooals het daar ligt, in alle opzichten naar behooren te kunnen toepassen.

Met betrekking tot hetgeen ook te dezer plaatse over den rechtstoestand der militairen beneden den rang van officier en over de onder die militairen heerschende stemming wordt aangeteekend, moge worden verwezen naar hetgeen omtrent dit punt bij de beantwoording van het onderdeel „kader” in deze Memorie wordt medegedeeld.

De ondergeteekende is met zijn ambtsvoorganger van meening, dat de rechtspositie van de onderofficieren door de bestaande voorschriften en wettelijke bepalingen genoegzaam verzekerd is, en zeker niet op zwakkere grondslagen steunt dan die van vele andere landsdienaren.

Het ondernemen van eene nieuwe regeling dezer aangelegenheid ligt dan ook niet in de bedoeling.

Het is den ondergeteekende niet bekend dat bij het wapen

der genie meermalen bevorderingen plaats hebben, waarbij niet gehandeld werd volgens de betreffende voorschriften.

Wel is hem een geval ter oore gekomen, volgens hetwelk een sergeant-majoor van dat wapen bij eene benoeming tot adjudant-onderofficier zou zijn voorbijgegaan door een jongeren collega.

Een ingesteld onderzoek heeft intusschen aan het licht gebracht, dat de bedoelde sergeant-majoor niet voldeed aan het gestelde in het „Voorschrift eischen van geschiktheid” met betrekking tot den rang van adjudant-onderofficier.

Nopens het bij het wapen der genie niet opvolgen van het ministerieele voorschrift betreffende het ten minste éénmaal in de maand op Maandagmorgen terugkeeren van verleend verlof op den Zondag te voren, zij het volgende medegedeeld.

Ten aanzien van het personeel, hetwelk des winters de scholen van het regiment genietroepen bezoekt, dan wel de opleidingscursussen volgt, is, mede in verband met het uur van aanvang der lessen — 8 uur v.m. —, door den korpscommandant bepaald, dat terugkeer op Maandagmorgen van een op den Zondag te voren verleend verlof, als regel, niet mag worden toegestaan.

Voor bijzondere omstandigheden wordt hierop echter eene uitzondering gemaakt, terwijl, als tegemoetkoming voor het aldus verstoken zijn van de hiervoren genoemde vergoeding, vóór den aanvang der scholen aan het betrokken personeel eenige dagen verlof wordt verleend.

Van verbittering over den vorenomschreven maatregel is aan de autoriteiten nimmer gebleken.

En dat deze de deelneming aan de opleiding zou tegengaan, wordt door het feit weersproken, dat het aantal aanvragen tot deelneming aan de opleiding steeds aanzienlijk grooter is, dan het getal leerlingen, hetwelk op de scholen kan worden toegelaten.

In het voorafgaande kan geene aanleiding gevonden worden, ten deze in te grijpen.

Militaire vereenigingen.

Naar aanleiding van hetgeen is opgemerkt omtrent den invloed, die wordt uitgeoefend door de in het leger bestaande organisatiën, en meer in het bijzonder door de vereeniging „Ons Belang”, zij het volgende aangeteekend.

Het valt niet te ontkennen, dat van genoemde vereeniging groote invloed uitgaat.

De door die vereeniging gevolgde tactiek ten opzichte van de vereeniging „Onderlinge Voorzorg” heeft bij vele leden der laatstgenoemde vereeniging tot ontstemming aanleiding gegeven, bij een der korpsen zelfs tot groote oneenigheid.

Het tusschen bedoelde vereenigingen gerezen verschil is thans, naar het schijnt, uit den weg geruimd, doordien de aan de vereeniging „Onderlinge Voorzorg” behorende belangrijke kapitalen niet — zooals aanvankelijk de bedoeling schijnt geweest te zijn — door „Ons Belang” zullen worden beheerd, doch door een afzonderlijk bestuur, en dat die kapitalen hunne vroegere bestemming hebben behouden.

Door deze oplossing mag derhalve worden aangenomen dat de belangen van de leden van „Onderlinge Voorzorg” niet zullen worden geschaad.

Wat betreft de dienaangaande in dit verband gestelde vraag, merkt de ondergeteekende nog op, dat door zijnen ambtsvoorganger, aan beide vereenigingen is voorgesteld het geschil te onderwerpen aan een onderzoek door eene onpartijdige commissie uit leden der beide vereenigingen, door hem, Minister, aan te wijzen, doch dat de vereeniging „Ons Belang” zulks geweigerd heeft, zoodat geen onderzoek heeft plaats gehad.

Vermits nu de vereeniging „Ons Belang” — zooals reeds in het vorenstaande werd betoogd — niet de beschikking heeft gekregen over de kapitalen van „Onderlinge Voorzorg” zal derhalve de oprichting eener eigen drukkerij niet daardoor mogelijk worden.

Tegen het in exploitatie brengen van eene zoodanige drukkerij door „Ons Belang” bestaan overigens, naar de meening van

ondergeteekende, geene bezwaren, mits die drukkerij alleen diene voor de belangen der vereeniging als zoodanig en geen concurrentie wordt aangedaan aan de particuliere nijverheid.

Volkomen wordt door den ondergeteekende de meening gedeeld, dat de werkzaamheid der vereeniging „Ons Belang” niet altijd opbouwend is en haar optreden somtijds aan bescheidenheid te wenschen overlaat.

Hierbij zij aangeteekend, dat, hoewel in het orgaan der vereeniging en in van haar uitgaande verzoekschriften meerdere malen regelrecht tegen voorstellen die van de Regeering zijn uitgegaan, of die bij de Regeering in overweging zijn, werd geageerd, en daarbij somtijds eene niet behoorlijke argumentatie werd gebezigd, van een, van die vereeniging uitgaanden, verkeerden invloed op de krijgstuicht en de belangen van den dienst, nog niet in zoodanige mate is gebleken, dat ernstig ingrijpen noodzakelijk was.

De ondergeteekende aarzelt echter niet te verklaren, dat, wanneer hetzij de bedoelde vereeniging, hetzij eenige andere organisatie in het leger, de tucht en militaire geest in gevaar dreigt te brengen, of wel door hare onderlinge geschillen en wedijver de goede verstandhouding bedreigen, door hem met kracht tegen die vereenigingen zal worden opgetreden.

Het optreden der bedoelde vereenigingen zal derhalve nauwlettend in het oog worden gehouden.

Voor eenig ingrijpen in het vereenigingsleven bestaat thans, naar zijn oordeel, geen reden.

Mocht te eeniger tijd de handhaving der tucht of de behartiging der militaire belangen het noodzakelijk vereischen, dat militaire vereenigingen werden verboden, dan is de ondergeteekende van meening dat zulk een verbod langs wettelijken weg zou behooren te worden uitgevaardigd. Naar zijne meening levert art. 9 der Grondwet voor een dusdanigen wettelijken maatregel geen beletsel op.

Vooroefening der jeugd.

Met betrekking tot de vooroefening der jeugd zij beleefdelijk verwezen naar hetgeen dienaangaande hiervoren is vermeld onder „*Optreden van den Minister. Beleid.*”

Verkoop van sterken drank in de cantines.

Nopens de hier besproken aangelegenheid moge, korttheids halve, verwezen worden naar hetgeen daaromtrent hiervoren reeds is gezegd onder het opschrift: „*Optreden van den Minister. Beleid.*”

Ook door den ondergeteekende wordt, mede om practische redenen, niet veel nut verwacht van het bepalen van een rayon, waarbinnen geen drinkgelegenheid, geoorloofd zou zijn.

Manoeuvres.

De ondergeteekende stemt in met de leden, die gewaarschuwd hebben tegen het al te veel gewicht hechten aan klachten betreffende overgrootte inspanning, bij de manoeuvres van de troepen gevegd. Bij de dit jaar gehouden manoeuvres was daarvan stellig geen sprake, vermits, met het oog op het voorkomen van enkele gevallen van cholera, bijzondere maatregelen waren getroffen, om tijdens de manoeuvres vooral geen te groote inspanning van de troepen te vergen.

Ten aanzien van onthouden van verlof op Zondag, hetgeen door enkele leden waarschijnlijk wordt bedoeld met „onthouden van den vrijen Zondag”, kan de ondergeteekende mededeelen, dat, wanneer dit voorkomt, in verband met uitvallen op marsch, zulks niet is te beschouwen als eene straf, doch als een zeer prijzenswaardige voorzorgsmaatregel van de betrokken chefs. Daardoor toch wordt meer zekerheid verkregen, dat de soldaat des Zondags de rust neemt welke hij blijkbaar behoeft en dat hij zich niet, juist op dien rustdag, bijzonder vermoeit.

Het verband tusschen de geuite klachten over overgrootte inspanning bij manoeuvres en de provinciesgewijze rekrutering der regimenten wordt door den ondergeteekende niet begrepen.

Te recht werd opgemerkt dat het denkbeeld, om de ver-

schillende regimenten provinciesgewijze te recruteeren, niet geheel voor verwezenlijking vatbaar is, voornamelijk niet ten opzichte van speciale korpsen.

Intusschen wordt in de richting van localisatie der militie zooveel mogelijk gewerkt.

Immers volgens de nopens de indeeling gegeven voorschriften worden de ingelijfd bij de militie te land, inzonderheid voor zooveel betreft de infanterie en de vesting-artillerie, bij voorkeur toegewezen aan korpsen of onderdeelen daarvan, welke mobiliseeren in hunne woonplaats, of in eene plaats, welke zij, marcheerende van hunne woning, binnen vier uren kunnen bereiken, en overigens bij korpsen of onderdeelen daarvan, welke mobiliseeren in plaatsen, die, in verband met de bestaande reisgelegenheden, van uit hunne woonplaats het spoedigst kunnen worden bereikt.

Wat betreft het doen doorgaan der manoeuvres, vertrouwt de ondergeteekende — na zijne mededeeling, dat de miliciens uit besmette plaatsen werden thuis gelaten, de aan de manoeuvres deelnemende troepen alle uit niet besmette plaatsen kwamen en besmette oorden, zelfs de nabijheid daarvan, werden vermeden en voorts alle mogelijke hygiënische maatregelen werden genomen —, dat de vergelijking met meetings en bijeenkomsten, waarbij men geenerlei controle heeft toch kan toepassen, door de in de laatste zinsnede aan het woord zijnde leden niet nader zal worden volgehouden. De noodzakelijkheid uit een militair oogpunt van het houden van bedoelde oefeningen, alsook de te verwachten moreele indruk, die door het afgelasten der legeroefeningen, zoowel in het binnen- als in het buitenland zou worden opgewekt, deden den ondergeteekende na rijpe overweging besluiten om, onder inachtneming van alle voorzorgen, de manoeuvres te doen doorgaan. Intusschen waren de noodige voorbereidingen getroffen om de manoeuvres af te gelasten, indien de cholera ware toegenomen of zoude geconstateerd zijn in het gebied des lands, waarin de manoeuvres zouden worden gehouden.

De noodzakelijkheid tot het afgelasten der manoeuvres heeft zich gelukkig niet voorgedaan.

Slecht marcheerden.

Met eenige verwondering heeft de ondergeteekende kennis genomen van het oordeel van eenige leden, als zou de opdracht van zijnen ambtsvoorganger betreffende een onderzoek naar het marcheerden tendentius zijn.

Waar bij herhaling klachten werden geuit over onvoldoende marschvaardigheid, was, ook naar de meening van den ondergeteekende, een onderzoek noodzakelijk.

Volgens de overtuiging van den ondergeteekende, wederom bevestigd door hetgeen hij bij de jongsleden gehouden manoeuvres heeft kunnen waarnemen, is de marschvaardigheid der infanterie niet voldoende, zelfs dan, wanneer, zooals nu het geval was, van den troep zeer weinig inspanning wordt gevraagd.

De ondergeteekende zal niet medewerken tot afschaffing van den ransel, omdat deze bij de uitrusting van den soldaat niet kan worden gemist.

Verbod van bezoek van bepaalde huizen.

Geheel overeenkomstig hetgeen te dien opzichte door zijn toenmaligen ambtsvoorganger is gezegd op blz. 8 van de Memorie van Antwoord, betreffende het ontwerp van wet tot nadere vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1907 (Zitting 1906—1907, Gedrukte Stukken 240, n°. 7), is ook de ondergeteekende er van overtuigd, dat, mocht ten aanzien van eenig hierbedoeld gebouw een verbod tot het bezoeken daarvan zijn uitgevaardigd, de oorzaak daarvan niet gezocht moet worden in het feit, dat sociaal-democraten of leden van andere partijen de stichters dier gebouwen zijn, doch dat dit verbod dan vermoedelijk gegrond is op de omstandigheid, dat in dat gebouw nu en dan besprekingen worden gehouden of geschriften ter lezing liggen, welke ten nadeele kunnen strekken van de tucht in het leger.

Tot het doen opheffen van eventueel bestaande bepalingen met betrekking tot het bezoeken van de bondsgebouwen der sociaal-democratische arbeiderspartij en van andere met naam genoemde vereenigingslokalen, kan de ondergeteekende dan ook geen aanleiding vinden.

Afkeuring van miliciens.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, van ambtelijke zijde vernomen hebbende, dat er personen zijn, wier praktijken o.a. daarin bestaan, dat zij voorspiegelen in staat te zijn, tegen betaling van eene som gelds, de afkeuring van lotelingen voor den dienst der militie te verkrijgen, heeft bij schrijven van 3 October 1906, n°. 1286 M., Afdeling M. S., aan de commissarissen der Koningin verzocht, om op de wijze, welke hun het best voorkomt, de lotelingen tegen zulke praktijken te waarschuwen en daarbij tevens hunne aandacht te vestigen op het bepaalde bij art. 206 Wetboek van Strafrecht. Op dit schrijven had betrekking de mededeeling vervat in het laatste lid van § 20 van de, bij brief van 6 December 1907, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1908 (Gedrukte Stukken 1907—1908, II, 2, n°. 13).

Naar aanleiding van een nader tusschen de Departementen van Oorlog, van Justitie en van Binnenlandsche Zaken gevoerde briefwisseling, heeft de Minister van laatstgenoemd Departement, bij schrijven van 28 Augustus 1908, n°. 1189¹, afd. M en W., aan de Commissarissen der Koningin verzocht, burgemeester en wethouders der gemeenten in hunne provincie uit te noodigen, aan de hiervoren bedoelde waarschuwing telken jare algemeene bekendheid te geven door openbare kennisgeving, aan te plakken ter plaatse bij gemeentelijke verordening daarvoor aangewezen of daarvoor gebruikelijk.

In die waarschuwing, zegt de Minister, ware tevens te vermelden, dat de bemoeiing van vorenbedoelde personen in geen enkel opzicht tot afkeuring van den daarbij betrokkene kan leiden, terwijl de raadpleging dier personen slechts financieel nadeel kan berokkenen.

Uit een destijds ingesteld onderzoek is gebleken, dat de aan den dag getreden feiten niet in de termen vielen van artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht.

Duel.

Het valt niet te ontkennen, dat hier bedoelde actiefdienende hoofdofficier door het aannemen van een duel de strafwet heeft overtreden en dus niet gehandeld heeft overeenkomstig de eischen der krijgstucht.

Dat het gehouden tweegevecht en de daarop gevolgde straf het prestige van den kolonel bij het korps, waarover hij het commando voert, op gevoelige wijze heeft geschaad, is tot heden niet gebleken.

Naar de meening van den ondergeteekende kan de vraag, of het begaan van genoemd strafbaar feit, en het deswege ondergaan van gevangenisstraf, op de beoordeeling van een officier van invloed mag zijn, in het algemeen niet anders dan bevestigend worden beantwoord.

Huwelijken van officieren.

Ten aanzien van de huwelijken van officieren stelt de ondergeteekende zich voor, overeenkomstig het voornemen van zijnen ambtsvoorganger, met intrekking van de tegenwoordige bepalingen, dit onderwerp opnieuw te regelen.

Zooals de toestand thans is, kan deze niet blijven bestaan, daar de sanctie, bestaande in een niet-eervol ontslag aan den officier, die zonder de vereischte toestemming huwt, in 1902 is vervallen.

Met het denkbeeld, neergelegd in de motie-LELY, om zich bij de herziening te bepalen tot het intrekken van artikel 2, punt b, van het Koninklijk besluit van 14 Februari 1872 n°. 19, kan niet worden ingestemd.

Wijziging Pensioenwet.

De ondergeteekende is van meening, dat de onbillijkheden, welke in de Kamer naar aanleiding van het bepaalde in artikel 7 der Pensioenwet zijn ter sprake gekomen, niet zoo zeer hun grond vinden in dit artikel zelf, dan wel in de wijze waarop het tot dusverre werd toegepast, en waarbij — hij erkent zulks — niet altijd dezelfde gedragslijn werd gevolgd.

Zooals dit artikel luidt, zou militair pensioen strikt genomen alleen dan niet mogen worden toegekend, als overgang uit den militairen in den burgerlijken Rijksdienst onmiddellijk, d. w. z. *zonder eenige onderbreking*, plaats heeft, maar zou de geringste tusschenruimte tusschen het oogenblik waarop het ontslag uit den militairen dienst ingaat, en dat waarop eene burgerlijke Rijksbetrekking wordt aanvaard, voldoende zijn om het artikel buiten toepassing te laten.

Deze uitlegging van het artikel werd ook verdedigd in het Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal in wier handen werden gesteld de inlichtingen door den Minister van RAPPAARD gegeven in zake het adres van den gewezen sergeant J. HARMSSEN (Gedrukte Stukken Zitting 1907—1908, 215, n°. 5, bladz. 2).

Die zienswijze heeft echter niet steeds gegolden. Kort na de inwerkingtreding van de „Pensioenwet voor de landmacht 1902” heeft men de opvatting gehuldigd, dat pensioen evenmin kon worden verleend indien de aanvraag daartoe werd gedaan met het doel om, zij het ook na eenig tijdsverloop, in burgerlijken Rijksdienst te treden.

Of deze laatste opvatting inderdaad met de bedoeling van artikel 7 in overeenstemming is, is uit de geschiedenis van het artikel niet na te gaan, doch het is niet twijfelachtig, dat zij in de woorden van het artikel geen steun vindt, terwijl zij practisch tot moeilijkheden en onbillijkheden aanleiding geeft.

De overweging, dat deze opvatting tevens zeer in het nadeel der betrokken personen is, bracht er den ambtsvoorganger van den ondergeteekende en den tegenwoordigen Minister van Marine toe, haar los te laten en het woord „overgang” voortaan te verstaan in den beperkten zin van „onmiddellijken overgang”.

De Minister van Marine drukte dit, op 21 Juli 1908, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal bij de behandeling van de wetsontwerpen tot wijziging en aanvulling van de „Pensioenwet voor de Zeemacht 1902” en de „Pensioenwet voor de Landmacht 1902” uit met de woorden:

„Inmiddels blijf ik het de plicht der Regeering achten, om de betrokkenen zooveel mogelijk voor nadeelen te vrijwaren.” (*Handelingen Eerste Kamer*, Zitting 1907—1908, bladz. 345).

Ter gevolggeving aan die toezegging is het dan ook na dien tijd voorgekomen, dat men onderofficieren die in eene burgerlijke Rijksbetrekking wenschten over te gaan, den raad gaf, eenigen tijd tusschen hun ontslag uit den militairen dienst en het aanvaarden van de nieuwe betrekking te laten verlopen.

Men heeft in deze wijze van handelen dus niet te zien eene ontduiking van de bestaande wetsbepaling, zooals in het Voorloopig Verslag wordt gezegd, maar het toepassen van eene, voor den belanghebbende mildere, wetsinterpretatie.

In deze omstandigheden is de ondergeteekende van meening, dat het overweging verdient het artikel 7, zooals het thans luidt, onveranderd te handhaven: dit artikel kan niet tot onbillijkheden aanleiding geven, indien slechts de laatstelijk gevolgde uitlegging daarvan, welke inderdaad met de bewoordingen van de bepaling volkomen strookt, in de toekomst wordt gevolgd.

Ten behoeve van den gewezen sergeant der infanterie HARMSSEN en de met hem in hetzelfde geval verkeerende gewezen militairen DE BLÉCOURT en WILLEMS stelt de ondergeteekende zich voor, binnenkort een wetsontwerp in te dienen, waarbij aan deze personen eene voortdurende gratificatie wordt verleend ten bedrage van het ingetrokken pensioen, en zulks met terugwerkende kracht tot het tijdstip waarop het oorspronkelijk toegekende pensioen werd ingetrokken en met aftrek van hetgeen krachtens artikel 25 van de Burgerlijke Pensioenwet voor ieder hunner op het pensioen zou zijn gekort:

in dat wetsontwerp zal dan tevens de bepaling worden opgenomen, dat, met afwijking van het bepaalde in punt *b* van artikel 9 van evengenoemde wet, de militaire dienstjaren van de genoemde personen later niet in aanmerking mogen komen voor de berekening van het eenmaal te verleenen burgerlijk pensioen.

Muziekkorpsen.

In aansluiting aan hetgeen bij § 5 in de Memorie van Toelichting ter zake werd aangeteekend, wordt omtrent de wenschelijkheid eener reorganisatie van de muziekkorpsen bij het wapen der infanterie hier het volgende medegedeeld.

De commissie welke het vraagstuk nopens de muziekkorpsen heeft onderzocht, heeft verschillende oplossingen aan de hand gedaan, om tot verbetering van den toestand te geraken. Zij nam daarbij in beschouwing de drie volgende stelsels:

1°. handhaving van de bestaande organisatie, doch vervanging van het subsidie-stelsel door eene soldijregeling;

2°. oprichting, naast de Koninklijke Militaire Kapel, van drie divisie-muziekkorpsen bij de regimenten infanterie, waarvan de staf in garnizoen is ter standplaats van den divisie-commandant (*Arnhem, Breda en Amersfoort*), en van fanfarekorpsen bij de overige regimenten infanterie;

3°. samensmelting van de tamboers en hoornblazers met de muziekkorpsen.

Van het derde stelsel zijn, naar de meening van den ondergeteekende, niet de gunstige resultaten te verwachten welke de commissie er mede hoopt te bereiken; dat stelsel laat hij hier dus buiten verdere bespreking.

Wat betreft de divisie-muziekkorpsen, in het 2de stelsel bedoeld, zouden deze naar het oordeel der commissie eene sterkte dienen te hebben van: 1 kapelmeester, 1 onderkapelmeester, 16 muzikanten en 16 élève-muzikanten, terwijl de minst mogelijke bezetting voor de op te richten 8 fanfarekorpsen zou zijn: 1 kapelmeester, 1 onderkapelmeester en 14 muzikanten. De muzikanten bij deze fanfarekorpsen zouden, willen die korpsen aan rechtmatige eischen voldoen, allen flinke krachten behooren te zijn en dus behoorlijk moeten worden bezoldigd. Het denkbeeld om een fanfarekorps uit *miliciens* te vormen, zooals in het Voorloopig Verslag door sommige leden wordt aangeprezen, is niet aan te bevelen. Reeds de als proef genomen maatregel om bij het 9de, 10de en 11de regiment infanterie eenige *miliciens* bij de muziek werkzaam te stellen, voor welk empoel tal van *miliciens* zich aanmeldden, moet als mislukt worden beschouwd. De meesten hunner konden geen muziek lezen en slechts een enkele voldeed aan de geringste eischen.

Eene organisatie als hiervoren werd aangegeven, zou, bij behoorlijke bezoldiging der muzikanten, aan het Rijk eene verhoogde uitgaaf van pl. m. f 23 000 veroorzaken.

Doch bovendien moet daarbij rekening worden gehouden met het volgende.

Thans bestaan bij de regimenten infanterie 1 t/m VIII harmonie-muziekkorpsen. De leden der korpsen die een instrument bespelen dat niet behoort in de bezetting van een fanfarekorps, en die geen plaats zouden vinden bij een divisie-muziekkorps, zullen overcompleet geraken. Dit zal ook het geval zijn met een 5-tal kapelmeesters, die zich wel hebben verbonden om aan het hoofd te staan van een harmonie-muziekkorps, doch niet om op te treden als dirigent van een fanfarekorps.

Het aantal van deze overcompleet gerakende militairen ($\pm$ een 50-tal) zou wel eenigszins worden verminderd door pensionneering van enkelen, maar toch zou het Rijk nog tal van jaren bezwaard blijven met zeer aanzienlijke uitgaven voor de overblijvenden, zoolang dezen den dienst niet met pensioen kunnen verlaten. Op grond van een en ander komt het niet aanbevelenswaardig voor eene organisatie, als hiervoren bedoeld — welke dan ook zoowel door den commandant van het veldleger als door de meergenoemde commissie wordt veroordeeld — althans reeds nu in het leven te roepen.

Vermits echter behoud der muziek bij het wapen der in-

fanterie een bepaalde eisch is en reeds daarom aan de noodzakelijke verbetering der positie van de muzikanten de volle aandacht moet geschonken worden, komt aldus het eerste stelsel van de commissie, het handhaven n.l. van de bestaande organisatie, met vervanging van het tegenwoordige subsidie-stelsel door eene soldijregeling, den ondergeteekende het meest rationeel voor, ook omdat daardoor een einde kan komen aan verschillende ongewenschte toestanden, welke zich thans bij de verdeling van de zoogenaamde particuliere verdiensten voordoen.

Eene soldijregeling in vorenstaanden zin, die aan de leden der muziekkorpsen een enigszins behoorlijk bestaan verzekert, zal van het Rijk eene meerdere uitgaaf vorderen van pl.m. f 39000 's jaars, welk bedrag voor 1910, bij de Nota van Wijzigingen aan de Volksvertegenwoordiging wordt aangevraagd. In verband hiermede zijn, in de Nota, de artt. 22, 32 en 33 tot een verhoogd bedrag, en de artt. 27, 29 en 73 tot een lager cijfer uitgetrokken.

De ondergeteekende zou de bezoldiging van de leden der muziekkorpsen wenschen te doen zijn als volgt:

Kapelmeester: een jaarlijksch traktement van f 1200;

Onderkapelmeester: bij het regiment grenadiers en jagers eene soldij van f 1,50 per dag; bij een regiment infanterie met *harmonie*-muziek eene soldij van f 1,25 per dag; bij een regiment infanterie, waar de onderkapelmeester aan het hoofd staat van een *fanfare*korps, eene dagelijksche soldij van f 1,90.

Muzikant: De muzikanten behooren te worden gesplitst in die van de 1ste en van de 2de klasse. Het gaat niet aan de soldijen der muzikanten te regelen naar het aantal hunner dienstjaren, doch dit behoort te geschieden naar hunne waarde in het orkest. Overeenkomstig het voorstel der commissie zou de ondergeteekende bij de Koninklijke Militaire Kapel van het regiment grenadiers en jagers aan hoogstens 10, bij elk der muziekkorpsen van de regimenten infanterie I t/m VIII aan hoogstens 8, en bij elk der fanfarekorpsen aan hoogstens 4 muzikanten, die de voornaamste partijen in het orkest vervullen, den rang willen verleen van muzikant 1ste klasse.

De muzikant 1ste klasse zou eene soldij behooren te genieten van f 1,45 per dag bij het regiment grenadiers en jagers en van f 1 per dag bij de overige regimenten infanterie; terwijl aan alle muzikanten 2de klasse eene soldij van f 0,80 per dag ware te verleen.

De bepalingen nopens het genot der zoogenaamde bijzondere voorrechten voor gehuwden zouden voor de leden der muziekkorpsen kunnen blijven gehandhaafd. De thans door de kapelmeesters genoten wordende vergoedingen voor levensmiddelen en brood zouden echter dienen te vervallen, overeenkomstig den regel, geldende voor militairen beneden den rang van officier wier traktement per jaar wordt berekend.

Elève-muzikant: eene soldij van f 0,70 per dag bij het regiment grenadiers en jagers, van f 0,50 per dag bij de overige regimenten.

Dat de soldijen voor den onderkapelmeester, den muzikant 1ste klasse en den élève-muzikant bij de Koninklijke Militaire Kapel van het regiment grenadiers en jagers hooger worden gedacht dan die voor de overeenkomstige betrekkingen bij de regimenten infanterie, houdt verband met de omstandigheid, dat die kapel onder de tegenwoordige regeling een zooveel hooger Rijkssubsidie geniet dan de overige harmonie-muziekkorpsen, zoodat hare leden thans hooger inkomsten genieten dan hunne collega's bij de regimenten infanterie.

Komt het subsidie-stelsel als zoodanig te vervallen, dan zullen op andere wijze ten laste van het Rijk gebracht moeten worden de uitgaven wegens kleeding der muzikanten, alsmede die wegens aankoop en onderhoud van muziekinstrumenten, partituren, enz., welke uitgaven thans gedeeltelijk uit het Rijkssubsidie en overigens uit de opbrengst der particuliere concerten worden bestreden.

Wat de kleeding aangaat, zal het rationeel zijn, ten aanzien van de leden der muziekkorpsen op gelijke wijze te handelen als met betrekking tot de overige vrijwillig dienende militairen

beneden den rang van officier bij het wapen der infanterie geschiedt.

Eene dagelijksche kleedingtoelage ware dus te bepalen: voor den onderkapelmeester en den muzikant of f 0,15 bij het regiment grenadiers en jagers; op f 0,13 bij de overige regimenten infanterie, voor den élève-muzikant op respectievelijk f 0,12 en f 0,11.

De toelagen voor eerste uitrusting, berekend over 6 jaren, zouden zijn vast te stellen op:

f 30 voor den onderkapelmeester en den muzikant,

„ 20 voor den élève-muzikant.

De kapelmeesters zouden geene kleedingtoelage, noch toelage voor eerste uitrusting genieten.

Het aandeel van het Rijk in den aankoop en het onderhoud van instrumenten, partituren enz., ware te bepalen op: f 675 per jaar voor de Koninklijke Militaire Kapel van het regiment grenadiers en jagers; en f 300 per jaar voor het muziekkorps van elk der regimenten infanterie.

Het overigens voor dit doel benodigde bedrag kon uit de opbrengst der particuliere concerten worden bestreden.

In vorenstaande beschouwingen konden de muziekkorpsen bij de jagerbataljons van het regiment grenadiers en jagers en bij het instructie-bataljon buiten bespreking blijven, omdat die korpsen niet gevormd worden uit muzikanten, doch uit gewone onderofficieren en soldaten, voor wie de gewone soldijregeling geldt.

Weerbelasting.

Hoewel de hier bedoelde belasting uiteraard verband zou moeten houden met de vervulling van den militairen dienstplicht, zou toch het ontwerp voor eene wettelijke regeling op dit stuk moeten uitgaan van het Departement van Financiën, omdat de regeling van belastingheffing tot den arbeidskring van dat Departement behoort.

De vraag omtrent de invoering van eene weerbelasting hier te lande ware dan ook meer eigenaardig te richten tot het hoofd van dat Departement.

Toen van de zijde der Eerste Kamer van de Staten-Generaal in het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs omtrent de algemeene beschouwingen der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1906, onder § 9, de weerbelasting ter sprake werd gebracht, luidde daarop het antwoord van den Minister van Financiën als volgt: „Van de invoering hier te lande van eene weerbelasting koestere men geen hooge verwachtingen.

„Bij aanvankelijk onderzoek is gebleken, dat het om verschillende redenen noodig zou zijn niet weinigen van hen die vrij blijven van de vervulling van hun dienstplicht, ook van die belasting vrij te stellen en dat eene opbrengst van eenige beteekenis alleen te verkrijgen ware door ook hen belastingplichtig te verklaren die reeds korter of langer tijd vrij zijn van den dienst, en door van hen die in de belasting zouden kunnen worden betrokken, een bedrag te vorderen, verband houdend met het vermogen of de inkomsten, hetzij van den van dienst vrijgestelde, hetzij van zijn ouders. Of nu zoodanige heffing naast onze gesplitste inkomstenbelasting wel op hare plaats zou zijn, schijnt niet boven twijfel verheven, terwijl mede als een bezwaar daartegen zou zijn aan te voeren, dat gehuwden met mannelijk kroost zouden worden getroffen, celibatairs en gehuwden zonder zoons niet.

„Dat bezwaar zou te meer wegen, voor zooveel aangaat ouders van wie reeds zonen hebben gediend en anderen vrij blijven.” (*Handelingen* 1905—1906. — 1, 2).

Aan dat antwoord meent de ondergeteekende zich te moeten gedragen.

Intrekking van eene ontslagverleening.

Het hier vermelde is juist.

De aanleiding tot de genomen beslissing moge hier in het kort worden medegedeeld. Nadat de bedoelde officier in den loop van 1907 het door hem gevraagd eervol ontslag had ver-

kregen, verzocht hij kort daarop — beweerde, dat zijn verzoek was ingediend onder den invloed van eene gedrukte gemoedsstemming, waarin hij eenigen tijd had verkeerd — weder in actieven dienst te worden hersteld.

De toenmalige Minister van Oorlog vond evenwel geene termen eene gunstige beschikking op dat verzoek te bevorderen, zoodat daarop in afwijzenden zin werd beslist.

Onder het bewind van den Minister SABROX kwam de bedoelde officier evenwel op dat verzoek terug en diende hij aan de Koningin een nader request in, waarin hij andermaal beverde, dat zijn verzoek om eervol ontslag was gedaan, terwijl hij lijdende was aan eene overprikkeling van het zenuwstelsel, ten gevolge waarvan hij destijds, naar het oordeel van de geneeskundigen die hem sedert behandelden, niet toerekenbaar was geweest en de beteekenis van de ingezonden ontslagaanvraag niet had begrepen.

Dit request gaf den ambtsvoorganger van den ondergeteekende aanleiding, de zaak opnieuw te overwegen en toen hem uit het zeer uitgewerkte rapport der geneeskundige commissie, welke den bedoelden officier in Augustus 1907 had onderzocht en van welke commissie een bekwaam psychiater deel uitmaakte, op zeer aannemelijke gronden bleek, dat de officier inderdaad moest hebben gehandeld in een oogenblik van partieele ontoerekenbaarheid, zooals die door vele psychiaters bestaanbaar wordt geacht, vond die bewindsman, nadat te voren was uitgemaakt, dat meerbedoelde officier *op dat oogenblik* zonder waarneembare ziels- of lichaamsgebreken was bevonden, aanleiding aan de Koningin, in Juni 1908, voor te stellen, het Koninklijk besluit van 12 April 1907 n°. 44 in te trekken en te bepalen, dat de betrokken officier moest geacht worden den tijd sedert het hem verleend ontslag verlopen, te hebben doorgebracht met verlof, buiten genot van traktement.

Met dit voorstel heeft de Koningin zich, bij besluit van 11 Juni 1908 n°. 55, vereenigd.

De ondergeteekende kan niet inzien, dat hiermede is gehandeld in strijd met de Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Ongeluk te Katwijk.

Ter voldoening aan een verzoek van het Departement van Waterstaat moest het wrak van de *Caledonia* bij Katwijk worden opgeruimd, welke arbeid werd toevertrouwd aan deskundig personeel van het korps torpedisten, welke tak van dienst steeds wrakken ten behoeve van genoemd Departement opruimt.

Bij de werkzaamheden op 14 October jl. is de barkas, waarin het eigenlijke opruimingspersoneel zich bevond, na het plaatsen der ladingen pikrinezuur door den duiker, op den gewenschten afstand, door middel van de dreggen, van het wrak af verhaald. In de barkas waren op dat oogenblik aanwezig 1 officier, 3 onderofficieren en 2 minderen, alsmede 4 flesschen of kruiken pikrinezuur tot eene gezamenlijke hoeveelheid van $\pm$ 90 K.G.

Het personeel der door de barkas gesleepte vlet heeft den luitenant het sein, voorafgaande aan het ontsteken, hooren geven, waarna onmiddellijk een knal volgde en een groote zuil hout, geel poeder en verschillende voorwerpen de lucht bij de vlet vervulde en in den omtrek neerkwam. De vlet werd losgeslagen: hare bemanning, bestaande uit 4 man, bleef ongedeerd. Het personeel van de barkas is bij de ontploffing onmiddellijk omgekomen, met uitzondering van een der minderen, die door het personeel der vlet werd opgevischt, doch kort daarna overleed.

Zoodra de gesteldheid van weer en water dit toeliet, is door een duiker een onderzoek ter plaatse ingesteld, waarbij bleek, dat het wrak van de barkas grootendeels onder het zand zit, zoodat de aard van de beschadigingen, om daaruit de oorzaak van het ongeluk vast te stellen, niet meer kon worden nagegaan.

Daar de slachtoffers van de ramp allen overleden zijn, zal de juiste toedracht der zaak wel onbekend blijven.

Nog zij vermeld, dat de lijken van alle omgekomenen op verschillende tijdstippen zijn aangespoeld, en ook de toestand

waarin deze werden aangetroffen, geen aanwijzingen nopens de oorzaak van het ongeval hebben gegeven.

Gebouwen der voormalige pupillenschool.

Sinds geruimen tijd worden de gebouwen der voormalige pupillenschool te Nieuwersluis, behalve voor kazerneering van landweer, gebezigd om er een bataljon van het 7de regiment infanterie tijdelijk te huisvesten, wanneer de voor dat regiment beschikbare kazerneeringsruimte tijdens het verblijf onder de wapenen van herhalingslichtingen onvoldoende is.

Hoewel gaarne erkend wordt, dat door blijvend garnizoen te leggen in Nieuwersluis, van die gebouwen nog meer gebruik zou zijn te maken, en dit ook aan de streek ten goede zou komen, zijn daarmede toch niet de eenige motieven aangegeven, die ten slotte bij het overwegen van dislocatieplannen den doorslag geven. Plaatsing van een mitrailleurafdeling te Nieuwersluis zou bovendien ten gevolge van de dan vereischte voorziening in de behoefte aan stallen niet onbelangrijke geldelijke offers vragen.

Intusschen ligt het in het voornemen van den ondergeteekende, aan Hare Majesteit de Koningin voor te stellen, in 1910 eene compagnie wielrijders voorloopig te Nieuwersluis in garnizoen te brengen.

Garnizoen te Gorinchem.

Het bataljon infanterie hetwelk te Geertruidenberg garnizoen hield, verkeerde ten aanzien van de oefeningsgelegenheid in ongunstige omstandigheden. Dat bataljon kon, op zeer goede voorwaarden, worden gelegd te Harderwijk, alwaar een goed kazernement en eene goede gelegenheid voor de oefening van een bataljon infanterie aanwezig is.

Daardoor werd tevens mogelijk, in de dislocatie van verschillende regimenten eene zeer noodige verbetering te brengen.

Door de overplaatsing van dat bataljon kwam te Geertruidenberg kazernement vrij, terwijl reeds sedert verscheidene jaren het kazernement te Gorinchem onvoldoende bleek, om in den zomer in de behoefte aan legering voor 9 compagnieën vesting-artillerie naar behooren te voorzien.

De gelegenheid tot oefenen te Geertruidenberg is voor vesting-artillerie zeer voldoende. Noodzaak om de vermindering van het garnizoen Gorinchem verder door te voeren, bestaat thans niet meer.

Garnizoen te 's Hertogenbosch.

Om redenen, welke ten grondslag liggen aan de voorgenomen wijziging in de dislocatie van het 2e regiment huzaren naar Tilburg en Breda, was het noodzakelijk de detachementen van het 2de regiment infanterie, te Venlo en Roermond in garnizoen, te versterken.

Deze versterking kon alleen geschieden uit onderdeelen van het regiment, niet in Limburg in garnizoen.

Gevangenisarbeid voor het leger.

De ondergeteekende schaaft zich geheel aan de zijde van die leden, die als hunne meening deden kennen, dat, ten einde de verschaffing van arbeid aan de gevangenen mogelijk te maken, bezwaren, als door eenige leden ten aanzien van dien arbeid werden geopperd, niet te veel gewicht in de schaal moeten leggen.

De bestaande organisatie van den gevangenisarbeid is in het leven geroepen met de bedoeling, om den voor *particulieren* verrichten arbeid in de gevangnissen en aanverwante gestichten zooveel mogelijk te doen vervangen door arbeid ten behoeve van *het Rijk*.

In verband daarmede is, wegens de behoefte aan arbeid in de gevangnissen, aan het aantal artikelen, hetwelk door den gevangenisarbeid voor het Departement van Oorlog wordt vervaardigd, geleidelijk uitbreiding gegeven.

Er zou bij den ondergeteekende overwegende bedenking tegen bestaan, daarin verandering te brengen in den door laatstbedoelde leden gewenschten zin.

Aanbestedingen.

De levering van ligstroo voor het nachtleger en van fourage voor de paarden wordt in het openbaar aanbesteed. Eene uitzondering op dien regel wordt gemaakt, waar het leveringen van geringen omvang betreft of gelegenheid voor tijdige aankondiging ontbreekt, zooals bij manoeuvres kan voorkomen; voorts bij aanschaffing van fourage ten behoeve van het remonte-depot. De ondervinding heeft namelijk geleerd, dat bij openbare aanbesteding van fourage ten behoeve van die instelling aanzienlijk hooger werd ingeschreven dan voor de leveringen in de garnizoenen.

Voor zoover de aanschaffing van artikelen voor de artillerie-inrichtingen te Delft niet bij openbare aanschaffing plaats vindt, wordt in den regel aan de bekende leveranciers eene uitnoodiging tot inschrijving gezonden; mocht dit aantal leveranciers zeer groot zijn, dan wordt in verband met de geheele geldelijke waarde der levering somtijds slechts een gedeelte hunner uitgenoodigd, waarbij op billijke wijze afwisseling wordt in acht genomen.

Om steeds over een voldoende aantal concurrenten te kunnen beschikken, worden de namen van de leveranciers, die zich tot het Departement van Oorlog, de directie der artillerie-inrichtingen of het hoofd der constructiewerkplaatsen richten met het verzoek om voor leveringen in aanmerking te komen, aangeteekend, worden zooveel nodig inlichtingen ingewonnen aan het bureau voor handelsinlichtingen te Amsterdam en adresboeken geraadpleegd.

Alleen wanneer er zich bijzondere omstandigheden voordoen, wordt van vorenstaande regeling afgeweken, en wordt aan één of aan enkele leveranciers prijs gevraagd. Tot die bijzondere omstandigheden is b.v. te rekenen het geval, dat zich dringende behoefte doet gevoelen aan een artikel, waarvoor een goed adres bekend is. Bij de artillerie-inrichtingen in Delft bestaat echter niet de gewoonte, om de levering van bepaalde artikelen steeds aan dezelfde personen te gunnen.

Bij de vergelijkende beproeving en de daarop gevolgde keuze betreffende aanspanbaar geschut voor de vesting-artillerie is zooveel mogelijk met de belangen van het Rijk rekening gehouden.

Begunstiging van eene bepaalde firma heeft niet plaats gehad.

Aangeteekend moge zijn, dat de gedane keuze niet alleen gegrond is op de uitkomsten bij de artilleristische beproeving verkregen, waarbij het materieel Krupp beter dan het materieel der firma SCHNEIDER heeft voldaan, maar dat daarbij mede is gelet op de aanzienlijk hogere prijzen, welke door de firma SCHNEIDER, ook bij levering van grootere hoeveelheden materieel en munitie, zijn opgegeven.

Artikelen.**1ste AFDEELING.***Kosten van het Departement.***Nieuwe klerken en schrijvers.**

Art. 2. Het ligt in de bedoeling, een van de drie bij het Departement gedetacheerde onderofficieren, die bij de afdeeling, waarbij hij werkzaam is, goede diensten bewijst, tot klerk aan te stellen. Deze aanstelling zal derhalve geen uitbreiding van personeel ten gevolge hebben.

Ook de meer benodigde f 1250, voor schrijvers op jaarloon, betreft geen uitbreiding van personeel.

Zooals in de Memorie van Toelichting werd aangeteekend, zijn de schrijvers, die in den loop van 1910 van eene vaste aanstelling zullen worden voorzien, gepensioneerde onderofficieren, die reeds eenigen tijd bij het Departement van Oorlog werkzaam zijn op een daggeld van f 1,50. Blijkens het vermeldde op bladz. 6 van de Memorie van Toelichting betreffende het VIIIste hoofdstuk voor 1909, ad art. 2, 2°, werd

het ook door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende wenschelijk geacht, deze tijdelijke schrijvers, voor zooveel zij dit wenschen en verdienen, eene vaste aanstelling te geven.

Verhooging van een artikel.

Nu het bedrag, aanvankelijk uitgetrokken voor periodieke traktementsverhooging van de departementale ambtenaren in den rang van adjunct-commies en hooger, is teruggenomen (zie het aangeteekende ad art. 3), is bij de, bij deze Memorie gevoegde, Nota van Wijzigingen, gerekend op eene verhooging van art. 2 met f 3900, ten einde aan ambtenaren, voor zooveel zij daarvoor in billijkheid in aanmerking behooren te komen, eenige verhooging van wedde te kunnen verleenen.

In verband met de bewerking der herziening van de Militiewet en van hare uitvoeringsvoorschriften heeft zich de noodzakelijkheid doen gevoelen om bij de afdeeling militie en landweer een ambtenaar aan te stellen, die geacht kan worden in allen deele vertrouwd te zijn met het militiewerk aan provinciale griffie en gemeentesecretarie. Het ligt in de bedoeling dezen ambtenaar na gebleken geschiktheid te bestemmen om bij eene aan genoemde afdeeling te wachten vacature op te treden als hoofd der onderafdeeling militie.

Voor de hem toe te kennen jaarwedde is, in de verhooging van f 6600, die bij vorenbedoelde Nota op art. 2 wordt aangevraagd, een bedrag van f 2700 begrepen.

Bibliotheek.

Dat de toevoeging van een bediende aan den bibliothecaris een ongemotiveerd opdrijven der uitgaven zou zijn, kan niet worden toegegeven.

De ervaring heeft geleerd, dat het noodig is, dat de bibliothecaris steeds kunne beschikken over een persoon van genoegzame ontwikkeling, die ook bij ontstentenis van den bibliothecaris zal hebben te zorgen voor den geregelde gang van zaken. Blijft die toevoeging achterwege, dan zal de bibliothecaris zijne aandacht meer dan wenschelijk is moeten wijden aan allerlei zaken van ondergeschikt belang en dienengevolge minder tijd beschikbaar hebben voor het geven van inlichtingen en aanwijzingen aan officieren en ambtenaren, die werken uit de bibliotheek wenschen te raadplegen; zulks zal ten nadeele strekken van een doelmatig gebruik van de werken, die de bibliotheek bevat.

Hierbij zij nog aangeteekend, dat deze bibliotheek niet enkel dient voor het Departement van Oorlog, doch dat uit deze boekerij werken worden ter lezing gegeven aan alle officieren van het leger.

Periodieke verhoogingen.

Art. 3. In verband met de mededeeling in de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk I, omtrent de intrekking der wetsontwerpen, welke ten doel hadden periodieke traktementsverhooging te verzekeren aan de ambtenaren boven den rang van eerste-klerk, is de omschrijving van dit artikel, bij de Nota van Wijzigingen, weder in overeenstemming gebracht met die van het overeenkomstige artikel in vorige begrotingen, onder vermindering van het aangevraagde bedrag met f 6850.

Tijdelijke schrijvers.

Art. 4. Gelet op het aantal personen hetwelk in 1908 als tijdelijke werkkrachten in verband met de opkomst der landweer is moeten worden in dienst genomen, zal het voor 1910 ten deze uitgetrokken bedrag van f 3435 zonder eenigen twijfel noodig zijn, en bestaat het vooruitzicht, dat het uitgetrokken bedrag eerder ontoereikend dan te hoog geraamd is.

Verhooging van een artikel.

De vele arbeid vooral op organisatorisch gebied, die aan de IIde afdeeling van het Departement te verrichten is, benevens de omstandigheid dat er eenige achterstand van werkzaam-

heden heerscht, doen het de ondergeteekenden wenschelijk voorkomen, tijdelijk aan die afdeling eenige uitbreiding te geven.

De hierbedoelde uitbreiding omvat 1 kapitein en 3 eerste-luitenants, van welke laatsten één eerlang voor bevordering in aanmerking kan worden gebracht.

Voorts is het noodig bij de VIde afdeling van het Departement, in verband met de hiervoren bedoelde herziening van de Militiewet 1901 en van de daartoe betrekkelijke uitvoeringsvoorschriften, tijdelijk 2 kapiteins te werk te stellen, van welke één komt ter vervanging van een bij het Departement gedetacheerden eerste-luitenant, die van zijne detachering ontheven is.

In verband met het vorenstaande is artikel 4, bij de hiervorenstaande Nota van Wijzigingen, verhoogd met f 900.

IIde AFDEELING.

Staren van het leger.

Commando veldleger.

Art. 8bis. De ondergeteekende acht het noodzakelijk den staf van den commandant van het veldleger uit te breiden met een luitenant-kolonel-intendant.

Bij de thans bestaande regeling is de oudste luitenant-kolonel-intendant der divisie aangewezen, om bij mobilisatie van het leger op te treden als chef van de intendance bij het hoofdkwartier van het veldleger.

Het gevolg hiervan is, dat bij het intreden van den oorlogstoestand de daarbij betrokken divisie commandant zal verstoken zijn van de diensten en van de voorlichting van den intendant die in vreedstijd is belast geweest met het voorbereiden van alles wat op de verpleging van de divisie betrekking heeft.

Deze omstandigheid is niet alleen van nadeeligen invloed op den verplegingsdienst bij de divisie, doch ook de verpleging van het veldleger kon niet voldoende tot haar recht komen, indien de intendant aan wien de algemeene leiding van den dienst der verpleging wordt toevertrouwd niet in de gelegenheid is geweest zich in vreedstijd geheel aan de voorbereiding van zijne gewichtige oorlogstaak te wijden.

Doch niet alleen deze voorbereiding eischt, dat een intendant bij het hoofdkwartier van het veldleger is ingedeeld die boven de divisie-intendanten is gesteld, ook de werkzaamheden ten bureele van den commandant van het veldleger ter zake de oorlogsvoorbereiding der verpleging maken het noodzakelijk, dat deze autoriteit steeds de beschikking hebbe over de werkrachten van een hoofdofficier-intendant.

De ondergeteekende vereenigt zich met het oordeel der leden die van meening zijn, dat de adjudanten der divisie-commandanten bereiden moeten zijn.

Deze officieren moeten in geval van mobilisatie beschikken over twee dienstvaarden en dienen op den zelfden voet als voor de officieren der veld-artillerie is bepaald, in tijd van vrede gerechtigd te zijn tot het houden van een dienstvaard.

Zijn deze adjudanten van de cavalerie of rijdende-artillerie afkomstig, dan is het noodig, hun toe te staan reeds in tijd van vrede twee dienstvaarden te houden.

Generale staf.

Art. 9. Het instituut der reserve-officieren van den generalen staf is vastgesteld in art. 30 van de wet van 6 Juni 1905, tot regeling van:

1°. den rechtstoestand van het reservepersoneel der landmacht;

2°. de bevordering, het ontslag en de non-activiteit van de officieren behorende tot dat personeel;

3°. het op pensioen stellen van de officieren en de mindere militairen behorende tot het reserve-personeel der landmacht, als mede het verleen van pensioen aan hunne weduwen en kinderen. (*Staatsblad* 1905, n°. 177.)

Het aantal in oorlogstijd benoodigde staf-officieren is belangrijk grooter dan dat hetwelk volgens de vredesformatie van het dienstavak van den generalen staf beschikbaar is. Ofschoon voor eventuele aanvulling van dit verschil waarschijnlijk ook ten deele gebruik zal moeten worden gemaakt van actief-dienende officieren, die bij den generalen staf geplaatst of gedetacheerd geweest zijn, zoo wordt het toch gewenscht geacht voor dit doel eveneens partij te trekken van de bruikbare krachten onder de oud-officieren van het Nederlandsche en van het Nederlandsch-Indische leger.

Door overplaatsing toch van actief-dienende officieren bij den generalen staf, zouden deze aan hunne korpsen worden onttrokken, zonder dat daarvoor in tijd van oorlog gelijkwaardige stof tot aanvulling beschikbaar is.

Dit euvel wordt eenigszins verminderd door het instituut der reserve-officieren van den generalen staf.

Uit den aard der zaak zullen daartoe geen gewezen officieren worden aangenomen die niet door hun vroegeren dienst in het leger en — voor zooveel noodig — blijkens nadere bewijzen van geschiktheid, aan de te stellen eischen van bruikbaarheid voldoen, terwijl die bruikbaarheid door periodieke dienstverrichtingen bij den generalen staf zal moeten worden onderhouden.

In den toelichtenden staat is aan het slot van art. 9 abusievelijk vermeld 10 hoofd- en verdere reserve-officieren, welk cijfer had moeten luiden 3.

In verband hiermede wordt, bij nevensgaande Nota van Wijzigingen, het op dat artikel uitgetrokken bedrag verminderd met f 2100.

Met de uitdrukking: „waarvan worden gebracht“ is bedoeld: „waarvan ten laste van de begroting worden gebracht“, omdat wordt gerekend, dat niet alle opengestelde plaatsen in één jaar zullen worden vervuld.

Met de aan het slot van dit artikel gemaakte opmerking zal voortaan rekening worden gehouden.

Plaatselijke staf.

Art. 11. Een plaatselijke adjudant is met het oog op de sterkte van het garnizoen te Ede noodig. De werkzaamheden aan die betrekking verbonden, op te dragen aan een der tot het garnizoen behorende troepen-officieren, is niet gewenscht, omdat zulk een officier bij de oefening en opleiding der militie niet voortdurend gemist kan worden en dus in die categorie van officieren niet de vereischte stabiliteit heerscht. Is dit reeds een nadeel in vreedstijd, dat nadeel zou zich op storende wijze doen gevoelen in geval van mobilisatie, als wanneer op den troepen-officier, fungeerend plaatselijk adjudant, al dadelijk beslag zal moeten worden gelegd voor het verrichten van dienst bij het wapen (of dienstavak) waarvan hij afkomstig is.

Bij mobilisatie moet men evenwel voor den dienst als in den aanhef bedoeld in groote garnizoenen juist kunnen beschikken over een officier die geheel op de hoogte is van hetgeen in die tijden te doen valt, waartoe voorbereiding in vreedstijd een vereischte is.

IIIde AFDEELING.

Militaire administratie.

Intendances.

Het vraagstuk eener geheele scheiding tusschen het korps intendanten en het korps kwartiermeesters en het brengen van de intendanten-legerverplegers onder den generalen staf, is, vooral ook met het oog op de geldelijke gevolgen, van zeer ingrijpenden en ingewikkelden aard. Het vereischt een grondig onderzoek en nauwgezette overweging. Ofschoon de ondergeteekende voornemens is hieraan zijne aandacht te wijden, wenscht hij al dadelijk te verklaren, dat hij met oog op de zeer gewichtige functie en den omvangrijken werkkring van het hoofd der intendanten-legerverplegers, er niet mede zou kunnen instemmen, dat aan dezen nimmer een hoogere rang dan die van kolonel ware toe te kennen.

Kwartiermeesters.

Art. 14. Vermoedelijk is hier bedoeld een bedrag van f 5000. Voor 1910 kon geen bedrag voor aan het compleet ontbrekende in rekening worden gebracht, omdat er voor het tegenwoordige een overcompleet aan luitenant-kwartier-meesters is, welk overcompleet ook in 1910 zal blijven bestaan.

Magazijnmeesters.

Art. 15. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord; in art. 15 zijn geraamd de traktementen, enz. van de magazijnmeesters, *hoofden van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting*.

De hierbedoelde magazijnmeesters behooren volgens de bestaande organisatie tot de kwartiermeesters en niet tot de magazijnmeesters der artillerie.

Ten overvloedige wordt verwezen naar de Memorie van Toelichting op de onderwerpelijke ontwerp-begroting, IIde afdeling, art. 18, slot.

IVde AFDEELING.*Verschillende wapens en landweer.***Infanterie.**

Art. 16. Met betrekking tot de door enkele leden hier gedane vraag om nadere inlichtingen, zij het navolgende medegedeeld.

Een *majoor*. De tijdelijke uitbreiding van het aantal majoors bij het wapen der infanterie met één majoor, is geschied in het belang van de werkzaamheden aan het Departement van Oorlog, waar de hierbedoelde hoofdofficier vóór zijne bevordering reeds werkzaam was.

Deze tijdelijke maatregel is getroffen, ten einde het dikwerf verwisselen van personeel bij voornoemd Departement, waardoor de werkzaamheden schade zouden lijden, te ontgaan.

Zes *kapiteins meer en een eerste-luitenant minder*. De vermeerdering van het aantal kapiteins met zes is ontstaan als volgt:

meer: 4 kapiteins districtscommandanten van de landweer;
2 " commandant van mitrailleur-afdeelingen;
2 " " " wielrijderscompagnieën;
1 " " " de schoolcompagnie te Amersfoort.

Totaal 9

minder: 2 kapiteins, thans uitgetrokken op het betrekkelijk artikel der normaal-schietschool;

1 kapitein minder bij het Departement van Oorlog

Totaal 3

Blijft meer 6 kapiteins.

Slechts zoodanige kapiteins van het actieve leger worden tot landweerdistrictscommandant benoemd, die verklaren, op het tijdstip, waarop zij voor bevordering tot majoor bij het wapen in aanmerking zouden komen, den dienst te zullen verlaten op grond van art. 39, punt 2, onder e, van de Bevorderingswet voor de landmacht 1902, althans wanneer zij voor bevordering geschikt geoordeeld worden.

Deze kapiteins zijn bestemd voor het commando in de districten, waarin niet dadelijk geschikte gepensioneerde officieren tot commandant konden worden benoemd.

Mochten zich voor de thans nog vacant zijnde commando's dergelijke kapiteins aanmelden, dan bestaat er geen bezwaar tegen ook deze officieren met het bevel over een landweerdistrict te belasten.

Voor traktementen en toelagen voor reserve- en militieofficieren werd voor 1910 geraamd:

meer:

traktementen:

4 reserve-eerste-luitenants, ad f 150 f 600

10 militie-eerste-luitenants, ad f 200 2000

toelagen:

4 reserve-eerste-luitenants, ad f 300 4200

Totaal . . . f 6800

minder:

5 reserve-tweede-luitenants, ad f 250 f 1250

Verschil . . . f 5550

Voor toelage bij de schoolcompagnie tot opleiding van militie- en reserve-luitenants f 700. De maatstaf, naar welken deze som wordt verdeeld is: één kapitein f 300 en twee luitenants, ieder f 200.

Deze officieren verrichten bij de militaire schoolcompagnie eene bijzondere functie.

Zij treden n.l. bij de school als leeraar op, en hebben als zoodanig eene taak te vervullen in gelijken zin, als de officieren-leeraars aan de inrichtingen tot opleiding voor den officiersrang, terwijl de commandant der schoolcompagnie bij zijn commando bovendien de werkzaamheden moet verrichten, verbonden aan het directeurschap van de school.

Op grond van een en ander acht de ondergeteekende dan ook die toelagen alleszins gerechtvaardigd.

Voor vergoeding voor onderhoud van rijcielen f 600. Deze vergoeding is bestemd voor de officieren, die ingedeeld zijn bij de wielrijders-compagnieën, naar een maatstaf van f 50 's jaars, per officier.

Ten opzichte van de vraag of de kolonels voor het aanschaffen van hun tweede dienstpaard geen schadeloosstelling plegen te ontvangen, kan worden medegedeeld, dat aan ieder officier voor elk dienstpaard, waarvan hij zich voor de eerste maal voorziet, eene geldelijke vergoeding wordt toegekend.

Wat ten slotte betreft het bereden maken van de oudste kapiteins der infanterie, is ondergeteekende overtuigd van de wenschelijkheid van een dergelijken maatregel.

Gaarne zou hij zelfs verder gaan en bij voorbeeld de oudste helft van de infanterie-kapiteins bereden maken, daar dit aan het wapen om velerlei redenen ten goede zou komen, ware het niet dat zijn streven, om het eindcijfer der begroting zoo laag mogelijk te houden, hem tot nu toe weerhield een bedrag voor de daaraan verbonden kosten aan te vragen.

Cavalerie.

Art. 17. Het door enkele leden aangehaalde tijdschriftartikel heeft, doordat het dateert van vóór de inwerkingtreding der tegenwoordige Militiewet, zijne waarde grootendeels verloren.

Het terugbrengen van den diensttijd van 8 tot 4½ jaar verdient geene aanbeveling met het oog op de behoefte aan treinsoldaten en aan het militiekader der oudere lichteningen, waarover alsdan niet meer zou worden beschikt.

In het oprichten van een eskadron paardenoppassers ziet de ondergeteekende op 't oogenblik weinig voordeel; met een

africhtingstijd van twee maanden kan niet worden volstaan.

Van het voorloopig, na het aangaan hunner verbintenis, met groot verlof zenden der vrijwilligers verwacht de ondergeteekende geene groote resultaten, aangezien het hun, die zich als zoodanig verbinden, in den regel te doen is, direct in dienst te treden.

Het opleggen van de verplichting, om, na afloop van den diensttijd nog eenigen tijd in reserve door te brengen, houdt, blijkens ter zake opgedane ervaring, van vrijwillige dienstneming terug.

Met het eventueel aanwijzen voor de cavalerie van de lotelingen, die de laagste nummers getrokken hebben, kan de ondergeteekende zich niet vereenigen; het thans gehuldigde beginsel komt oordeelkundiger voor.

De toelage ad f 1100 voor den directeur van het remonte-depot steunt op het bepaalde in de tabellen litt. C. behorende bij het Koninklijk besluit van 16 Maart 1904 n°. 7 (*Recueil Militair* 1904, bladz. 309), houdende vaststelling van de traktementen en toelagen aan officieren.

Van deze toelage zijn f 500 bestemd tot voorziening in de kosten van het in orde houden der lokalen, het gereedmaken der spijzen, enz. ten behoeve van de gezamenlijke bij het depot aanwezige officieren.

Artillerie.

Art. 18. Het hierbedoelde traktement kan niet met f 1000 worden verminderd, zolang niet definitief zal zijn beslist, of de alhier bedoelde functie al dan niet zal worden vervuld. Door eventuele bevordering zou wel een luitenant-generaal beschikbaar zijn.

Wanneer de functie van inspecteur-generaal onvervuld blijft, zullen daarmede eene generaalsplaats en twee kapiteinsplaatsen verloren gaan. Dit is, met het oog op den toch reeds zoo tragen gang der bevordering, wel te betreuren, maar zooals te recht wordt opgemerkt, gaat het niet aan, om eene te ruime organisatie te behouden in het belang der promotie.

Na de indiening van de sedert tot stand gekomen wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909 is het aantal kapiteins der artillerie met twee uitgebreid, terwijl, zooals reeds werd aangegeven, een kapitein-magazijnmeester zou worden vervangen door een kapitein der artillerie.

In het geheel komen er dus drie kapiteins meer, behalve die, hiervoren bij algemeene beschouwingen onder „officieren”, bedoeld.

Het aantal luitenant-kolonels der artillerie, waarvoor traktement is uitgetrokken, stemt overeen met het organiek aantal, — waarin alzoo de directeur van het remonte-depot niet is begrepen — en behoeft dus geene verandering te ondergaan.

Landweer.

Art. 20. Aan den wensch van verschillende leden om van de begrooting terug te nemen de gelden, daarop uitgetrokken ter nadere voorziening in de encadreering van de landweer, heeft de ondergeteekende gemeend bij Nota van Wijziging te mogen voldoen. Te eer vond hij daartoe vrijheid, omdat, blijkens het Verslag, die wensch niet is ingegeven door bedenking tegen het beschikbaar stellen van gelden tot vermeld doeleinde, doch in hoofdzaak door het verlangen om het daarvoor benoodigde bedrag te zien aangevraagd bij afzonderlijk wetsontwerp, dat gelegenheid zal geven de volle aandacht te wijden aan de belangrijke aangelegenheid, waarom het hier gaat. Er is dus slechts sprake van eenig uitstel, waarin de

ondergeteekende kan berusten in verband met zijn voornemen, de indiening der bedoelde kredietaanvraag zooveel eenigszins doenlijk te bespoedigen,* en in het vertrouwen, de Staten-Generaal dan bereid te zullen vinden, hem door inwilliging van die aanvraag in staat te stellen de hand te slaan aan eene zaak, die dringend voorziening behoeft.

Vermits de toelichting der meerbedoelde kredietaanvraag tevens gelegenheid geven zal om in te gaan op de vragen, die ter zake van het daarbij betrokken onderwerp in het Verslag zijn gesteld, meent de ondergeteekende zich thans van de beantwoording daarvan te kunnen onthouden.

Hij wenscht echter mede te deelen, dat door hem zal worden overwogen, of het in de voorlaatste alinea van dit punt bedoelde verschil in toelage zal kunnen worden opgeheven. Echter moet niet worden voorbijgezien, dat de officieren, gepensionneerd op grond van art. 2, punt 6°, der Pensioenwet voor de landmacht 1902, gehouden zijn tot het verrichten van reservedienst.

Ten slotte doet hij opmerken, dat de werkzaamheden van de compagniescommandanten der landweer niet van zoodanig omvangrijken aard zijn, dat die officieren geacht kunnen worden voortdurend in werkelijken dienst te zijn, zoodat het niet zou aangaan, op hen het bepaalde in art. 63 van de wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905, toe te passen.

Aanvulling van de omschrijving van artikelen.

Artt. 21, 22, 24, 25, 44, 81, 95, 103, 113, 134, 173 en 177. Het ligt in de bedoeling, om eene regeling te maken, krachtens welke met ingang van 1 Januari 1910 onder-officieren en mindere militairen, zoomede burger-geëmployeerden, voor zoover zij gehuwd zijn, eene tegemoetkoming zullen genieten in de kosten welke aan eene verhuizing in het belang van den dienst verbonden zijn.

In verband daarmede wordt, bij de Nota van Wijzigingen, voorgesteld de omschrijving van de vorenstaande artikelen zoodanig te wijzigen, dat, zoo noodig, bedoelde kosten daaruit kunnen worden bestreden.

Soldijen.

Artt. 22—25. Het bedrag ad f 50 606,61 betreft eene verhooging:

voor het wapen der infanterie met	f 19 996,47
„ „ „ „ cavalerie „	18 653,69
„ „ „ „ genie „	12 075,37
te zamen	f 50 725,53

en eene vermindering voor het wapen der
artillerie met 118,92

Blijft f 50 606,61

Compagnieën wielrijders.

Hoewel volkomen instemmende met de opmerking, dat het groote nut van de indeeling van motorrijwielen bij de wielrijders-compagnieën aroende gebleken is, meent de ondergeteekende, dat niet uitsluitend met de *wenschelijkheid* van een maatregel mag worden rekening gehouden, doch dat daarbij tevens het oog moet zijn gevestigd op de daaraan verbonden kosten.

Het waren overwegingen van laatstbedoelden aard die deden besluiten, bij de voordracht aan Hare Majesteit de Koningin tot vaststelling der organisatie van eene compagnie wielrijders voor te stellen de motorrijwielen, benoodigd voor de oorlogsorganisatie eerst bij mobilisatie aan te schaffen, evenals de bij de wielrijders-compagnieën in te deelen automobielen.

Intusschen worden maatregelen overwogen, om op minder kostbare wijze dan door aanschaffing van bedoelde voertuigen, toch bij de oefeningen in vreedstijd over motorrijwielen te kunnen beschikken.

Op grond van een en ander kan de ondergeteekende thans geene termen vinden een post voor aanschaffing van een of twee motorrijwielen op de oorlogsbegrooting te brengen.

Schoolcompagnie.

Art. 22. Bij de behandeling van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909 is eene gewijzigde regeling der opleiding van adspiranten-militie-officier bij het wapen der infanterie in uitzicht gesteld. Deze kwam tot stand bij de Koninklijke besluiten van 3 Juli 1909 (*Staatsblad* n°. 262) en van 12 Juli 1909 n°. 61.

Te wachten met het in werking stellen der nieuwe bepalingen tot 1 October 1910 was, gelet op het groot incompleet en met het oog op het belang van eene doeltreffende opleiding van verlof-officieren, niet gewenscht: hoe eerder die regeling in werking kon treden, hoe beter. Er werd dezerzijds op vertrouwd, dat de Staten-Generaal aan eenige voortvarendheid in deze — waar dit door een groot legerbelang gevorderd werd — de voorkeur zoude geven boven het tot het volgend jaar uitstellen van eene regeling, welke, naar met genoeg is ontwaard, ook instemming heeft gevonden. In verband met het vorenstaande moge hier worden opgemerkt, dat het gestelde in de 2de zinsnede, ad 5°, van de toelichting op de artt. 22—25 der ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1910 is geschreven vóór het tot stand komen van de hiervoren genoemde besluiten.

Het bedrag dat jaarlijks voor de schoolcompagnie ten laste van de schatkist komt wordt geraamd op f 10 800. Dit bedrag betreft het vaste personeel, kosten van onderwijs, verwarming, verlichting enz., echter niet de leerlingen.

Zoolang echter het incompleet aan officieren bestaat, kan het evengenoemde bedrag met f 3000 worden verminderd.

De uitgaven over 1909 voor de compagnie worden gekweten, voor wat de traktementen en soldijen betreft, uit de artikelen 16 en 22, de overige uitgaven (onderwijs, verwarming, verlichting, enz.) uit de overeenkomstige artikelen der begrooting waarin die uitgaven hare omschrijving vinden.

Mitrailleur-afdeeling.

De uitgaven van materieelen aard betreffende eene compleet uitgeruste bereden afdeeling van acht mitrailleurs, zijn te ramen als volgt:

voor eenmalige uitgaven	f 88 000
voor jaarlijks terugkerende uitgaven	3 800

De eenmalige uitgaven, wegens aanschaffing van paarden en wegens de schadeloosstelling aan officieren voor het aanschaffen van dienstpaarden, zijn te ramen op f 21 000.

De jaarlijks terugkerende uitgaven voor traktementen, enz. van officieren, soldijen en dagelden voor minderen, aanvul-

ling en onderhoud van dienstpaarden, enz. zijn te ramen op f 25 000

totaal,

1°. voor eenmalige uitgaven	f 109 000
2°. voor jaarlijks terugkerende uitgaven	28 800

Zoolang echter het incompleet aan officieren bestaat, kan het onder 2e. genoemde bedrag met f 4000 worden verminderd.

Pantserfort-artillerie.

Art. 24. Vermits de werkzaamheden van den hoofdmachinist bij de Koninklijke marine veel belangrijker zijn dan die van den machinist bij den pantserfort-artillerie, wordt door den ondergeteekende niet gedeeld in de meening van de enkele leden die gelijkstelling van deze beide categorieën van militairen billijk zouden achten.

Uitbreiding genie.

Art. 25. De ondergeteekende deelt het gevoelen van die leden welke van oordeel zijn, dat, waar de legerorganisatie niet bij de wet is vastgesteld, wijziging daarvan bij de begroting behoort te worden behandeld.

Wat betreft de uitbreiding van het regiment genietroepen, deze wordt noodzakelijk geacht in verband met de behoefte aan personeel, dat geschikt is voor de bediening en het onderhoud van de electrische verlichtingsinstallatiën (zoeklichten), die ten behoeve van de stellingen noodig zijn.

Eene volledige regeling ter zake kan nog niet getroffen worden zoolang de organisatie van die installatiën voor de verschillende stellingen nog niet is vastgelegd. Tijdelijk, d. w. z. terwijl nog slechts een gedeelte van het materieel voorhanden is, kan met een beperkt personeel worden volstaan, doch dit personeel, hetwelk mede een vasten kern van geoefenden kan vormen voor de latere organisatie, moet beslist noodzakelijk worden geacht. Eensdeels toch is het noodig voor de bediening van het bestaande materieel bij de oefeningen, ten andere zou het ongewenscht zijn, het kostbare materieel, voor wat betreft het onderhoud, toe te vertrouwen aan minder deskundige handen.

Ten aanzien van de telegraafcompagnieën zij opgemerkt, dat de noodzakelijkheid om het administratief kader uit te breiden voortspruit uit de omstandigheid, dat, nog afgezien van de talrijkheid van het personeel der telegraafcompagnieën, zich daarbij allerlei categorieën miliciens bevinden met verschillende opleiding, duur van oefening, verschillende tijdstippen van opkomst voor eerste-oefening en herhalingsoefeningen. Wijders wordt veel administratief werk vereischt door veelvuldige mutatiën wegens verandering van standplaats van miliciens, in de burgermaatschappij werkzaam bij de postrijen en telegraphie of bij de spoorwegmaatschappijen; door veelvuldige detacheringen van personeel voor het deelnemen aan de verschillende jaarlijksche oefeningen, voor werkzaamheden tot het onderhouden en uitbreiden van het oorlogstelegraafnet en andere voor vredesdoeleinden aanwezige telegraaf- en telefoonverbindingen, tot het verrichten van telegraafdienst op Rijkstelegraafkantoren, in verband met hunne opleiding, enz.; een en ander met de daaraan verbonden verrekeringen van werkgeld, daggeld, vergoedingen enz.

De omstandigheid, dat de verschillende categorieën, als bovenbedoeld, ook veelal eene afzonderlijke opleiding en oefening vereischen, is reden, dat de behoefte aan vermeerdering van vrijwillig kader zich reeds geruimen tijd deed gevoelen. Ten einde nu die opleiding zoo goed mogelijk tot haar recht te doen komen, werd bij de begrooting mede op eenige uitbreiding hiervan gerekend.

Vde AFDEELING.

*Kosten van roeding.***Verhooging rationsprijs.**

Art. 26. Aan de raming van de rationsprijzen in 1907, 1908 en 1909 hebben ten grondslag gelegen de graanprijzen van 1906, 1907 en 1908, bedragende gemiddeld per 100 K.G. respectievelijk f 9,22⁵, f 10,88 en f 11,77.

Materieel voor inkoop van levensmiddelen.

Art. 28. De hierbedoelde uitgaaf draagt geenszins het karakter van weelde. Integendeel dient zij tot het verkrijgen van besparing. Inderdaad worden de levensmiddelen als regel door de leveranciers aan de kazernes bezorgd. In die garnizoenen echter waar een militair magazijn van levensmiddelen bestaat worden deze laatste van het magazijn naar de kazernes vervoerd door transportmiddelen, hetzij door militaire voertuigen en bespanningen (behoorende tot de treinafdeelingen), hetzij door daartoe gehuurde transportmiddelen. Hetzelfde geschiedt ten aanzien van brood en vleesch, voor zoover dit in sommige garnizoenen per spoor uit naburige garnizoensbakkerijen of slachterijen wordt aangevoerd. Daar de militaire bespanningen, ook ter vermindering van eventuele vermeerdering der kosten, voor andere doeleinden bestemd zijn moeten worden (o.a. voor het bespannen van het vervoerbare lichtere vestinggeschut, de houwitzer-batterijen) is, gelet op het dure stelsel van huren van transportmiddelen, uitgezien naar eene goedkoopere wijze van vervoer, waarbij tevens het voordeel zou kunnen worden verkregen van vermindering, dan wel geheele opheffing, van het z. g. corvee-inkopen, zoodat daardoor aan de oefeningen zoo min mogelijk manschappen onttrokken zouden kunnen worden. Die goedkoopere wijze van vervoer kan, naar vermeend wordt, worden verkregen door ter beschikking van de korpsen, in de garnizoenen waar zulks vereischt wordt, te stellen (lichte) voertuigen, welke getrokken worden door niet meer voor den dienst te velde geschikte troepenpaarden, en welke bestuurd worden door een militair, aan wien reeds eene of andere bijzondere betrekking is opgedragen, c. q. door een der geëmployeerden aan de betrokken magazijnen.

Aangezien de aanvankelijk in de garnizoenen Ede en Venlo genomen proef goed voldeed, is daaraan uitbreiding gegeven voor wat betreft de garnizoenen den Helder, Nijmegen en Amersfoort.

Voor aankoop van de hierbedoelde voertuigen en het daarbij behorende paardetuig is reeds uitgegeven een bedrag van f 2900.

De post van f 3000 moet niet als een jaarlijks terugkomende worden beschouwd.

Vde AFDEELING.

Kleding en uitrusting, ledergoed en paardetuig.

Art. 32.

Aanschaffing van kleding.

Niet alleen aan het inrichten van Rijkswerkplaatsen, waarin de uniformkleding in eigen beheer zou kunnen worden vervaardigd, zullen aanzienlijke kosten verbonden zijn, doch ook de exploitatiekosten van die inrichtingen zouden de jaarlijksche uitgaven voor den aanmaak van lakensche kleding in die mate doen stijgen, dat de prijzen van die kledingstukken aanmerkelijk hooger zouden worden.

Het zou dan voor het Rijk voordeliger zijn, de confectie van de kleding door het openen van concurrentie, hetzij door openbare, hetzij door onderhandsche aanbesteding, aan particuliere ondernemers te doen opdragen.

Het wordt mitsdien in het belang van de kleermakers-huisarbeiders geacht, in de bestaande wijze van confectie der uniformkleding voor het leger geene verandering te brengen.

Ten aanzien van het uiteenloopen van de werkloonen, welke voor de vervaardiging van uniformkledingstukken worden betaald, moge worden aangeteekend, dat de confectieloonen per kledingstuk zijn vastgesteld en berekend in verband met het aantal uren, dat voor de vervaardiging wordt vereischt.

Als gevolg van verschil in geoefendheid en prestatie van de kleermakers, zullen er ook in de door hen verdiende loonen verschillen blijven bestaan.

Kledingbeheer.

In hoeverre bij het nieuwe stelsel van kledingbeheer de met groot verlof vertrokken miliciens de hun medegegeven mobilisatie-uitrusting naar behooren zullen onderhouden, valt thans nog niet met algeheele zekerheid te zeggen. Afgewacht dient te worden, wat de practijk in dat opzicht zal leeren.

De ervaring te dier zake bij de landweer opgedaan, zoodmede bij twee bataljons infanterie, waarbij, bij wijze van proef, aan de miliciens bij vertrek met groot verlof de uitrusting was medegegeven, doet echter met grond verwachten, dat aan het onderhouden van de kleding- en uitrustingstukken over het algemeen voldoende zorg zal worden besteed.

Voorzieningen voor de gevallen, dat aan miliciens voldoende gelegenheid tot berging van de mobilisatie-uitrusting ontbreekt, zijn niet getroffen.

De noodzakelijkheid daartoe is, bij de proef, waarvan hiervoren sprake is, niet gebleken. Geen enkele milicien van bedoelde bataljons heeft te kennen gegeven, niet in staat te zijn, zijne uitrusting gedurende zijne afwezigheid van het korps, naar behooren te bewaren en te onderhouden.

Mocht zich echter de behoefte aan eene regeling te dier zake doen gevoelen, dan zullen bepalingen in het leven worden geroepen, overeenkomstig die, welke te dien aanzien voor de landweer zijn voorgeschreven.

De opheffing van de deponeerkamers als een gevolg van een geheel gewijzigd stelsel van kledingbeheer, moet worden beschouwd als een maatregel, welke, in het algemeen genomen, financieel voordeel oplevert.

Zooals in de Memorie van Toelichting bij art. 178, onder t, is medegedeeld, zal de wijziging van deponeer- en kledingkamers en de inrichting van nieuwe kledingkamers kosten ten gevolge hebben. Uit den aard der zaak zal daarbij de meest mogelijke zuinigheid worden betracht. De ondergeteekende acht deze kosten echter meer dan opgewogen door de voordelen, aan het nieuwe stelsel verbonden, waarbij o. a. wordt gebroken met het aan de miliciens medegegeven van eene gedeeltelijke uitrusting — welke alsdan aan het gebruik onttrokken is — en het voor die miliciens gelijktijdig op de deponeerkamers opleggen eener complete mobilisatie-uitrusting.

De mogelijkheid, dat, naar aanleiding van het rapport van de in het Voorloopig Verslag bedoelde commissie, alsnog wijzigingen in de kleding en uitrusting zullen worden ingevoerd, is niet uitgesloten. Zoo is, o. a. in overweging de invoering van een broodzak, tevens goederenzak, waarmede thans eene proef wordt genomen.

Wat de administratie betreft, zij opgemerkt, dat de invoering van het nieuwe stelsel van kledingbeheer het wenschelijk maakt, dat de instructie betreffende den dienst bij de garnizoensmagazijnen van kleding wordt herzien. Het voornemen bestaat, deze herziening eerst ter hand te nemen, wanneer het nieuwe stelsel eenigen tijd in werking is.

Op het aantal verschillende kledingstukken is bezuiniging aangebracht, voor zoover dit betreft de goederen, voor de mobilisatie-uitrusting bestemd.

Het ligt in de bedoeling, om de miliciens, welke per compagnie voor het verrichten van herstellingen aan kleding worden werkzaam gesteld, te belasten met kleine reparaties, o. a. die welke tot dusver door den man zelf geschieden.

Leert de ondervinding, dat de geoefendheid van de betrokken miliciens zoodanig is, dat deze ook eenige herstellingen kunnen verrichten, welke thans aan de militaire kleermakers zijn

opgedragen, dan zal worden overwogen, of het aantal en de positie van deze laatsten wijziging behoort te ondergaan.

Reeds nu echter wenscht de ondergeteekende er op te wijzen, dat het denkbeeld, om aan de kleermakers bij de korpsen den rang van sergeant te verleen, bij hem geen instemming vindt, zijnde hij van oordeel, dat de aard der werkzaamheden van bedoelde militairen zich aan den onderofficiersrang niet aanpast.

Schoenen voor mobilisatie.

In verband met de wenschelijkheid, dat de man bij opkomst onder de wapenen in geval van mobilisatie kan beschikken over goed ingeloopen schoenen, zijn maatregelen getroffen, dat de groot-verlofgangers beschikken over twee paar deugdelijke marcheerschoenen, welke of van Rijkswegen zijn verstrekt, dan wel door den man zelf zijn aangeschaft.

Hierdoor vervalt de noodzakelijkheid om voor ieder man steeds een paar nieuwe schoenen in de magazijnen in voorraad te houden, zooals tot dusver geschiedde.

Het ligt echter vooralsnog niet in de bedoeling, om dezen zoogenaamden mobilisatie-voorraad schoeisel geheel te doen vervallen, doch wel om deze geleidelijk in te krimpen, in verband waarmee ook in eenige volgende jaren nog bezuiniging op dit artikel kan worden verwacht.

Kleeding voor leerlingen van den Hoofdcursus.

De meerdere uitgave van f 1500 voor de aan de leerlingen te verstrekken kleeding, die te Kampen wordt aangemaakt, vindt hare oorzaak niet in de betere kwaliteit dier kleeding (het laken wordt door de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting verstrekt), doch gedeeltelijk in de hogere maakloon, die voor den aanmaak worden betaald, waardoor deze kleeding aan de hoogste eischen van afwerking kan voldoen.

Het dragen van kleeding, door particuliere kleermakers geleverd, eene der oorzaken van het maken van schulden door de leerlingen van den hoofdcursus, verliest zodoende elke reden van bestaan.

Bovendien zijn onder de bedoelde f 1500 ook begrepen het verstrekken van een korte rijbroek aan de leerlingen van het tweede studiejaar, benevens de verstrekking aan alle leerlingen van een paar bottines op den voet, zooals dit voor de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool is bepaald.

Eigen ondergoed en schoeisel.

Art. 33. De maatregel, om aan de miliciens, die zich van eigen ondergoed en schoeisel voorzien, voor het onderhoud daarvan eene geldelijke vergoeding toe te kennen, is voorgesteld door de commissie, welke is belast geweest met het instellen van een onderzoek in hoeverre de uitgaven voor kleeding en uitrusting zooveel mogelijk zouden zijn te beperken.

Bedoelde maatregel strekt, om het dragen van eigen ondergoed en schoeisel aan te moedigen, hetgeen tot bezuiniging zal leiden, aangezien de som, welke den man als vergoeding wordt toegekend, minder bedraagt dan de kosten verbonden aan de aanschaffing en het onderhoud van soortgelijke rijksgoederen.

Hoe groot de te verkrijgen bezuiniging zal zijn, kan thans nog niet worden opgegeven.

Reiniging en herstelling van lijfgoederen.

Art. 34. Bij de raming van het voor 1910 benodigde bedrag zijn als grondslag genomen de voor deze onderwerpen gedane uitgaven voor 1908.

Zou voor 1910 met een minder bedrag kunnen worden volstaan dan voor 1908 noodig is geweest als gevolg van de invoering der gewijzigde Militiewet 1901, daar tegenover staat, dat rekening moest worden gehouden met eene grootere sterkte wegens vermeederden toeloop van vrijwilligers.

Herstelling en onderhoud van legergoed enz.

Art. 37. Ten aanzien van de hier gevraagde inlichting kan worden verwezen naar hetgeen is medegedeeld met betrekking tot art. 34.

VIIde AFDEELING.

Huisvesting, stalling enz.

Huisvesting enz. krachtens de Inkwartieringswet.

Art. 39. Ten aanzien van de opmerking van sommige leden, dat in verband met het niet houden van manoeuvres met twee divisies in 1910, het hierbedoelde artikel f 5000 lager had kunnen worden geraamd dan voor 1909, deelt de ondergeteekende mede, dat deze opmerking juist is, weshalve bij de Nota van Wijzigingen het uitgetrokken bedrag van f 49 000 is verminderd tot een bedrag van f 44 000.

Huisvesting van gehuwde militairen.

Art. 41. De eerste zinsnede van de toelichting betreffende dit artikel, is niet juist gesteld. In plaats van „de huurprijzen” moet worden gelezen: „het bedrag toegekend voor huur”.

De vraag, of de vergoeding van woninghuur naar een vast tarief plaats heeft, wordt bevestigend beantwoord.

Dat tarief is voor sommige garnizoensplaatsen niet gewijzigd.

De hogere raming wordt noodig geacht in verband met de omstandigheid, dat gedurende het jaar 1908 de uitgaven in verschillende garnizoenen voortdurend stijgende zijn geweest, hoofdzakelijk ten gevolge van eene belangrijke toename van het getal gehuwden in den loop van genoemd jaar.

Contrôleklokjes.

Art. 42. De thans uitgetrokken som dient in de eerste plaats voor onderhoud der aangeschafte controle-urwerken en, in de tweede plaats, voor het geval dat nog een enkel exemplaar noodig mocht zijn, dan wel een exemplaar vernieuwd zou moeten worden.

Het bedrag van f 300 is uit den aard der zaak slechts eene raming; wanneer mocht blijken, dat de raming te hoog is geweest, dan zal bedoeld bedrag niet besteed worden.

Corveeërs.

Art. 44. De meening van enkele leden dat er aanleiding bestaat de loonen der corveeërs te verbeteren, kan niet worden gedeeld; zulks gelet op den zeer eenvoudigen, weinig inspannenden en geen vakkennis vereischenden arbeid, welke van hen gevorderd wordt.

Voorts zij aangeteekend, dat inkrimping van het getal corveeërs niet heeft plaats gehad, en dat van uitbreiding van den Zondagsarbeid niet is gebleken. Ten aanzien van den dienst op Zondag geldt voor de corveeërs het voorschrift: „Op de Zon- en feestdagen wordt slechts zoolang gewerkt, als vereischt wordt tot het verrichten van de meest noodzakelijke corveeën; deze diensten moeten zijn afgeloopen vóór het uur waarop in den voormiddag de godsdienst oefeningen worden gehouden.”

Slaapfournituren.

Art. 45. Voor aanschaffing van ligstroom en onderhoud en reiniging van nachtlegergoederen ten dienste van de landweer, waarvoor in 1908 f 7500 werd toegestaan, is thans geraamd f 10 200, of f 2700 meer.

Die hogere raming is ten deele een gevolg van de grootere sterkte, terwijl daarop, evenals bij de raming van art. 50 voor wat den hooioogst betreft (vgl. het daaromtrent gestelde in de Memorie van Toelichting), mede van invloed zijn de minder gunstige verwachtingen, welke dit jaar ten aanzien van den graanoogst werden gekoesterd, met de uitkomsten waarvan bij de aanschaffing van ligstroom rekening behoort te worden gehouden.

VIIIste AFDEELING.

*Aanschaffing, vergoeding en verzorging van paarden.***Paardetuijg.**

Art. 49, c. De hierbedoelde post moet worden beschouwd als eene uitgaaf, slechts eenmaal vereischt. Het is namelijk gebleken, dat het tot dusver uitgetrokken getal halsters voor elk der vorderingsdistricten dient te worden vermeerderd. Bij besteding van het hierbedoelde bedrag zal in het ontbrekende worden voorzien.

Fourage.

Art. 50. Tot het instellen van een onderzoek nopens de vraag, in hoeverre de thans geldende fourage-rations herziening behoeven, is, in den aanvang van dit jaar, door den Minister van Oorlog eene commissie benoemd.

Het door die commissie uit te brengen rapport kan vermoedelijk in den loop van den winter worden te gemoet gezien.

Het aantal van 19 paarden bij het commando van het veldleger is thans, in tegenstelling met vroeger, afzonderlijk voor fourage berekend. Vroeger was dit aantal, met uitzondering van de paarden voor eerste-luitenants, behoorende tot den staf van den commandant van het veldleger en tot de staven der divisien, waarvoor thans voor de eerste maal gelden worden aangevraagd, begrepen in dat van den staf der infanterie en van den generalen staf. Het wordt gevormd door de navolgende paarden (zie ook art. 8bis):

- 2 van den commandant van het veldleger;
- 2 „ „ luitenant-kolonel van den generalen staf;
- 2 „ „ kapitein van den generalen staf.
- 8 „ de divisie-commandanten.
- 5 „ „ eerste-luitenants, behoorende tot den staf van den commandant van het veldleger en tot de staven der divisien.

Totaal 19

De paarden voor de officieren van den generalen staf tot de divisien behoorende, zijn uitgetrokken bij den generalen staf.

Aangezien de plaatselijke commandanten te Amsterdam en te 's Gravenhage bereiden zijn, behoort er voor 2 paarden bij den plaatselijken staf fourage te worden aangevraagd. Op de begrooting voor het dienstjaar 1909 was dit abusievelijk voor slechts 1 paard geschied, terwijl op dezelfde begrooting voor 2 paarden bij de regimenten infanterie ten onrechte geen fourage is aangevraagd.

De reden, dat er op 65 paarden meer bij de regimenten huzaren wordt gerekend voor fourage, is gelegen in het navolgende:

Voor de buitengewone aanvulling met 65 paarden van het wapen der cavalerie, was in het jaar 1909 slechts op de begrooting gebracht de hoeveelheid fourage van 245 dagen.

Deze paarden moeten in 1910 voor 365 dagen voor fourage worden berekend, dus voor 120 dagen méér dan het vorige jaar.

Dit geeft dus een aantal van $65 \times 120 = 7\ 800$ dagen meer.

Voor het jaar 1910 is op eene buitengewone aanvulling der cavalerie gerekend van 70 paarden, welke bestemd zijn voor de aangevraagde mitrailleurafdelingen en welke voor fourage zijn berekend over 245 dagen.

Dit geeft een aantal van $70 \times 245 = 17\ 150$ dagen meer.

Totaal behoort dus voor een aantal van $7\ 800 + 17\ 150 = 24\ 950$ paarden dagen meer fourage te worden aangevraagd.

Dit aantal komt overeen met hetgeen daaromtrent in de Memorie van Toelichting is vermeld, namelijk:

65 paarden ad (245 + 120) 365 dagen =	23 725
5 „ „ 245 „ =	1 225
Totaal . . .	24 950

Het ware wellicht duidelijker geweest in de Memorie van Toelichting te vermelden:

65 paarden ad 120 dagen =	7 800 rations
70 „ voor de mitrailleurafdelingen ad 245 dagen =	17 150 „
Totaal . . .	24 950 rations.

Verhooging en wijziging van een artikel.

Art. 50. De uitslag van de gehouden aanbestedingen voor de levering van fourage ten behoeve van het leger, heeft aangetoond, dat de som, thans daarvoor aangevraagd, niet toereikend zal zijn.

De verwachting dat eene verhooging van den rationsprijs over het loopende jaar met 4 cent voldoende zou zijn is niet verwezenlijkt.

De prijzen, op bladz. 124 en 126 van den toelichtenden staat geraamd op 76, 69, 70 en 68 cent, moeten thans gesteld worden op onderscheidenlijk 78, 71, 72 en 70 cent.

Daardoor is meer noodig voor $2\ 205\ 325 + 3547$ (voor reservekader) = $2\ 208\ 872$ rations, ad 2 cent per ration f 44 177,44

Vermits de gehouden aanbestedingen slechts loopen over de eerste 10 maanden van 1910 en de mogelijkheid bestaat, dat de prijzen van de fourage in het volgende leveringsjaar lager zullen zijn, wordt deze som verminderd met het bedrag van 2 maanden of $\frac{1}{6}$ 7 362,90

f 36 814,54

In verband hiermede is de raming van het artikel, volgens de nevensgaande Nota van Wijzigingen, verhoogd met f 36 814,—

Ten einde de zekerheid te verkrijgen, dat in de voeding van de paarden, welke in geval van mobilisatie van het leger worden opgevorderd, in de eerste dagen naar behooren kan worden voorzien, zal het noodig zijn te dezer zake eene overkomst te doen sluiten, bepalingen bevattende, om de, ten behoeve van bovenbedoelde paarden noodige fourage, steeds in magazijnen in voorraad te hebben, voor welke verplichting aan den aannemer eene jaarlijksche vergoeding ware toe te kennen.

In verband hiermede is bij de Nota van Wijzigingen, de omschrijving van het artikel zoodanig aangevuld, dat daaruit ook vorenbedoelde vergoeding kan worden bestreden.

Hoefbeslag.

Art. 51. Het bedrag voor hoefbeslag en hoevensmeer, in 1909 op de begrooting uitgetrokken, groot f 56 750, is te splitsen in een bedrag van f 49 750 voor gewoon verbruik en reservebeslag en een van f 7000 voor de aanschaffing van winterbeslag voor de paarden der vredesorganisatie.

Op de begrooting voor het dienstjaar 1910 zou, volgens de Memorie van Toelichting (art. 51) der Oorlogsbegrooting voor 1909, moeten gesteld worden:

f 49 750 als hiervoren en f 3000 voor de aanschaffing van winterbeslag voor de paarden der vredesorganisatie. Evenwel wordt opgemerkt, dat het bedrag van f 3000 te ruim geraamd bleek te zijn en kan worden teruggebracht tot f 2500.

Uit de ondervinding, bij de gehouden paardenkeuringen opgedaan, is gebleken, dat het noodzakelijk is, ook voor de bij mobilisatie te vorderen paarden hoefbeslag op te leggen, hetwelk alsdan moet worden gebruikt. Het is immers zeer twijfelachtig, dat bij mobilisatie de benodigde ijzers met toebehooren, vooral wat het winterbeslag betreft, door aankoop of aanmaak in voldoende hoedanigheid of hoeveelheid kunnen worden verkregen. Rekenende op een voorraad voor 2 maanden en gelet op de tegenwoordige prijzen is daartoe in totaal benodigd een bedrag van circa f 83 000.

Als eerste termijn wordt nu voor dit beslag aangevraagd het bedrag van f 16 000.

Recapitulerende, wordt op de begroting 1910 aangevraagd:

f 49 750 voor gewoon verbruik en reservebeslag voor de paarden der vredesorganisatie;

2 500 voor winterbeslag voor de paarden der vredesorganisatie;

16 000 voor reservebeslag der bij mobilisatie te vorderen paarden.

Totaal f 68 250 of f 11 500 meer dan in 1909.

De ondergeteekende, erkennende dat de Memorie van Toelichting ten deze niet zeer duidelijk was, merkt op, dat het hem dringend noodig voorkomt, zoo spoedig mogelijk een aanvang te doen maken met den aanmaak van het voor mobilisatie benodigde beslag. Daardoor toch zal zoodra mogelijk de gewenschte toestand intreden, welke het gebruik der tot de oorlogsformatie behorende paarden zoo goed doenlijk verzekert.

IXde AFDEELING.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

Rechtsgeleerde opleiding van officieren.

Art. 52. De ondergeteekende heeft met leedwezen vernomen, dat sommige leden weinig ingenomen waren met het voorstellen, meer officieren, dan tot dusverre mogelijk was, in de gelegenheid te stellen colleges in rechtsgeleerde vakken aan een der Universiteiten te volgen.

Waar bezwaarlijk kan worden ontkend, dat meerdere rechtskennis voor officieren, die bestemd kunnen worden om te worden benoemd tot officier-commissaris, lid van den krijgsraad of secretaris, gewenscht is — en hiermede wordt ook rekening gehouden in het ontwerp van wet tot wijziging van de rechtspleging bij de landmacht — had de ondergeteekende gemeend, dat een voorstel tot uitbreiding van de gelegenheid, om die kennis te verwerven, niet anders dan instemming zou ontmoeten.

Voor het geval het geopperde bezwaar uitsluitend voortvloeit uit de vrees, dat de officieren, die zich een academischen graad weten te verwerven, daarvan zoo spoedig mogelijk gebruik maken om zich buiten het leger eene positie te verschaffen, moet de ondergeteekende doen opmerken, dat het volgen van colleges niet per se medebrengt, dat een academische graad moet worden verkregen.

Aan de officieren die thans de academische lessen volgen, is voorts bij de hun daartoe verleende vergunning medegedeeld, dat, vermits het doel dier vergunning is, van hunne diensten gebruik te maken bij de vervulling van de betrekkingen van officier-commissaris, lid van den krijgsraad enz., het voor de hand ligt, dat eenige zekerheid moet bestaan, dat zij — onvoorziene omstandigheden daargelaten — als officier voor die betrekkingen beschikbaar blijven.

Dienovereenkomstig zijn door de betrokken officieren verklaringen afgegeven.

Verhooging van een artikel.

Art. 54. Het is noodig om het gymnastieklokaal in het nieuwe kazernement te Ede, bestemd voor de beide eskadrons van het 1ste regiment huzaren, welke in den loop van 1909 dat kazernement hebben betrokken, te voorzien van de benodigde gymnastiektoestellen, enz.

Hiervoor wordt een bedrag van f 1300 vereischt.

In verband met de toename van het aantal vrijwilligers bij het regiment genietroepen is uitbreiding van het onderwijs bij dat korps noodig. Hiertoe wordt verhooging van het uitgetrokken bedrag met f 1165 vereischt.

Met vorenbedoelde verhoogingen, tot een gezamenlijk bedrag van f 2465, is in de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen rekening gehouden.

Verhooging van een artikel.

Art. 55. Het komt den ondergeteekende wenschelijk voor, art. 55 eenigszins te verhoogen, ten einde ook in Nederland het vraagstuk van de militaire luchtscheepvaart nader tot oplossing te kunnen brengen.

Waar aanschaffing van militaire motorballons in tal van landen (o. m. ook in België) een voldongen feit is geworden, en dergelijke ballons o. a. bij de laatste manoeuvres in Frankrijk en Duitschland zeer goede diensten hebben bewezen, mag men aannemen, dat de motorballon definitief is opgenomen onder het moderne oorlogsmaterieel en weldra algemeen tot de onmisbare hulpmiddelen der oorlogvoering zal worden gerekend.

Op grond hiervan meent de ondergeteekende, dat het niet geraten zou zijn bij ons nog langer te wachten met een aanvang te maken tot oplossing van het vraagstuk der luchtvaart.

Alvorens echter er toe kan worden overgegaan een post op de begroting te brengen voor de oprichting van eene luchtschipperafdeeling en de aanschaffing van het benodigde materieel, zal dat vraagstuk nog veel overweging en studie vereischen.

Toch wordt het zeer gewenscht geacht, reeds tijdens die voorbereiding maatregelen te treffen, opdat, wanneer het materieel zal zijn aangeschaft, dadelijk over eenig deskundig personeel zal kunnen worden beschikt. Dit zou kunnen geschieden door thans er toe over te gaan, door tusschenkomst van de Nederlandsche Vereeniging voor Luchtvaart, officieren tot balloncommandant te doen opleiden. De kosten, daaraan verbonden, worden geraamd op f 600, met welk bedrag art. 55 bij de hiernevens gaande Nota van Wijziging verhoogd wordt.

Rijwielen. Verhooging van een artikel.

Art. 56. Het verschil in de bedragen, noodig geoordeeld voor aanschaffing van rijwielen ten behoeve van de op te richten rijwielpagnieën in 1909 en 1910, wordt veroorzaakt, doordat in dat laatste jaar minder rijwielen behoeven te worden aangeschaft.

De raming van den betrekkelijken post op de begroting 1910 geschiedde naar de volgende grondslagen:

Als de geheele bedragen, voor 1909 toegestaan, besteed zijn geworden, zullen aan het einde van dat jaar, bij de regimenten infanterie en de rijwielpagnieën van de 3de en 4de divisie de rijwielen compleet zijn en bij de regimenten infanterie van de 1ste en 2de divisie rijwielen voorhanden zijn tot een totaal aantal van 309.

Aangezien per regiment steeds 10 rijwielen voor ordonnansendienst moeten aanwezig zijn, komen dus $309 - 60 = 249$ rijwielen beschikbaar voor de beide in 1910 op te richten rijwielpagnieën. Aangezien deze organiek 146 rijwielen moeten tellen, blijven alsnog aan te schaffen $2 \times 146 - 249 = 43$ rijwielen.

Daar de prijs per rijwiel rond f 135 bedraagt, werd de raming dus $43 \times 135 = f 5805$.

De nieuw aan te schaffen rijwielen, evenals die welke in 1909 werden aangeschaft, zijn van een voornaafrem voorzien. De post voor het aanbrengen van een reminrichting heeft dan ook slechts betrekking op de vroeger aangeschafte rijwielen.

Het komt den ondergeteekende voorts wenschelijk voor, dat het op art. 56 voor het dienstjaar 1910 uitgetrokken bedrag voor aanschaffing, onderhoud en huur van rijwielen bij de infanterie, verhoogd worde met f 5840.

De raming van de kosten voor onderhoud van de tot de wielrijderscompagnieën behorende rijwielen geschiedde namelijk naar den maatstaf van f 15 per rijwiel. Destijds werd niet over de noodige gegevens beschikt, om de onderhoudskosten met eenige juistheid te kunnen bepalen, zoodat slechts rekening kon worden gehouden met hetgeen in de laatste jaren bij de regimenten infanterie daarvoor werd beschikbaar gesteld (f 14 per rijwiel). Hierbij zij echter opgemerkt, dat die laatstbedoelde rijwielen slechts gedurende het tijdvak 10 Juli—31

Augustus dagelijks en van af dien datum tot ongeveer 1 December slechts 3-maal per week werden bereiden, terwijl zulks bij de compagnieën wielrijders — met afwisselende sterkte — het geheele jaar door plaats vindt en bovendien het rijden in grooter verband, meerdere herstellingen blijkt te vorderen.

Een en ander is oorzaak, dat over 1909 de benodigd gebleken onderhoudskosten bij de beide wielrijderscompagnieën het geraamde bedrag overschreden hebben.

Op grond van een en ander komt het ondergeteekende gewenscht voor de onderhoudskosten van de rijwielen der compagnieën wielrijders voor 1910 te ramen op f 25 per rijwiel, waardoor de bovengenoemde verhooging vereischt wordt.

Hiermede werd in de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen rekening gehouden.

Kampeeren en manoeuvres.

Art. 57. Ofschoon de oefeningen berusten op een gedetailleerd programma, zijn er bezwaren, om reeds thans eene nauwkeurige specificatie van die aangevraagde som over te leggen, omdat gedurende de voorbereiding der oefeningen bij herhaling wijzigingen moeten worden aangebracht, waaraan geldelijke gevolgen verbonden zijn. De ondergeteekende moet alsdan de vrijheid hebben, om, binnen het door de Staten-Generaal goetoordeerde bedrag, eene verdeling te maken, zoodanig, dat de oefeningen van de verschillende onderdeelen van het leger zooveel mogelijk tot haar recht komen.

Hiertoe is het somtijds noodig om oefeningen — hoe gewenscht deze op zich zelf ook mogen zijn — om der kosten wille uit te stellen tot een volgend jaar.

Zoo was het noodzakelijk, om in 1909 de aanvankelijk voorgenomen oefeningen van het 3de regiment huzaren buiten het polderterrein achterwege te laten, ten einde over een voldoende bedrag te kunnen beschikken voor de in dat jaar gehouden groote manoeuvres.

In den loop van het jaar 1910, zal — indien de begroting de goedkeuring der Staten-Generaal mag verwerven — het 3de regiment huzaren buiten het polderterrein geoefend worden en bovendien deelnemen aan cavalerie oefeningen in grooter verband.

Aan den wensch, kenbaar gemaakt aan het slot van het gestelde ad art. 57, is gevolg gegeven.

Wijziging in de omschrijving van een artikel.

Art. 57b. De omschrijving van dit artikel wordt bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen zoodanig aangevuld, dat daaruit — zoo noodig — ook *loonen* aan burgerpersonen, welke in het belang der oefeningen in dienst worden genomen, kunnen worden bestreden.

Schietonderricht buiten het leger.

Art. 59. De ondergeteekende nam met waardeering kennis van de door verscheidene leden betuigde instemming. Hij vertrouwt, dat bij eene oordeelkundige regeling der schietoefeningen, de in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte verhooging toereikend zal blijken te zijn. Mede in het belang van eene goede besteding der voor de schietoefeningen buiten het leger te bestemmen gelden, is het toezicht op die oefeningen opdragen aan den inspecteur der infanterie, die o.m. er voor behoort te waken, dat evenbedoelde gelden uitsluitend voor militair-schieten worden aangewend.

Omtrent het nieuwe systeem-FABIUS van juist-snel-schieten kan de ondergeteekende zijne meening eerst uitspreken, wanneer het resultaat der desbetreffende proeven te zijner kennis zal zijn gekomen.

Subsidiën.

Art. 62. Het is de bedoeling, om het subsidie voor de Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereniging ook te geven, d.w.z. uit te betalen, aan het hoofdbestuur der vereniging.

Bij Nota van Wijziging is mitsdien de redactie van het gestelde onder C in vorenomschreven zin gewijzigd.

Xde AFDEELING.

Administratiekosten.

Art. 65. *Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant.* Onder het uitgetrokken meerdere bedrag van f 113 was begrepen eene som van f 50 wegens periodieke traktementsverhooging voor een vaste-knecht bij het bureau van den chef van den generalen staf.

Vermits de nieuw ontworpen regeling voor de toekenning van periodieke traktementsverhoogingen echter is aangehouden en dus de bepalingen van het Koninklijk besluit van 9 Mei 1906 (*Staatsblad* n°. 110) van kracht blijven, zal de bovenbedoelde bediende in den loop van het jaar 1910 nog geen aanspraak hebben op eene periodieke traktementsverhooging. Mitsdien is het artikel met f 50 verminderd.

Bureelkosten.

Art. 66. Nu onder de tegenwoordige organisatie ook een regiment cavalerie en een regiment veld-artillerie tot het divisieverband behooren, zijn de werkzaamheden ten bureele van de divisie-commandanten vermeerderd. Om hieraan te gemoet te komen, is de aanschaffing van eene schrijfmachine voor elk divisiebureau voorgesteld.

Verminderd van schrijverspersoneel zal die aanschaffing dus niet kunnen medebrengen.

Ingevolge het gestelde in punt 3°. van de dezerzijdsche beschikking van 19 Maart 1909, IIIde afd., n°. 229 (R. M. 1909, bladz. 415), waarin o.a. is bepaald, dat geen onder-officiëren of korporaals, door onttrekking aan hun eigenlijken dienst, als hulpschrijver mogen worden werkzaam gesteld, zijn de militairen, die ten bureele van den commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie als hulpschrijver dienst deden, uit die functie ontslagen. Vermits die militairen, als schrijver, geene belooning genoten, heeft deze vermindering van schrijverspersoneel derhalve geen financieele gevolgen.

De ondergeteekende geeft voorts gaarne de verzekering, dat zooveel mogelijk gestreefd wordt naar beperking der uitgaven voor bureel- en administratiekosten.

XIde AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Medailles voor scherpshutters

Art. 72. De wensch van verscheidene leden, dat met gematigdheid worde te werk gegaan bij het toekennen van de draagmedailles aan scherpshutters, strookt volkomen met het voornemen van den ondergeteekende, daar alleen door het betrachten van die gematigdheid het onderscheidingsteeken werkelijk waarde zal hebben.

Vergoedingen ingevolge art. 113bis der Militiewet en art. 15 bis der Landweerwet.

Art. 75. Op de vraag, of de ondergeteekende zich vereenigt met het ook door zijnen ambtsvoorganger voorgestane denkbeeld, om aan de kostwinners vrijstelling van dienstplicht te verleenen, kan worden medegedeeld, dat zijnerzijds met dit denkbeeld wordt ingestemd.

In verband met de hiervoren bedoelde vraag zijn echter in het Verslag op een tweetal punten meeningen uitgesproken, die niet stilzwijgend mogen worden voorbijgegaan.

Het eerste betreft het *stelsel* der vergoedingen.

Dit zou tot allerlei ongewenschte praktijken aanleiding geven.

De ondergeteekende weersprekt niet, dat zulks het geval zou kunnen wezen. Maar wat hij van de werkelijkheid heeft gezien,

en wat hem daarbij gebleken is o. a. van toegewijde medewerking, zoowel van de zijde der gemeentebesturen als van die der Commissarissen van de Koningin, om aan het vergoedingsinstituut eene doeltreffende toepassing te bezorgen, noopt hem als zijne welgevestigde overtuiging uit te spreken, dat genoemd instituut inderdaad tot zijne wettelijke bestemming wordt gebracht.

Hij wil hiermede geenszins gezegd hebben, dat het onmogelijk zou zijn, een enkel uitzonderingsgeval aan te wijzen, maar al zou dit gelukken, dan deed het nog niet te kort aan het feit, dat deugdelijke toepassing regel is en dat het geloof aan allerlei ongewenschte praktijken goeden grond mist. Hiervan wordt te eer met voldoening getuigd, omdat, ook al zal het kostwinnerschap onder de redenen van vrijstelling in de Militiewet opgenomen zijn, het vergoedingsinstituut, zij het dan met aanzienlijke vermindering van kosten, niettemin gehandhaafd zal moeten worden, zulks met name ook voor de behoeftige betrekkingen van dienstplichtigen, die voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komen of die eerst kostwinner worden, nadat zij door den militieraad tot den dienst zijn aangewezen.

Het tweede punt betreft de door het vergoedingsinstituut gevorderde *uitgaaf*.

Deze zou stijgende zijn in die mate, dat voor 1910 geen mindere som dan f 600 000 noodig is.

De cijfers kunnen echter uitwijzen, dat van stijging van uitgaven hier bezwaarlijk sprake kan zijn, wel van eenige inperking.

Worden toch ter vergelijking genomen bijv. de jaren 1906 en 1910, dan blijkt, dat, terwijl militie en landweer in 1906 eene vergoedingsuitgaaf van f 617 000 vereischten, men voor 1910, blijkens de raming, voor militie en landweer meent te kunnen volstaan met f 600 000.

Met betrekking tot hetgeen omtrent dit onderwerp in het Verslag verder wordt aangetroffen, zij aangeteekend, dat, zoowel de adviezen van de gemeentebesturen als die van de Commissarissen der Koningin, tot de deugdelijkheid der te nemen beslissing bijdragen, en zij dus geen van beide zonder schade kunnen worden gemist. Dat tot het toekennen van de hoogste vergoeding, f 1 per dag, in den regel niet behoeft te worden overgegaan, bevestigt geenszins de in dit verband uitgesproken meening, dat het bedrag dikwijls te laag wordt gesteld: wel zou daarentegen de noodzakelijkheid tot het veelvuldig toekennen van het hoogste bedrag het vermoeden kunnen wekken, dat de wetgever bij het vaststellen van het maximum, dit te laag genomen had. Volledigheidshalve zij hieraan nog toegevoegd, dat bijv. in 1908 het maximum van f 1 per dag in 358 gevallen is toegekend.

Aan het verlangen naar eene gelijke opgaaf voor 1909 van de vergoedingen voor elke gemeente, als over 1908 in Maart 1909 werd overgelegd, zal gaarne worden voldaan, zoodra aan het Departement de vergoedingsregisters zoo ver zijn bijgewerkt, dat de samenstelling eener zoodanige opgaaf mogelijk is.

XIIde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Officieren van gezondheid.

Art. 79. Dezerzijds zal worden overwogen, of aan het geopperde denkbeeld, om het premiestelsel af te schaffen ten bate van de traktementsverhooging, uitvoering kan worden gegeven.

Van het in overeenstemming brengen van de traktementen van de officieren van gezondheid met de *zoo uiteenloopende inkomsten* van de burgergeneeskundigen zal wel nimmer sprake kunnen zijn.

Apothekers.

Art. 81. Er zijn op dit artikel twee apothekersbedienden meer uitgetrokken, omdat een dier beambten bestemd is voor

het intusschen te Harderwijk gevestigde garnizoen en militair-hospitaal.

Voorts moet niet uit het oog worden verloren, dat de militaire apothekers niet alleen dienen voor het verstrekken van geneesmiddelen in de militaire hospitalen. Zij voorzien ook alle militairen en verdere personen, die, met hunne gezinnen, aanspraak hebben op geneesmiddelen, alsmede de met verlof aanwezige officieren van het leger in Nederlandsch Indië, met hunne gezinnen, het personeel der beambten van de gevangnissen, met hunne gezinnen, en de bevolking van gevangnissen en aanverwante gestichten, voor alle welke verstrekkingen de militair apothekers in garnizoenen, waar de hospitalen zijn opgeheven, in stand moeten worden gehouden.

Bureau van den inspecteur.

Art. 83. Nu, wegens de ad art. 3 aangegeven reden, het ter zake van periodieke traktementsverhooging voor de ambtenaren bij het Departement van Oorlog boven den rang van eerste-klerk uitgetrokken bedrag is teruggenomen, behoort, om diezelfde reden, het toekennen van *periodieke* traktementsverhooging aan den referendaris bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht thans niet plaats te hebben.

Vermits bedoelde titularis echter, ook al ware geen sprake geweest van periodieke verhooging, toch voor eene traktementsverhooging in aanmerking zou zijn gekomen, is het artikel te dier zake niet verminderd.

De ontworpen wijziging der regeling van de periodieke traktementsverhoogingen is aangehouden, en het Koninklijk besluit van 9 Mei 1906 (*Staatsblad* n°. 110) is dus van kracht gebleven.

Dientengevolge komt de vaste-knecht bij voormeld bureau in het jaar 1910 nog niet voor periodieke traktementsverhooging in aanmerking, terwijl de eerste-klerk eerst met ingang van 1 October van dat jaar aanspraak krijgt op eene periodieke verhooging van f 100.

Mitsdien is voor laatstgemelde verhooging over één kwartaal f 25 uitgetrokken en het artikel met f 100 verminderd.

De bezwaren, ten vorigen jare tegen het op dit artikel uitgetrokken bedrag aangevoerd, worden thans herhaald.

In de Memorie van Antwoord is destijds op zoo duidelijke en uitvoerige wijze uiteengezet, waarom inkrimping van het personeel bij meergemeld bureau niet mogelijk is, dat de ondergeteekende niet had verwacht, dat daarop zou worden teruggekomen. Hij heeft de herhaling dier bezwaren dan ook met leedwezen vernomen, vermits het hem niet mogelijk is daaraan te gemoet te komen.

Administrateurs enz. der hospitalen.

Art. 86. Het personeel van de opgeheven militaire hospitalen werd destijds voor een klein gedeelte tot uitbreiding van personeel bij andere hospitalen bestemd; het overige werd geplaatst in intusschen ontstane vacatures.

Tegenover eene uitbreiding van personeel, wegens incompleet van sergeanten en korporaals bij de compagnieën hospitaalsoldaten, uitbreiding van de legersterkte en vestiging van een militair hospitaal der 3de klasse te Harderwijk met 2 amanuensissen, 12 ziekenopzichters der 2de klasse (korporaals) en 10 ziekenoppassers en bijkoks, staat nog, wegens opheffing van 10 militaire hospitalen, eene vermindering van personeel met:

- 9 administrateurs, waaronder 3 officieren-administrateurs;
- 2 schrijvers (sergeant-majoor);
- 4 ziekenopzichters (sergeant);
- 3 portiers (sergeant);
- 2 tisaniers (korporaal);
- 2 koks (sergeant); en
- 7 koks (korporaal).

Hieruit moge blijken, dat door de opheffing der hospitalen reeds eene belangrijke bezuiniging op de bezoldiging van het personeel is verkregen.

De aanvulling met 2 ammunenissen en 12 opzichters der 2de klasse, alsmede voorziening in personeel bij het militair hospitaal te Harderwijk zouden, ook zonder dat militaire hospitalen waren opgeheven, noodig zijn geweest.

De gezamenlijke uitgaven voor de verpleging van zieken bedroegen in 1904, het laatste jaar dat aan de vervanging van militaire hospitalen door ziekenkamers voorafging, in rond cijfer f 334 000, — en in 1908, in welk jaar de maatregel ten volle had doorgewerkt, f 270 000, —, eene vermindering derhalve van f 64 000.

Hoewel hier van eene zuivere vergelijking geen sprake kan zijn, daar het totaal-aantal verpleegdagen in verschillende jaren uiteenloopt en ook de sedert ingevoerde maatregelen ten opzichte van de voeding der verpleegden tot bezuiniging hebben geleid, ligt het voor de hand, dat voorengemelde belangrijke besparing grootendeels aan de opheffing van hospitalen en de vervanging van die inrichtingen door ziekenkamers kan worden toegeschreven.

Vermindering van een artikel.

Vermits de kapitein-administrateur van het militair hospitaal te 's Gravenhage op 1 November 1909 vervangen is door een adjudant-onderofficier-administrateur, wien slechts eene jaarlijksche bezoldiging van f 1000 en eene tegemoetkoming wegens gemis van vrije woning van f 209 's jaars is toegekend, en voor gemis van vrije woning aan den administrateur van het militair hospitaal te Amersfoort, in welke inrichting de ruimte daarvoor niet langer beschikbaar is, eene tegemoetkoming van f 150 moet worden uitgetrokken, wordt het bedrag van art. 86, bij de Nota van Wijzigingen, verminderd met f 1841.

Tot nadere toelichting van deze vermindering diene de navolgende specificatie:

Minder:

traktement voor 1 kapitein	f 1800
verhooging idem	600
tegemoetkoming wegens gemis van vrije woning	600
schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing	200
	f 3200

Meer:

traktement voor 1 adjudant-onderofficier-administrateur te 's Gravenhage	f 1000
toelage wegens gemis van vrije woning	209
als voren te Amersfoort	150
	1359
Totaal minder	f 1841

Verpleging in de hospitalen.

Art. 87. Alhoewel erkend moet worden, dat vele der militaire hospitalen over het algemeen niet kunnen worden vergeleken met moderne ziekeninrichtingen, is — in aanmerking genomen, dat de ruimte in den regel voldoende en dat het aantal ernstige zieken, hetwelk gewoonlijk wordt verpleegd, gering is — de toestand niet onbevredigend, hetgeen echter niet wegneemt, dat zooveel mogelijk verbeteringen moeten worden aangebracht.

Aan het in dienst stellen bij de militaire hospitalen van vrouwelijk verplegend personeel, zijn in meer dan een opzicht bezwaren verbonden, welke niet mogen worden onderschat. Verwezen moge worden naar hetgeen, met betrekking tot dit belangrijk onderwerp, werd opgemerkt in de Memorie van Antwoord (bladz. 49) nopens de Oorlogsbegroting voor het dienstjaar 1904 (Zitting 1903–1904, Gedrukte Stukken 2). Intusschen, hoewel de ter plaatse door zijn toenmaligen ambts-

voorganger uiteengezette, aan een rapport van den destijds in functie zijnden inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht ontleende bezwaren, naar de meening van den ondergeteekende, in algemeenen zin, vooral voor de militaire hospitalen van kleineren omvang, ook thans nog geldende zijn, zou de ondergeteekende niet ongeneigd zijn te overwegen of in groote hospitalen, als bijv. in het militair hospitaal te Utrecht, waar herhaaldelijk belangrijke operatiën verricht moeten worden en waar vaak ernstige zieken te verplegen zijn, de hulp voor vrouwelijk personeel, zij het aanvankelijk op bescheiden schaal, zou kunnen worden aangewend.

Hospitaal te 's Gravenhage.

Door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende werd in de Memorie van Antwoord, betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1909 (Gedrukte Stukken 1908–1909 — 2, n°. 12, bladz. 65) erkend, dat het militair hospitaal te 's Gravenhage in vele opzichten achterstaat bij eene moderne ziekeninrichting.

In verband met het aldaar en hierboven bij art. 87 medegedeelde en in aanmerking nemende, de urgentie van elders noodige verbeteringen en voorzieningen, ligt het vooralsnog niet in het voornemen van den ondergeteekende te doen overgaan tot verbetering van dit hospitaal; intusschen blijft de aandacht op deze aangelegenheid gevestigd.

Verpleging van militairen te 's Gravenhage in gemeentelijke ziekeninrichtingen verdient geene aanbeveling, vooral met het oog op het lichte en dikwijls bijzondere karakter van de meerderheid der zieken, waarmede militairen in verpleging worden genomen, terwijl de verpleging van ernstige zieken naar behooren in het militair hospitaal kan geschieden.

XIIIde AFDEELING.

Inrichtingen van onderwijs.

Hoogere Krijgsschool. Personeel.

Art. 95. Ingevolge de voor den bibliothecaris geldende traktementsregeling geniet deze een jaarlijksch traktement van f 800, hetwelk na een, drie en vijf jaren dienst als zoodanig wordt verhoogd tot respectievelijk f 900, f 1000 en f 1200. De aangevraagde som van f 100 houdt met evenbedoelde traktementsregeling verband; de titularis geniet sedert 1 Januari 1908 een traktement van f 900, hetwelk dus op 1 Januari 1910 tot f 1000 zal kunnen worden verhoogd.

Hoogere Krijgsschool. Huisvesting.

Art. 96. Voor onderhoud en herstelling van het gebouw was voor de dienstjaren 1908 en 1909 respectievelijk f 290 en f 530 toegestaan, thans wordt daardoor f 300 aangevraagd; uit den aard der zaak kan het bedrag, voor herstellingen te besteden, niet telken jare volkomen hetzelfde zijn.

Koninklijke Militaire Academie. Personeel.

Art. 97. Evenals hunne ranggenooten in het leger genieten de officieren van het leger hier te lande werkzaam bij de Koninklijke Militaire Academie eene traktementsverhooging na 4, 8, enz. jaren dienst als officier; voorts genieten deze officieren eene toelage, n.l. de eerste-officier van f 600, de hoofden van onderwijs van f 500 en de overige officieren van f 400, met uitzondering nochtans van de officieren die in de gebouwen van genoemde inrichting zijn gehuisvest, voor welke officieren de toelage f 300 per jaar bedraagt.

Het hoofd van onderwijs in de wis-, natuur- en scheikunde (burger-leeraar) geniet een jaarlijksch traktement van f 4000; de overige burger-leeraren van f 2400 tot f 3600; doorgaans beginnende met het minimum-traktement, wordt om de drie jaren f 200 verhooging toegekend, totdat het maximum is bereikt.

De remuneratiën aan predikanten en godsdienstleeraren worden verdeeld in verhouding van het aantal cadetten en het aantal lesuren in godsdienstonderwijs aan cadetten gegeven.

Voor ieder die godsdienstonderwijs heeft gegeven, wordt berekend het product van het aantal cadetten, dat aan de lessen deelnam en het aantal uren, gedurende hetwelk onder-richt werd gegeven.

In verhouding van de aldus verkregen getallen wordt de beschikbaar gestelde som verdeeld, waarbij de toe te kennen bedragen worden afgerond in vijfvoudigen van guldens.

Bij geen enkele der inrichtingen van militair onderwijs worden op Zondag of op algemeen erkende Christelijke feest-dagen meer diensten door werklieden verricht dan strikt noodzakelijk is; zelfs heeft men dien arbeid zooveel doenlijk verlicht, ongeacht of de werklieden al dan niet de volle 60 uren hebben gewerkt. Het dienaangaande in het Voorloopig Verslag vermelde zal alzoo hoogstwaarschijnlijk een gevolg zijn van het verstrekken van onjuiste inlichtingen.

Koninklijke Militaire Academie. Huisvesting.

Art. 98. Het bedrag van f 3585, uitgetrokken voor het verrichten van herstellingen en vernieuwingen aan de ver-schillende gebouwen, is benoodigd voor het vernieuwen van bestratingen, vloeren, hardsteen en raamdorpels, ramen en gasleidingen, verder voor het verbeteren der verlichting van straffkamers, het doen van voorzieningen aan een dak en het leveren van benoodigdheden voor een spaarformis.

Cadettenschool. Personeel.

Art. 99. De burger-leeraren, hoofden van onderwijs, genieten een jaarlijksch traktement van f 2800 tot f 3200; voor de burger-leeraren in de wiskunde, de natuurkunde, de scheikunde, de talen, de geschiedenis, de aardrijkskunde, de staathuishoud-kunde en de statistiek bedraagt dit f 2200 tot 2800, terwijl den burgerleeraar in het handteekenen een jaarlijksch traktement is toegelegd van f 1300 tot f 2100.

De genoemde leeraren beginnen met het minimum-traktement, hetwelk om de vier jaren met 200 wordt verhoogd, totdat het maximum is bereikt.

Cadettenschool. Huisvesting.

Art. 100. *Vuur en licht.* Voor 1908 werd voor vuur en licht uitgetrokken f 3200, uitgegeven werd f 3722,02, alzoo was er een tekort van f 522,02.

Voor 1909 en 1910 werd deze post met f 400 verhoogd, terwijl getracht wordt de kosten zooveel doenlijk te beperken.

Gewoon jaarlijksch onderhoud. Thans wordt voor onderhoud en eene gedeeltelijke verving een bedrag van f 1680 aangevraagd; op de dienstjaren 1908 en 1909 werden daarvoor bedragen van respectievelijk f 1600 en f 2180 toegestaan.

De thans voorgenomen gedeeltelijke verving is eene buiten-verving, welke voor een behoorlijk onderhoud noodig is en waarvan de kosten f 80 meer bedragen dan van de in 1908 uitgevoerde verving.

Uit den aard der zaak kan voor de verving niet telken jare eenzelfde bedrag worden gesteld.

Onderhoud en aanschaffing van de voorwerpen, de huisvesting en de voeding betreffende. Aangaande dezen post zij opgemerkt, dat hiertoe voor het dienstjaar 1908 was geraamd f 4001,84 en uitgegeven f 4230,63, zoodat f 228,79 werd te kort gekomen.

In verband hiermede werd deze post voor het dienstjaar 1909 verhoogd met f 220,06 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 4221,90; voor het dienstjaar 1910 is deze post geraamd op f 4135,40, alzoo f 86,50 minder dan voor het dienstjaar 1909 en f 133,56 meer dan voor het dienstjaar 1908 was geraamd.

Woninghuur. Voor 1908 werd voor woninghuur uitgetrokken f 1400; uitgegeven werd f 1687,88. Er was alzoo een tekort van f 287,88.

Het verschil in raming en uitgave van dezen post is gelegen in de meerdere vergoeding voor woninghuur, aan militairen toegekend bij Koninklijk besluit van 18 April 1907 n°. 50 (R. M. 1907, bladz. 433).

Voorts ging een der bij de Cadettenschool gedetacheerde onderofficieren in de maand Maart 1908 een huwelijk aan, waardoor mede vermeerdering van uitgaven van dezen post het gevolg was.

Voor 1909 werd voor woninghuur uitgetrokken f 1700, terwijl vermoedelijk over dit jaar betaald zal moeten worden f 1715.

Voor het dienstjaar 1910 werd, op de ontwerp-begroting, voor woninghuur uitgetrokken f 1900, omdat er andermaal een der onderofficieren, bij de Cadettenschool gedetacheerd, in het huwelijk zal treden.

Op hierbedoelde verhoogingen heeft de sterkte van het cadettenkorps geen invloed.

Intusschen is vermindering van personeel geschied voor zoover zulks mogelijk was.

Hoofdcursus. Personeel.

Art. 101. De maatregel, waarbij de leerlingen, met ingang van 1 October 1909, geheel voor rekening van het Rijk worden gevoed, gekleed en van zakgeld, schrijfbehoeften en leermiddelen voorzien, zal voor het dienstjaar 1910 eene meerdere uitgave van f 12 780,40 vorderen.

Zoals hiervoren, in de Vde afdeling onder „kleeding voor leerlingen van den hoofdcursus”, reeds werd aangemerkt, wordt er zooveel mogelijk naar gestreefd, om te voorkomen, dat er voor de leerlingen eenige aanleiding is om schulden te maken.

Leerlingen van den hoofdcursus kunnen, door hunne op-leiding tot officier, niet op ééne lijn gesteld worden met beroepsonderofficieren, terwijl de wenschelijkheid eener zooveel mogelijke gelijkstelling met de cadetten van de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool zich reeds geruimen tijd heeft doen gevoelen.

De meening van eenige leden, dat de hierbedoelde maat-regel is ingevoerd, zonder dat eerst de daarvoor vereischte gelden door den wetgever waren toegestaan, berust op een misverstand. Immers in de Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1909 (Gedrukte Stukken, Zitting 1908—1909, 2, n°. 13, bladz. 52) wordt het voornemen tot invoering van dien maat-regel, met den aanvang van het cursusjaar 1909—1910, kenbaar gemaakt; de vereischte gelden zijn bij de desbetref-fende Nota van Wijzigingen aangevraagd en bij de wet van 11 Februari 1909 (*Staatsblad* n°. 38) toegestaan.

Het traktement van een burgerleeraar onderging eene periodieke verhooging van f 100, ingaande 1 November 1909.

De loonen voor burgerwerklieden moesten met f 652,65 worden verhoogd wegens aanneming van twee werkvrouwen, die werkzaam gesteld werden in de keuken tot het schillen der aardappelen, het schoonmaken van groenten, enz., terwijl wordt voorgesteld de gratificatiën van de onderwijzers in gymnastiek, schermen en zwemmen met f 60 te verhoogen, aangezien de werkzaamheden van deze twee titularissen aan-merkelijk zijn uitgebreid.

Hoofdcursus. Huisvesting.

Art. 102. Wil de belangrijke verzameling ethnographica, die thans is ondergebracht op een der zolders van het hoofd-cursusgebouw, tot haar recht komen en zooveel mogelijk nut afwerpen bij het onderwijs in land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, dan dient deze noodzakelijk in ruimere lokalen te worden overgebracht; mede is deze overbrenging bepaald noodzakelijk te achten, vermits, in geval van brand,

van de ethnographische verzameling zeer waarschijnlijk niets gered zou kunnen worden.

In de kazerne van het instructie-bataljon is geen tot hier bedoeld einde geschikte ruimte aanwezig.

Vrees voor eene onvermijdelijke aanstelling in de toekomst van een concierge, van personeel voor onderhoud of van een custos behoeft niet te bestaan, aangezien men ter plaatse reeds een burgercorveeër op het oog heeft, wiens echtgenoot tegen vergoeding van vrije woning, vuur en licht (in het perceel de lokalen schoon zal houden. Behalve de uitgetrokken som van f 1200, voor eerste inrichting van het gebouw, is op de onderwerpelijke begroting uitgetrokken eene som van f 450, voor huur, benevens f 150 voor onderhoud meubilair, kachels en licht).

De hierbedoelde inrichting is intusschen nog niet tot stand gebracht en eerst dan zal o.m. tot het huren van een perceel worden overgegaan, wanneer de aangevraagde sommen voor het beoogde doel zullen zijn toegestaan.

Het bedrag van f 630, thans aangevraagd voor het verrichten van herstellingen en voorzieningen, is benoodigd voor het doen van herstellingen en voorzieningen aan vloeren, pleisterwerk, gas- en waterleidingen en urinoirs, zoomede voor de levering van eenige schoolmeubelen en brandblusmaterieel.

Bij het opmaken van deze en van overeenkomstige posten is met den meesten ernst naar beperking van uitgaven gestreefd; in verband met de eischen van een goed onderhoud zijn verschillen in de voor opvolgende dienstjaren uitgetrokken bedragen niet steeds te vermijden.

De meerdere behoefte, ad f 500, aan reis- en verblijfkosten spruit voort uit de omstandigheid, dat de leerlingen, wanneer zij voor dienst moeten reizen, evenals de cadetten der Koninklijke Militaire Academie met ingang van 1 October 1909 in de 4de klasse voor reis- en verblijfkosten zijn gerangschikt; voor het dienstjaar 1910 is hiernede voor de eerste maal rekening te houden.

De uitgetrokken som ad f 75 voor huur van rijwielen, enz. vindt haar oorzaak in de omstandigheid, dat meermalen bij velddienst-oefeningen is gebleken, dat het gebruik maken van rijwielen aanbeveling verdient, zoodat voor bedoelde som, bij voorkomende gelegenheden, rijwielen kunnen worden gehuurd en herstellingskosten betaald voor eigen rijwielen, die bij het gebruik in dienst defect zijn geraakt.

Omtrent het meerdere bedrag van f 850 voor aanschaffing, enz. van huisraad en schoolmeubelen, zij opgemerkt, dat hierin zijn begrepen de f 150, hiervoren genoemd bij de ethnographische verzameling, terwijl de overige f 700 bestemd zijn tot aanschaffing en onderhoud van voorwerpen, de voeding betreffende.

Ten slotte zij medegedeeld, dat dit jaar voor het eerst is uitgetrokken een bedrag van f 36,50 (niet f 3650) voor vergoeding wegens gemis van slaapfurnituren, omdat 4 gehuwde onderofficieren van evenbedoelde gunstige bepaling gebruik maken en zij daarvoor eene vergoeding genieten van f 0,025 per dag.

Normaal-schietschool. Personeel.

Art. 103. Eene samenvoeging van de normaal-schietschool en de artillerie-schietschool onder eenhoofdige leiding — wat toch wel de bedoeling der vraag zal zijn — is niet wel doenlijk en zou in het nadeel van beide inrichtingen zijn, welke eenige overeenkomst is, dat zij (in hoofdzaak) bestemd zijn tot het geven van onderricht in het schieten, doch welke werkring zoo uiteenlopend en zoo verschillend is, daar enerzijds schieten met geschut van velerlei kaliber en onder verschillende omstandigheden wordt beoefend, anderzijds het schieten met draagbare vuurwapenen op den voorgrond staat.

Ter beantwoording van de vraag, of buitengewone redenen bestaan om, boven het voorgeschreven aantal, officieren aan de inrichting te detacheren, zij medegedeeld, dat die redenen

inderdaad bestaan. Eensdeels ten gevolge van de uitbreiding, welke de landmacht sedert 1905 heeft ondergaan, anderdeels ten gevolge van de nieuwe soldijregeling en de daardoor in het leven geroepen eischen van geschiktheid voor de verschillende rangen beneden dien van officier — meer in het bijzonder dien van sergeant-majoor-instructeur — is het noodig gebleken, om het aantal leerlingen van de verschillende cursussen, vooral die in gymnastiek, schermen en zwemmen, uit te breiden.

Het aantal leerlingen van enkele cursussen werd daardoor zoo groot, dat, voor het geven van doeltreffend onderricht, niet meer volstaan kon worden met het vaste personeel der normaal-schietschool, zoodat tijdelijk één of meerdere hulp-instructeurs moeten beschikbaar gesteld worden.

Ook blijkt een enkele maal de wenschelijkheid, boven het bepaalde getal een officier een cursus geheel of gedeeltelijk te doen volgen, in verband met een hem toegewezen speciale werkring aan een der inrichtingen van militair onderwijs.

Op deze omstandigheden doelen in de Memorie van Toelichting (bladz. 43) de woorden: „of wel ten gevolge van detachering boven het voorgeschreven aantal”.

Normaal-schietschool. Huisvesting.

Art. 104. De opmerking van enkele leden berust blijkbaar op een misverstand, daar op de begroting voor 1909, vergeleken bij die voor 1908, niet *meer* doch *minder* werd aangevraagd; voor onderhoud van gebouwen en werken te Harskamp f 140, en voor herstellingen, voorzieningen en nieuwe werken te Harskamp f 630. Thans wordt voor onderhoud, enz. hetzelfde bedrag als voor 1909 en voor herstellingen, enz. f 1050 minder aangevraagd dan voor 1909.

Zeer dikwijls doet zich de noodzakelijkheid gevoelen om, ter juistere uiteenzetting van denkbare betrekkingen aanhangige vraagstukken en ter bespoediging van de behandeling van aangelegenheden van technischen en ballistischen aard, *mondeling* overleg te doen plaats hebben tusschen den directeur der normaal-schietschool (of een der tot die inrichting behorende officieren) en de verschillende artillerie-inrichtingen, meer in het bijzonder die aan de Hembrug. Met die noodzakelijkheid is bij het samenstellen der begroting rekening gehouden. Uit den aard der zaak zal van de hierbedoelde bevoegdheid slechts het hoogst noodige gebruik worden gemaakt.

Het bedrag van f 5000, voor den bouw van eene ziekenkamer in de legerplaats bij Harskamp aangevraagd, is niet voor vermindering vatbaar.

XIVde AFDEELING.

Centrale magazijnen van kleding enz.

Personeel.

Art. 105. De hier bedoelde meester-schoenmaker en meester-zadelmaker zijn bij de keuringscommissie van het centraal magazijn van militaire kleding en uitrusting te Amsterdam belast met het nazien van de confectie van de aanzienlijke hoeveelheden schoeisel en voorwerpen van ledergoed en paardetuig, welke jaarlijks ten behoeve van het leger bij dat magazijn worden aangeschaft. Behalve de vakkennis welke daarvoor wordt vereischt moet in hun arbeid eene groote mate van vertrouwen kunnen worden gesteld, waardoor het alleszins wenschelijk is, dat deze titularissen in het korps burgerlijke ambtenaren worden opgenomen.

Behalve het bedrag ad f 150, waarmede hunne gezamenlijke inkomsten zullen worden verhoogd, om de jaarlijksche inkomsten, welke zij genieten vóór hunne opname in het korps burgerlijke ambtenaren, niet aanmerkelijk te verminderen, zijn daarvan voor de schatkist geen andere gevolgen te verwachten.

Ten aanzien van de dagloonen van de schoonmaaksters bij de centrale magazijnen van militaire kleding en uitrusting moge worden aangeteekend, dat eene verhooging van die loonen in overweging zal worden genomen.

Aanschaffing van doozen en kijkers.

Art. 107. Het hier bedoelde ration koffie en suiker zal, in blikken doosjes verpakt, door den man worden medegevoerd in den broodzak en is bestemd om aan hem te worden uitgereikt, te gelijk met het noodration, waarvan ieder man, bij eventueele mobilisatie, onmiddellijk wordt voorzien. Kartonnen doozen worden voor het medevoeren van koffie en suiker ongeschikt geacht. Voorts zou de mobilisatie van het leger worden vertraagd, indien met de aanschaffing van de hier bedoelde blikken doozen werd gewacht tot het tijdstip waarop ze moeten worden uitgereikt.

De ondergeteekende kan mitsdien niet deelen in de zienswijze van de leden, die meenden, dat het artikel wegens de hier bedoelde aanschaffing met f 2400 zou kunnen worden verminderd.

Ten aanzien van het bedrag van f 820 voor veldkijkers zij opgemerkt, dat hiervoor 96 kijkers kunnen worden aangeschaft, welke bij mobilisatie bestemd zijn voor de alsdan op te richten Vde en VIdo bataljons, en waarvan in vredetijd aan elk bataljon twee exemplaren in gebruik kunnen worden gegeven.

Verhooging van een artikel.

Art. 108. Vermits in de laatste jaren aan de werklieden bij de militaire verplegingsinrichtingen in meerdere of mindere mate loonsverhoogen zijn toegekend, komt het den ondergeteekende billijk voor, om de opzichters bij de militaire bakkerijen te Amsterdam en te 's Gravenhage mede voor eenige loonsverhooging in aanmerking te brengen, en wel in dien zin, dat hunne inkomsten worden verhoogd na zes en na twaalf jaren dienst in hunne betrekking telkens met vijftig gulden (f 50) per jaar.

In verband daarmee wordt door den ondergeteekende, bij nevensgaande Nota van Wijzigingen, voorgesteld, om het artikel te verhoogen met eenhonderd en vijftig gulden (f 150), en wel ten behoeve van den opzichter bij de militaire bakkerij: te Amsterdam met f 100 en te 's Gravenhage met f 50.

Verhooging van een artikel.

Art. 109. Door de vestiging van een garnizoen te Harderwijk was het noodig, om aldaar een militair magazijn van levensmiddelen op te richten.

In verband daarmee wordt, bij de Nota van Wijzigingen, voorgesteld om het artikel te verhoogen met een bedrag van honderd gulden (f 100), zijnde dit het bedrag van de jaarlijksche toelage van den administrateur belast met beheer van genoemd magazijn.

Verhooging van een artikel.

Art. 110. Door de oprichting van een garnizoens-kleeding- en nachtlegermagazijn te Harderwijk, ten gevolge van de vestiging van een garnizoen aldaar, is het noodig, om op het artikel alsnog gelden uit te trekken voor de toelage en de schadeloosstelling voor gemis van vrije woning voor den administrateur van genoemde magazijnen en voor de dagelden van twee burgeroppassers bij die magazijnen.

Voorts zijn de werkzaamheden in het garnizoenskleedingmagazijn te Ede, door de uitbreiding van het garnizoen, in die mate toegenomen, dat het noodig is, om het personeel bij dat magazijn met één burgeroppasser uit te breiden.

Wijders is de verantwoordelijkheid van de administrateurs van de garnizoens-kleeding- en nachtlegermagazijnen te Venlo en te Roermond door de grootere sterkte, waarop die garnizoenen zijn gebracht, ook grooter geworden, zoodat het billijk wordt geacht, om bedoelde magazijnen in klasse te verhoogen en te rangschikken in de tweede klasse, zoodat voor de administrateurs van die magazijnen eene verhooging van de toelage wordt aangevraagd, ten bedrage van eenhonderd en vijftig gulden (f 150) voor ieder hunner.

Door de vermindering van de sterkte van het garnizoen te Geertruidenberg zijn de garnizoens-kleeding- en nachtleger-

magazijnen aldaar teruggebracht van de tweede klasse naar de derde klasse, zoodat het artikel dientengevolge kan worden verminderd met een bedrag van eenhonderd en vijftig gulden (f 150).

In verband met het vorenstaande wordt, bij Nota van Wijzigingen, voorgesteld, het artikel te verhoogen met een bedrag van f 2169, gespecificeerd als volgt:

Meer:

te Harderwijk:		
voor den administrateur van het garnizoen	kleding	f 100
magazijn van	nachtleger	350
idem schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning		150
voor 2 oppassers, à f 473		946
„ 1 oppasser te Ede		473
„ de administrateurs te Venlo en te Roermond		300
		f 2 319

Minder:

voor den administrateur te Geertruidenberg . .	150
	f 2 169

Verhooging van een artikel.

Art. 112. Aan den administrateur van de militaire verplegingsinrichtingen te Harderwijk behoort voor het beheer van die inrichtingen eene vergoeding voor bureelkosten te worden toegekend, ten bedrage van eenhonderd en veertig gulden (f 140) per jaar.

Voor den beheerder van het nieuw opgerichte garnizoens-kleedingmagazijn te Neuzen wordt, voor vergoeding van bureelkosten, aangevraagd een bedrag van vijftig gulden (f 50).

Voorts vereischt de vergoeding voor bureelbehoeften, toegekend aan de administrateurs van de garnizoens-kleeding- en nachtlegermagazijnen te Venlo en te Roermond, wegens de hiervoren bedoelde klasseverhooging van die magazijnen, eenige verhooging, terwijl de vergoeding voor bureelbehoeften voor den administrateur van de garnizoens-kleeding- en nachtlegermagazijnen te Geertruidenberg eenige vermindering kan ondergaan.

In verband met het vorenstaande wordt, bij de Nota van Wijziging, voorgesteld het artikel te verhoogen met f 205.

XVde AFDEELING.**Artillerie-inrichtingen, enz.****Toelichting.**

De vermelding der bedragen van „meer“ en „minder“ benodigd, heeft voor verschillende artikelen dezer afdeeling weinig zin, waar, gelet op het bedrijf der artillerie-inrichtingen, de werkplannen van opvolgende jaren dikwijls onderling verschillen en, overeenkomstig den wensch van de commissie in zake de artillerie-inrichtingen, eerst in den loop van het begrotingsjaar wordt bepaald, of overschrijving van bepaalde artikelen van de onderafdeeling XV B naar XV A zal plaats hebben.

Er bestaat evenwel niet het minste bezwaar tegen, om ook ten opzichte van deze artikelen de bedoelde methode te volgen, hetgeen in het vervolg zal geschieden.

Achturige werkdag.

In de hierbedoelde aanschrijving van 22 October 1908, IVde Afd., n°. 98, werd medegedeeld, dat, „mede gelet op het groot ongerief voornamelijk in de wintermaanden, veroorzaakt door de ligging der

inrichtingen aan de Hembrug, door mij (Minister SABROX) wordt bepaald, dat gedurende de maanden November tot en met Maart a.s. de verkorte arbeidsdag bij vorenvermelde inrichtingen wordt ingevoerd.

Met geen enkel woord is in deze aanschrijving er op gedoeld, dat het hier eene proef zou gelden; ware zulks de bedoeling geweest, dan zou dit zeker daarin zijn vermeld.

Het wordt niet raadzaam geacht, bedoelden maatregel, die in geenerlei opzicht aan het economisch bedrijf der inrichtingen is ten goede gekomen, een permanent karakter te geven, doch het ligt in de bedoeling, jaarlijks te doen nagaan, evenals dat ook dit jaar heeft plaats gehad, of de omstandigheden toelaten, gedurende de wintermaanden de gezamenlijke arbeidstijd en rusttijd aan de Hembrug, op ethische gronden, op 8½ uur per dag vast te stellen.

Overigens komt het den ondergeteekende gewenscht voor, bij de behandeling van aangelegenheden, als hierbedoeld, het rapport af te wachten van de commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit dd. 19 Mei 1908 n°. 32.

Oudegdelijke munitie in Indië.

Voor zoover uit het bedoelde courantenartikel en uit de desbetreffende gedachtenwisseling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 16 November jl. mag worden afgeleid, heeft het bericht betrekking op buskruit, buiten bemoeiing van het Departement van Oorlog aangeschaft.

De artillerie-inrichtingen zijn derhalve daarbij niet betrokken.

De belangrijke verhooging van art. 114 is hoofdzakelijk het gevolg van noodzakelijke wijzigingen betreffende de patronen-fabricage. Bij die vervaardiging toch wenscht men, mede om economische redenen, in meerdere mate dan thans het geval is, gebruik te maken van gasgloeijing en van automatische aanvoer-werktuigen.

XVIde AFDEELING.

Militaire verkenningen. Topographische Inrichting.

Militaire verkenningen.

Art. 132a. Vermits de nieuwe ontworpen regeling voor de toekenning der periodieke traktementsverhoogingen is aangehouden en dus de bepalingen van het Koninklijk besluit van 9 Mei 1906 (*Staatsblad* n°. 110) van kracht blijven, zal de vaste-knecht bij het bureau van den directeur der Militaire Verkenningen in den loop van het jaar 1910 nog geen aanspraak hebben op eene periodieke traktementsverhooging.

Mitsdien is het voor beloning van dien bediende uitgetrokken bedrag, bij de Nota van Wijzigingen, met f 50 verminderd.

Topographische Inrichting.

Art. 133. De ondergeteekende is bereid, deze belangrijke aangelegenheid in gezette overweging te nemen.

Wijziging van een artikel.

Art. 133 a en b. Vermits het toekennen van periodieke traktementsverhooging aan ambtenaren boven den rang van eerste-klerk bij het Departement van Oorlog voorloopig is vervallen, kan van het toekennen van zoodanige verhooging aan personeel boven dien rang bij de Topographische Inrichting thans geen sprake zijn.

Dientengevolge is het onderartikel 133b, bij de Nota van Wijzigingen, met f 1687 verminderd.

Wegens de hierboven ad art. 132a aangegeven reden zullen de periodieke traktementsverhoogingen voor negen graveurs en drukkers 3de klasse eerst kunnen ingaan met 1 April, in plaats van met 1 Januari 1910. Met het oog hierop is het onderartikel 133b bovendien met f 225 verminderd.

Onder de hogere ambtenaren, voor wie eene periodieke

traktementsverhooging was uitgetrokken, komen voor twee commiezen, een graveur 2de klasse en een drukker 2de klasse.

Vermits deze, ook al ware van periodieke traktementsverhooging geen sprake geweest, toch voor verhooging van jaarwedde in aanmerking zouden zijn gekomen, wordt de hun toegedachte verhooging — voor ieder ten bedrage van f 100 — gehandhaafd, en onderartikel 133a, bij de Nota van Wijzigingen, te dien einde verhoogd met f 400.

XVIIIde AFDEELING.

Kosten van verplaatsing van personen en goederen.

Art. 144. Op de gronden, hierboven bij art. 55 uiteengezet, wordt het door ondergeteekende wenschelijk geacht, thans over te gaan tot de noodige voorbereiding om ook in ons land het militaire motor-luchtvaartvraagstuk aan de orde te kunnen brengen.

Ten einde die voorbereiding zoo vruchtdragend mogelijk te doen zijn, zal het, bij het gebrek aan ervaring ten deze in ons land, vermoedelijk noodig zijn, dat buitenlandsche fabrieken en inrichtingen bezocht worden, waartoe beschikbaarstelling van een bedrag van f 500 noodig wordt geoordeeld, met welk bedrag art. 144, bij de hiernevens gevoegde Nota van Wijzigingen, wordt verhoogd.

XIXde AFDEELING.

Subsidiën, gratificatiën.

Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier.

Art. 150. Met voldoening heeft de ondergeteekende uit het Voorloopig Verslag ontwaard, dat de voorgestelde verhooging van het artikel veler ingenomenheid mocht verwerven.

Vereeniging „Trouw aan Koning en Vaderland“.

Art. 152. Door het hoofdbestuur van de hiergenoemde vereeniging is aan den ondergeteekende het verzoek gedaan, te bevorderen, dat het laatstelijk genoten Rijkssubsidie van f 1000 nog eenmaal mocht worden toegestaan.

Erkende, dat de vereeniging den steun van rijkswege nog niet geheel kan missen, wenscht de ondergeteekende den op art. 152 uitgetrokken post voor 1910 te handhaven. Hiermede wil hij intusschen niet te kennen geven, dat, bij niet-handhaving van dit subsidie, het bedrag daarvan zou behooren te worden beschikbaar gesteld ten behoeve van de andere, te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag genoemde vereeniging.

Subsidie aan gemeenten.

Art. 154 bis. Hoewel art. 144, derde lid, der Grondwet, aan de gemeentebesturen de verplichting oplegt, tot uitvoering van de wetten en algemeene maatregelen van bestuur, voor zooveel die wetten en maatregelen dit vorderen, hunne medewerking te verlenen, is het billijk te achten, dat, waar de medewerking van de besturen der hierbedoelde gemeenten tot inschrijving in het verlofgangersregister van rechtstreeks naar het buitenland vertrekkende en niet tot hunne gemeente behorende miliciens, niet door de wet gevorderd wordt, doch slechts steunt op een door den Minister van Oorlog, uitsluitend in het belang van den milicien, getroffen maatregel, aan die besturen, voor de opgedragen werkzaamheden van het Rijk eenige vergoeding wordt toegekend.

Vrees, dat er nog veel meer grensgemeenten zich tot het erlangen van bedoeld subsidie zullen aanmelden, behoeft niet te bestaan, aangezien daarvoor slechts in aanmerking zullen

komen de grensgemeenten, welke aan de voornaamste naar het buitenland voerende spoorlijnen gelegen zijn, waartoe de drie hier bedoelde gemeenten wel tot de belangrijkste behooren.

Moge voorts, bij eene oppervlakkige beschouwing der zaak, eene vergoeding van bijna f 1 per ingeschreven verlofganger veel toeschijnen, in aanmerking genomen de vele administratieve bemoeiingen en de correspondentie, waartoe die verlofganger aanleiding geeft, is dat bedrag werkelijk niet te hoog te noemen. Men denke hierbij niet alleen aan de inschrijving in het verlofgangersregister en de verschillende berichten aan de daarbij betrokken gemeenten, maar o. m. ook aan den last en de veelvuldige briefwisseling ingevolge de steeds terugkerende aanvragen om buitenlandsch verlof, vrijstelling van inspectie, van herhalingsoefeningen, om vergoeding voor den militie- en landweerdienst, oproeping voor inspectie en herhalingsoefeningen, opvragen van zakboekjes, om daarin wijziging te brengen wegens overplaatsing van korps, en het aanhoudend veranderen van adres, waarvan steeds nauwkeurig aantekening moet geschieden.

Gratificatiën.

Art. 155. Het ligt in de bedoeling, aan de zes kinderen van de militairen, die bij het ongeluk te Katwijk zijn omgekomen, eene uitkeering in één, voor elk kind ad f 1000 toe te kennen, zulks ten dienste van hunne opvoeding, in verband waarmede het betreffende artikel 155, bij de nevensgaande Nota van Wijzigingen, met een bedrag van f 600 wordt verhoogd.

XXIste AFDEELING.

Marechaussee.

Personeel.

Art. 173. Aan het slot van de Memorie van Toelichting op art. 173 voor het dienstjaar 1910, deelde de ondergeteekende zijn voornemen mede om ten aanzien van de positie, de huisvesting en de opleiding c.a. van het personeel der Koninklijke marechaussee, bij Nota van Wijziging, belangrijke voorstellen tot verbetering aan het oordeel der Staten-Generaal te onderwerpen.

Vermits de daaraan verbonden voorbereidende werkzaamheden nog niet voltooid zijn, stelt de ondergeteekende zich voor, om bij afzonderlijk wetsontwerp de hier bedoelde voorstellen bij de Staten-Generaal aanhangig te maken.

De wijziging, die gebracht is in de verhouding van het wapen der Koninklijke marechaussee tot de Departementen van Justitie en van Oorlog heeft geen zins ten gevolge gehad, dat meer tijd aan inspectiën en oefeningen wordt besteed dan vroeger.

De te dien aanzien bestaande voorschriften zijn niet in het minst veranderd geworden.

Aan inspectie wordt niet meer tijd besteed dan noodzakelijk is om den toestand der brigade na te gaan en hare goede werkzaamheid ten dienste van justitie en politie te bevorderen, terwijl de tijd, besteed aan exercitie, het minimum is, noodig om den vroeger verkregen graad van geoefendheid, voor zoover voor den marechausseedienst noodzakelijk, te behouden.

De vervanging van marechaussee te paard door marechaussee te voet geschiedde slechts ten aanzien van eenige brigades in verband met hare werkzaamheden in een terrein, waarvan de aard den dienst te voet doet verkiezen boven dien te paard.

Ofschoon verwacht wordt, dat deze maatregel gunstige uitkomsten zal opleveren, zal daarover eerst een beslist oordeel kunnen worden uitgesproken, wanneer hij gedurende eenigszins langeren tijd zal hebben gewerkt.

Daargelaten, dat aan het wapen niet de middelen, als gebruik van afgerichte rijkspaarden en maneges, kunnen worden gegeven om het paardrijden te leeren aan daarin geheel onbedrevenen, zoude aan het onderricht daarin ook te veel tijd moeten besteed worden. Het is om deze reden, dat de bereden

marechaussee wordt aangevuld door overplaatsing van militairen van bereden korpsen.

Voor plaatsing bij het onbereden gedeelte wordt de eisch van te kunnen paardrijden niet gesteld.

Aangezien op elk oogenblik de marechaussee den dienst moet kunnen verrichten, die door veelal onverwacht voorkomende omstandigheden wordt vereischt, moet het personeel steeds bij de hand zijn en kan dan ook het personeel te voet niet buiten de kazerne wonen, zulks te minder, omdat de marechaussees in den regel niet zelfstandig, maar met tweeën, den dienst verrichten.

De ondergeteekende acht de detachering van een detachement marechaussee te Apeldoorn noodzakelijk. Het ligt in de bedoeling, aldaar tevens het depot van het wapen te vestigen.

Verhooging en vermindering van artikelen.

Het komt den ondergeteekende voorts wenschelijk voor, dat de op de artt. 172 en 173 uitgetrokken bedragen met respectievelijk f 360 en f 9318 worden verhoogd, en wel met het doel, om daaruit eene toelage van f 2 per maand te kwijten voor officieren, onderofficieren en marechaussees, die een bruikbaar rijwiel bezitten en zich verbinden dit in 's Rijks dienst te gebruiken.

Tegenover deze vermeerdering wordt het op art. 176 uitgetrokken bedrag met f 360 + f 9318 = f 9678 verminderd, zoodat op dit artikel alleen met betrekking tot de rijwielen de post van f 960, zijnde het benodigde bedrag voor de herstellingen aan de 40 bij het wapen aanwezige Rijksrijwielen, blijft gehandhaafd.

Met de verhoogingen en vermindering welke hierdoor de voor rekening van het Departement van Oorlog geraamde bedragen ondergaan, is bij de Nota van Wijzigingen rekening gehouden.

Het ligt in het voornemen van den ondergeteekende, om ten behoeve der marechaussee geene rijwielen meer aan te schaffen, doch uitsluitend door het toekennen eener toelage, als hiervoren bedoeld, het gebruik van het rijwiel bij dat wapen te bevorderen.

Op deze wijze zal het gebruik van het rijwiel algemeener worden, wat voornamelijk aan den nasporingsdienst ten goede zal komen, zonder dat de kostbare aanschaffing van zoovele rijwielen noodig is.

Kazernes.

Art. 176. Nopens het huren of het opzeggen van huur van marechausseekazernes wordt niet door de marechaussee-autoriteiten beslist, en dezerzijdsch wordt gaarne de toezegging gedaan, dat de belangen der gemeenten zooveel mogelijk in het oog zullen worden gehouden, al ligt het voor de hand, dat deze niet zwaarder kunnen wegen dan het belang van eene goede huisvesting der marechaussee.

Het is hem niet bekend, dat het ontbreken van eene telefonische aansluiting van de marechausseekazerne het ontsnappen van een misdadiger heeft vergemakkelijkt.

De ondergeteekende kan wijders mededeelen, dat bij het sluiten van huurovereenkomsten voor huisvesting der brigades, alsmede bij het ontwerpen van plannen betreffende de kazerneering, wordt overwogen of aansluiting aan het bestaande telefoonnet noodig is.

Blijkens het gestelde in de Memorie van Toelichting werd voor het dienstjaar 1910 een bedrag van f 112 550 uitgetrokken voor den bouw van nieuwe kazernes te Assen, Meppel en Eysden, en voor een eersten termijn voor den bouw van eene nieuwe kazerne te 's Hertogenbosch. De ondergeteekende heeft het noodig geacht, het vraagstuk van de kazerneering der marechaussee opnieuw in studie te nemen, en wenscht, in verband daarmede, de bedragen uitgetrokken voor den bouw van kazernes te Meppel, Assen en Eysden thans van de begroting af te nemen, met het voornemen, eerlang bij het, hieronder art. 173 bedoelde afzonderlijke wetsontwerp ter positieverbetering van het personeel der Koninklijke mare-

chaussee de verbetering der kazerneering van het wapen mede aanhangig te maken. Hij acht het echter wenschelijk, voor de navolgende onderwerpen, op grond van de daarbij aangevoerde overwegingen, reeds nu bedragen uit te trekken:

1°. het is gewenscht voor den bouw van eene kazerne te 's Hertogenbosch een eersten termijn te behouden, daar de waarschijnlijkheid bestaat, dat het werk, indien spoedig tot de uitvoering wordt overgegaan, goedkoop zal kunnen geschieden, in verband met den in de nabijheid plaats hebbenden aanleg van het kanaal 's Hertogenbosch—Drongelen. Het ligt namelijk in het voornemen, het kazernement te stichten op het tegenwoordige fort St. Anthonie, althans indien een dezerzijds aanhangig gemaakt Koninklijk besluit, strekkende tot opheffing van genoemd fort als vestingwerk, de goedkeuring van Hare Majesteit kan verwerven.

De wateren van dit fort zullen alsdan ten deele worden gedempt, strekkende de eerste termijn tot het doen verrichten van het daartoe vereischte grondwerk.

2°. Verder zal eerlang dienen te worden overgegaan tot den bouw van een kazernement voor het depot van het wapen en de brigade te Apeldoorn. Bij de onderhandelingen, gevoerd tot aankoop van het benodigde terrein, is gebleken, dat een gunstig gelegen terrein voor billijken prijs kan worden verkregen, indien tot dien aankoop vóór den eersten Mei 1910 wordt besloten na dien tijd: zal de koopsom waarschijnlijk zeer belangrijk worden verhoogd. De ondergeteekende wenscht daarom tot aankoop van dit terrein te doen overgaan.

3°. Ingevolge de bij de wet van 11 Februari 1909 (*Staatsblad* n°. 36) goedgekeurde overeenkomst met de gemeente Nijmegen, zal de marechausseekazerne aldaar moeten worden ontruimd, en is dus de stichting van een nieuw kazernement noodig. De kosten voor den bouw worden geraamd op f 53 350, overeenstemmende met het bedrag, dat, ingevolge de genoemde overeenkomst, door de gemeente Nijmegen in 's Rijks schatkist wordt gestort.

In de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen is met het hiervoren gestelde rekening gehouden; zijnde het op de begrotingen voor de Departementen van Justitie en van Oorlog te zamen voor den kazernebouw uitgetrokken bedrag met f 25 000 verminderd.

XXIIste AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

Kazerneering te 's Gravenhage.

Met de gemeente 's Gravenhage is in verband met de kazerneering geen onderhandeling gaande over den ruil van grond.

Artillerieparkeerterrein te Arnhem.

Door het gemeentebestuur van Arnhem is over de verplaatsing van het parkeerterrein onderhandeld; thans is met dat bestuur, in beginsel, overeenstemming verkregen ten aanzien van eene verplaatsing van de grenzen van dat terrein.

Art. 178.

Kazernement te Harderwijk.

Vermoedelijk zal het bedrag van f 300 000, benodigd voor den bouw van het kazernement te Harderwijk, over een drietal termijnen worden verdeeld.

Gewone werken.

Het is niet steeds mogelijk, een scherpe scheiding te maken tusschen werken, vallende onder gewone, en die, vallende onder buitengewone uitgaven; men heeft gemeend de werken, voorkomende onder de letters *b*, *c* en *g*, onder de buitengewone uitgaven te moeten brengen, omdat als regel, dergelijke tamelijk groote bedragen alleen dan onder de gewone uitgaven worden opgenomen, wanneer zij herstellingen betreffen.

Verwarming en verlichting.

Naar aanleiding van het gestelde in de afzonderlijke Nota van den heer ELAND en de opmerking van enkele leden betreffende het in die Nota gestelde heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen:

Omtrent de stelsels, die voor de verwarming, de spijsbereiding, de badgelegenheid en de verlichting van het thans in aanbouw zijnde kazernement voor het regiment genietroepen kunnen worden toegepast, werd uit den aard der zaak reeds eene beslissing genomen, toen — vóór den aanvang van den bouw — het ontwerp van dat kazernement werd vastgesteld, aangezien de keuze van die stelsels van belangrijken invloed was op het totaal der bouwkosten.

Dat het vraagstuk zeer gewichtig is, wordt volkomen toegegeven. Het was dan ook eerst nadat een zeer omvangrijke bestudeering van de vraagpunten, die zich daarbij voordoen, had plaats gehad, dat door den toenmaligen Minister van Oorlog, bij aanschrijving van 8 Februari 1908, Vde afd. n°. 226, zijne goedkeuring gehecht werd aan een ontwerp voor het kazernement, waarbij was gerekend op verlichting door gas, spijsbereiding in spaarfornuizen met directe stoking en bediening van de badinrichting door eene afzonderlijke installatie, terwijl bij die aanschrijving tevens werd beslist, dat de verwarming zou plaats hebben door kachels. Dit ontwerp is thans in uitvoering, zoodat, indien er thans toe zou worden overgegaan, van de daarbij aangenomen beginselen af te wijken, in het bijzonder door toepassing van centrale verwarming op het geheele kazernement en van electrische verlichting, zulks aanleiding zou geven tot het moeten maken van ingrijpende wijzigingen in de reeds gesloten contracten.

Het stelsel van verdeling van het kazernement over een groot aantal op zich zelf staande gebouwen heeft groote voordelen; het opent de gelegenheid om op doelmatige wijze rekening te houden met de bijzondere eischen, die aan verschillende gebouwen, met het oog op hunne bijzondere bestemming moeten worden gesteld; maar daar staat tegenover, dat juist de verwarming en de verlichting van die vele verspreide gebouwen van uit een centraal punt, bezwaren medebrengen en uit den aard der zaak kostbaarder worden, dan wanneer alle localiteiten in een enkel gebouw of in een klein aantal dicht bijeen gelegen gebouwen zijn ondergebracht.

Eene centrale *verwarming* is zindelijkker dan een verwarming met kachels en levert gemak voor de bewoners op, doch dat het verblijf in vertrekken, die op laatstgenoemde wijze verwarmd worden, van merkbaar nadeeligen invloed zou zijn op de gezondheid van de personen, die zich in die vertrekken ophouden wordt, naar dezerzijdsche meening, door de onderverinding niet gestaafd. Zelfs is te dezen opzichte als een voordeel van verwarming door kachels aan te merken, dat deze, mits bij keuze van een goed systeem, als ventilatie-inrichting werken.

Bij centrale verwarmingsinrichtingen, behalve bij toepassing van heete lucht, mist men die ventilering en moet deze door bijzondere inrichtingen, dus met verhooging van kosten, verkregen worden. Heete-luchtverwarming kan echter bij een gebouwencomplex als het genietroepenkazernement, al was het alleen maar om de zeer hooge kosten, niet in aanmerking komen.

Het hoofdbezwaar van den ondergeteekende tegen de toepassing van centrale verwarming bestaat echter in de kosten van aanleg, die bij alle thans bestaande stelsels aanmerkelijk hooger zijn dan bij gebruik van kachels, zonder dat daartegenover een evenredig voordeel staat, voortspruitende uit geringere exploitatiekosten.

Voor spijsbereiding zijn de kosten van aanleg en van exploitatie van eene stoomstookinstallatie iets hooger dan die van Senkingfornuizen volgens het nieuwste stelsel, waarbij het water tusschen de dubbele wanden der ketels rechtstreeks door het onderliggende vuur wordt verwarmd. Aangezien de

eerstgenoemde inrichting echter wat slijtage van de ketels betreft eenig voordeel schijnt te hebben boven de bedoelde fornuizen, maakt het nog bij den ondergeteekende een punt van overweging uit, de stoomstookinrichting in de genietroepen-kazerne toe te passen.

Erkend wordt, dat uit een hygiënisch oogpunt elektrische verlichting de voorkeur verdient boven gas. Of echter te dezen opzichte de toestand in met gas verlichte kazernesgebouwen — ook in de ontworpen kazerne voor de genietroepen — zoo ongunstig is, dat het koolzuurgehalte der lucht te groot voor de bewoners zou worden, is aan twijfel onderhevig, aangezien overal de middelen aanwezig zijn, om door ventilatie in eene behoorlijke luchtverversching te voorzien. Ook het gevaar voor brand schijnt bij gasverlichting niet grooter. Geheel uitgesloten is dat gevaar bij geen van beide stelsels, doch wanneer men let op het zeer groot aantal localiteiten, dat door gas verlicht wordt, naast het betrekkelijk kleine aantal, waarin elektrische verlichting is toegepast, dan schijnt het aantal branden, veroorzaakt door kortsluiting in elektrische geleidingen, relatief zeker niet minder dan dat ontstaan door lekken bij gas; laatstgenoemde hebben althans het voordeel, dat zij zich door hun reuk aankondigen. Eene installatie voor elektrische verlichting zal, wat aanleg betreft, aanmerkelijk hooger in kosten zijn dan gasverlichting, en ook de exploitatiekosten worden voor electrisch licht hooger geraamd dan voor gasverlichting. In dit opzicht wordt volkomen ingestemd met de opmerking van enkele leden, vermeld op bladz. 32 van het Voorloopig Verslag.

Deze uitspraak blijft ook van kracht bij gebruik van de Philipslamp, al zijn daardoor de kosten van electrisch licht aanmerkelijk verminderd.

De mogelijkheid is zeer zeker niet uitgesloten, dat op het gebied van elektrische verlichting gaandeweg verbeteringen tot stand komen, waardoor de kosten van die verlichting lager zullen worden dan die van gasverlichting; vooralsnog is dit resultaat echter niet bereikt.

Bij toepassing van elektrische verlichting — met gebruik van Philipslampen — voor het geheele kazernement voor de genietroepen, gecombineerd met eene warmwaterverwarming met snelcirculatie — aan welk stelsel voor de onderwerpelijke gebouwen eenig voordeel boven stoomverwarming wordt toegeschreven — zouden de kosten van aanleg eene verhooging van de voor den bouw van dat kazernement uitgetrokken som van f 677 000, met f 75 000 à f 80 000 noodzakelijk maken.

Ook is nog nader in overweging genomen bovenbedoelde centrale verwarming toe te passen uitsluitend voor cantine-, bureel- en schoollokalen; uit de ten deze gemaakte berekening blijkt, dat de meerdere kosten hieraan te besteden, ongeveer f 24 000 zouden bedragen.

Omtrent de exploitatiekosten kan geen juist bedrag worden opgegeven, omdat vooralsnog betrouwbare, op langjarige onderzinking gegronde, cijfers voor de exploitatiekosten van de warmwaterverwarming met snelcirculatie ontbreken. Wel is uit de beschikbare gegevens genoegzaam gebleken, dat op vermindering van exploitatiekosten niet of niet in beduidende mate mag worden gerekend.

Op grond van een en ander is de ondergeteekende van oordeel, dat het niet gewenscht is wijziging te brengen in de in 1908 door den toenmaligen Minister van Oorlog genomen beslissing, in zake de verwarming en de verlichting van het genietroepenkazernement; ook omdat, wordt eene centrale inrichting voor beide in dat kazernement onmisbaar geacht, het voor de hand ligt, dat die ook in de nog te bouwen kazernementen voor andere wapens zal behooren te worden toegepast.

Approviandeering van Amsterdam.

Art. 181. Met betrekking tot den stand van het vraagstuk der approviandeering van de Stelling van Amsterdam kan worden medegedeeld, dat een uitgebreid onderzoek is ingesteld, of niet op minder kostbare wijze, dan volgens de uitgebrachte adviezen der Staatscommissiën, ingesteld bij de Koninklijke besluiten van 13 December 1900 n°. 50, en 24 Februari 1902 n°. 24, voorbereidingen kunnen worden getroffen, om zooveel mogelijk waarborg te hebben, dat in geval van oorlog, de beschikking kan worden verkregen over den voorraad verplegingsmiddelen, waaraan alsdan de grootste behoefte zal bestaan.

Als gevolg van bedoeld onderzoek zijn thans maatregelen, deels in overweging, deels in voorbereiding, welke het vooruitzicht openen, dat, wanneer de tijdsomstandigheden daartoe aanleiding geven, aanzienlijke hoeveelheden levensmiddelen kunnen worden bijeengebracht.

Hoewel de zeer belangrijke uitgaven, aan het eventueel bijebrengen van deze voorraden verbonden, uit den aard der zaak voor verreweg het grootste deel eerst behoeven te worden gedaan wanneer de Regeering vermeent, in 's lands belang, het gewichtige besluit tot onverwijlde aanschaffing te moeten nemen, zal eene bevredigende oplossing van het vraagstuk der approviandeering niet kunnen worden verkregen zonder dat reeds in gewone tijden eenige offers van 's Rijks schatkist worden gevorderd.

Het ligt in de bedoeling van den ondergeteekende, te zijner tijd de noodige voorstellen ten deze aan de goedkeuring van de Staten-Generaal te onderwerpen.

De Minister van Oorlog,

W. COOL.